

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİNDE AVRUPA POLİS ETİK
YÖNETMELİĞİNİN TÜRKİYE' YE UYGULANABİLİRLİĞİ

747202

YÜKSEK LİSANS TEZİ

147202

Tezi Hazırlayan: FATİH KOLAY

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No: 07. 07. 2004-
2004/15

Yrd Doç.Dr.Hamza ATEŞ Yrd. Doç.Dr.Muharrem ES Yrd.Doç.Dr.Güven BAKIREZER

H. Ateş

M. Es

G. Bakirezer

KOCAELİ, 2004

SUNUŞ

Globalleşen dünyada enformasyon ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen büyük gelişmeler tüm örgütleri ayakta kalabilmeleri için değişime zorlamaktadır. Örgütlerin tümünde yaşanan bu değişimler emniyet teşkilatını da yakından ilgilendirmektedir.

Avrupa Birliğine girmeye çalışılan bu dönemde emniyet teşkilatı personeli sunacağı hizmeti en demokratik ve çağdaş bir yöntemle sunmalıdır. Böyle bir teşkilat içinde görev yapacak personelin eğitim hizmetlerinin bilim ve teknolojiye paralel olarak yapılandırılması gerekmektedir.

Polislik özellikle demokrasinin korunması ve iyi bir yaşam için vazgeçilemeyecek kadar önemli mesleklerden biridir. Polis teşkilatı personelinin davranışları da zamana ayak uydurma doğrultusunda tamamen değişmektedir ve değişmek zorundadır. Polisin esas görevi kişilerin temel hak ve özgürlüklerini yasalar çerçevesinde korumaktır. Polislik hizmeti artık tüm dünyada güç anlayışından çıkmış hizmet anlayışına dönüşmüştür. Eğer polis kendisine verilen görevi ifa ederken yasalara aykırı davranırsa demokrasiyi tehlikeye düşürmüş ve mesleğini lekelemiş olur. Polisin yasalara uygun çalışmasını sağlamak için meslekle ilgili etik değerler çok iyi bilinmeli ve işlevsel hale getirilmelidir.

Bu çalışmada, polisi bu kadar yakından ilgilendiren meslek etiği kriterlerinin ve bunun içeriği ile ilgili bilgilerin Avrupa Birliğine girmeye çalışan Türkiye'ye uyarlanması anlatılmaktadır. Avrupa polisini yakından ilgilendiren Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin maddelerinin tamamı gözler önüne serilmiştir. Polisin şimdiden eksik olan etik ilkeleri görüp bu sorunları en aza indirmek için nasıl çalışması, neleri yapması gerektiği ortaya konmaktadır.

Son söz olarak, bu güzel çalışmayı kendisiyle beraber hazırlama olanağı veren Sayın Yrd. Doç.Dr. Muharrem ES'e ve bu çalışma süresince bana desteğini esirgemeyen aileme, amirlerime ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Kocaeli, Haziran 2004

Fatih Kolay

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1. GENEL OLARAK ETİK	4
1.1 ETİK KAVRAMI VE PARALEL KAVRAMLAR.....	4
1.1.1. Etik Kavramı	4
1.1.2. Ahlak Kavramı	6
1.1.3. Meslek Kavramı	7
1.1.4. Meslek Etiği	8
1.1.5. Polis Meslek Etiği	11
1.2 ETİK VE İLİŞKİLERİ.....	13
1.2.1. Etik Ve Ahlak İlişkisi	13
1.2.2. Etik Ve Yasa İlişkisi.....	16
1.2.3. Etik, Norm ve Görgü Kuralı İlişkisi.....	18
1.2.4. Etik ve Yönetim Etiği İlişkisi.....	20
BÖLÜM 2. AVRUPA BİRLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE POLİS TEŞKİLATININ YAPILANMASI	22
2.1 AVRUPA BİRLİĞİNİN TARİHÇESİ.....	22
2.1.1. Avrupa Birliğini Kurma Fikri	22
2.1.2. AB'ni Oluşturan Devletler	23
2.1.3. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı	23
2.1.3.1. Avrupa Parlamentosu	24
2.1.3.2. Avrupa Zirvesi.....	25
2.1.3.3. Avrupa Konseyi.....	25
2.1.3.4. Avrupa Komisyonu	25
2.1.3.5. Sayıştay	26
2.2 AVRUPA BİRLİĞİ TÜRKİYE İLİŞKİSİ	26
2.3 TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNDE SON DÖNEM GELİŞMELERİ.....	28
2.3.1. Helsinki Zirvesi ve Adaylık Süreci	28
2.3.2. Kopenhag Zirvesi Sonuçları.....	30
2.3.3. Kopenhag Zirvesi Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri	32

2.3.4.	2003 İlerleme Raporu ve Strateji Belgesi	34
2.3.4.1.	İlerleme Raporu	34
2.3.4.1.1.	Gelişmiş siyasi diyaloglar	34
2.3.4.1.2.	Ekonomik Kriterler	34
2.3.4.1.3.	Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenme Kapasitesi	35
2.3.4.2.	Strateji Belgesi	36
2.3.5.	Brüksel Avrupa Konseyi	37
2.3.6.	İrlanda Dönem Başkanlığı.....	38
2.3.7.	Anayasada Yapılan Değişiklikler.....	38
2.4	AVRUPA BİRLİĞİNDE POLİSİN YAPILANDIRILMASI ÇALIŞMALARI.....	41
2.4.1.	İnterpol	42
2.4.1.1.	Türk İnterpolü	42
2.4.1.2.	İnterpole Üye Olan Ülkeler	43
2.4.2.	Schengen Sözleşmesi	43
2.4.3.	TREVI Grubu.....	45
2.4.4.	Europol	46
BÖLÜM 3.	AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİ	47
3.1	GENEL.....	47
3.2	AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİNİN GEÇMİŞİ	48
3.3	YÖNETMELİĞİN HAZIRLANMA AŞAMASI.....	48
3.3.1.	Katılan gruplar.....	49
3.3.2.	Üzerinde Durulan konular	50
3.4	AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİ.....	51
3.4.1.	İçeriği	51
3.4.2.	Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin Bölümleri.....	52
3.4.2.1.	Polisin Amaçları.....	52
3.4.2.2.	Hukuk Devletinde Polisin Hukuki Alt Yapısı.....	55
3.4.2.3.	Polis ve Ceza Adalet Sistemi	58
3.4.2.4.	Polisin Kurumsal Yapısı.....	62
3.4.2.4.1.	Genel Olarak	62
3.4.2.4.2.	Polisin Nitelikleri, Eğitimi ve Meslekte Tutulması.....	69
3.4.2.4.3.	Polisin Eğitimi.....	72
3.4.2.4.4.	Polisin Hakları.....	74
3.4.2.5.	Polis Uygulama ve Müdahaleleri için Kılavuz	77
3.4.2.5.1.	Polis Uygulama ve Müdahaleleri İçin Kılavuz: Genel Prensipler	77
3.4.2.5.2.	Polis Eylem/Müdahaleleri için Kılavuz: Spesifik Durumlar.....	87
3.4.2.5.2.1.	Polis Soruşturmaları	87
3.4.2.5.2.2.	Özgürlüğün Polis Tarafından Kısıtlanması (Yakalama).....	91
3.4.2.6.	Sorumluluk ve Polisin Kontrol Edilmesi	95

3.4.2.7.	Araştırma ve Uluslar arası Yardımlaşma	98
3.5	AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİ UYGULAMASININ GETİRDİKLERİ	99
BÖLÜM 4. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ YAPISI VE ETİK YÖNETMELİĞİNİN UYGULANABİLİRLİĞİ		102
4.1	TÜRK POLİS TEŞKİLATININ YAPISI	102
4.1.1.	Türk Polis Teşkilatı Tarihi	102
4.1.2.	Türk Polis Teşkilatının Bugünkü Yapısı	102
4.2	TÜRK POLİS TEŞKİLATININ BUGÜNKÜ DURUMUNUN AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI	105
4.2.1.	Türk Polis Kanunu ile Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin Karşılaştırılması ..	105
4.2.2.	Düzenleme Çalışmaları.....	112
4.3	ETİK YÖNETMELİĞİNİN UYGULANABİLİRLİĞİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER	113
4.3.1.	Yönetmeliğe Uyum İçin Eksikliklerin Giderilmesi.....	113
4.3.2.	Etik İlkelerin Yerleştirilmesi.....	115
4.3.2.1.	İnsan Haklarına Saygı	115
4.3.2.2.	Hukuka Uygunluk (Yasalılık)	116
4.3.2.3.	Şahsi ve Mesleki Sorumluluk	118
4.3.2.4.	İletişime Açık Olma.....	119
4.3.2.5.	Doğruluk ve Dürüstlük	120
4.3.2.6.	Adil Olmak	120
4.3.2.7.	Kuvvet Kullanmada Ölçü.....	121
4.3.2.8.	Açıklık.....	123
4.3.2.9.	Etik Dışı Davranışlardan Kaçınma	123
4.3.2.10.	Özel Hayata Saygı ve İşkencenin Önlenmesi	125
4.3.3.	Polis Eğitiminin Gözden Geçirilmesi	127
4.3.3.1.	Polis Temel Eğitimi	128
4.3.3.2.	Eğitimin Önemi	129
4.3.3.3.	Etik Eğitim Çalışmaları.....	131
4.3.3.3.1.	Etik Eğitim Çalışmalarının Amacı.....	133
4.3.3.3.2.	Etik Eğitim Çalışmalarının Yapılışı.....	133
4.3.3.3.3.	Etik Eğitim Çalışmalarının Sonucu	134
SONUÇ		137
YARARLANILAN YAYINLAR.....		141
EKLER.....		151
ÖZGEÇMİŞ.....		166

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli konularından birisi Emniyet Teşkilatı personelinin davranışlarının, Avrupa standartlarına ulaşması ve tüm vatandaşlar tarafından polise olan güvenin artmasıdır. "Güç" kavramını sadece gerektiğinde ön plana çıkaran, "hizmet" kavramını mesleğinin en büyük ilkesi haline getiren bir polislik Türkiye için en büyük hedeflerden birisidir. Artık eski klasik polislik anlayışından tamamen uzaklaşılması gerekmektedir. Şu an ilk öncelikli konu bu olsa bile bunun başarılması uzun süre alacaktır. Fakat yapılacak çalışmalar, halka hizmeti kendine rehber alan bir örgüt meydana getirilecektir.

Polislik mesleği insan haklarının en çok gündeme geldiği bir kurumdur. Bu sebepten dolayı emniyet personeli diğer örgütlerin personelinden daha dikkatli davranmak zorundadır. Teşkilat olarak yapılan hatalar bilinmeli, mesleki, teknik ve etik konular hizmet içi eğitim ile kazanılmalı ve bu doğrultuda personel politikası oluşturulmalıdır.

Bu çalışmada halka demokratik, çağdaş ve bilimsel hizmeti sunan polislerin bu çalışmalarını yerine getirirken uyacakları etik davranışların neler olduğunu, Avrupa Birliği kurulduktan sonra polislik mesleği ile ilgili yapılan çalışmalar ve en son oluşturulan Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin içeriği ele alınmıştır. Bu maddeler tek tek incelendikten sonra polislik mesleğinin daha iyi bir seviyeye gelmesi için bu maddelerin nasıl uygulanacağı ortaya konmuştur. Yapılan bu çalışma Türk Polis Teşkilatının Avrupa Birliğine giriş sürecinde kendi etik yönetmeliğini oluşturmayı ve diğer kamu kurumlarına da örnek teşkil etmeyi amaçlamaktadır.

ABSTRACT

One of the most important issues of Turkey nowadays is to bring the behavioural patterns of Police Organization to that of European levels and to increase public confidence to the police. It is among the highest goals of Turkey to have a concept of public service as a major principle of police and to use power only when it is necessary. Now it is believed that the “classical police” concept should be abandoned. Although this is one of the priorities of Turkish Police, it seems that successful applications might take a long time.

This study deals with the ethical behaviours which police officers and constabularies must conform in providing a contemporary, democratic and scientific public security service to the citizens. Within this framework, the efforts at improving police services soon after the establishment of European Union and particularly the contents of the latest issued European Code of Police Ethics. Having done a meticulous review of all these articles of the code the dissertation suggests that in order to improve police services a careful implementation of the European Code of Police Ethics is of vital importance. This study concludes that Turkish Police would develop its own ethic rules even before entrance to European Union.

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
AET	:Avrupa Ekonomik Topluluğu
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKÇT	:Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKP	:Afrika, Karayipler ve Pasifik Ülkeleri
AİHM	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
APEY	:Avrupa Polis Etik Yönetmeliği
AT	:Avrupa Topluluğu
CMUK	:Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CPT	:Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi
EURATOM	:Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EUROPOL	:Avrupa Polis Ofisi
İHAS	:İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
NATO	:Kuzey Atlantik Paktı Örgütü
SIRENES	:Ulusal Girişlerde Tamamlayıcı Bilgi Talebi
TCK	:Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Demokratik ve çağdaş bir ülkede ideal bir devlet düzeni “hukuk devleti” ilkesinin tüm örgütlerce kabul edilip uygulanması ile kurulabilir. Bir toplumun ve onu yöneten sistemin uzun ömürlü olması için polis devleti ilkesinden vazgeçip hukuk devleti ilkesinin tüm kurumlarda hayat bulması gerekmektedir.

Bir ülkenin modern olup olmadığının göstergesi polislik uygulamalarından anlaşılabilir. Polislik uygulamaları belki bütün ülkelerde çeşitlilik arz edebilir. Genel itibari ile yaptıkları çalışmalar her ne kadar aynı olsa da hizmeti sunuş biçiminde farklılıklar vardır. Demokratik ülkelerde polis, halkın üstünde bir kuvvet değil halka hizmet eden bir kişi olarak düşünülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin de belirtilen demokrasiyi tam olarak sağlayabilmesi için yapılacak tüm düzenlemelere emniyet personelinin başlaması gerekmektedir. Polisin suç önleme çalışmalarından başlayarak, suç sonrası yapılacak işlemlere, halka davranışına, çalışma anlayışına, diğer insanlar ile kurduğu iletişime kadar bütün yönleri göz önüne alınmalıdır.

Türkiye'de güçlü devlet anlayışı Türk polisine de yansımış bulunmaktadır. İnsanın davranışı ise bulunduğu toplumdan ayrı düşünülemez. Her ne kadar böyle olsa da polis tüm örgütlerden daha çok duyarlı hareket etmelidir. Çağdaş ve demokratik toplumlar temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından polisten bekleyiş içindedirler.

Polis görev yaptığı yerde hukuka aykırı bir durum gördüğü zaman görev ve yetkisini kullanarak müdahale edebilir. Bu kendisine kanunla verilmiş bir haktır. Verilen bu hak kullanılırken sınırları da belirtilmiştir. Ve bu sınırların dışına çıktığı zaman insan hakları ihlalleri gündeme gelmektedir. Ayrıca polisin halkın desteğini yitirmesine sebep olmaktadır.

Türkiye Avrupa Birliği yolculuğuna uzun yıllar önce girmiş fakat son zamanlarda hızla yol almaya başlamıştır. Bu yolculukta karşısına çıkan en önemli problemlerden birisi insan hakları ihlalleri ile ilgilidir. Bu ihlallerin önüne geçmek için birçok çalışmalar yapılmakta özellikle de meslek etiği konusu üzerinde

durulmaktadır. Polislik mesleği profesyonellik isteyen bir meslektir. Ve tüm polisler kendi mesleklerinin ilkelerini çok iyi bilerek bunu kendi davranışlarına yerleştirmelidirler. Böyle davrandığı sürece hem kendisinin hem de temsil ettiği kurumun reklamını en iyi şekilde yapacaktır.

Günümüzde yaşanan tüm bu gelişmeler beraberinde sorunları da getiriyor. Dünyada gelişen teknoloji ile beraber yaşam kolaylaşıyor gibi gözükse de belli sorunlarda ortaya çıkmaktadır. Mesela iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler insanların yararına olduğu gibi özel hayatın gizliliğinin korunamaması da beraberinde getirdiği bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Ülkeler arasında sınır kavramı kalkmış olmasına rağmen bunun olumsuzlukları da bilinmektedir. Ortaya çıkan etik sorunlar ülkeleri bu sorunların kaynaklarının ne olduğuna ve nasıl önleneceğine ilişkin araştırmalara itmektedir. Uluslararası uygulamacılar ortaya çıkan bu sorunların neden doğduğunu ve nasıl giderebileceği üzerinde çalışmalarını yapmaktadır. Güvenlik mesleğinin çalışanları içinde bu sorunlar ülkeler arası düzeyde tartışılmış ve ortaya belli ilkeler konmuştur. Bu ilkeler polis meslek ilkeleri olarak anılmaktadır.

Polis meslek etiği ile ilgili çalışmaların tarihine baktığımızda son yıllarda üzerinde durulmaya başlandığı görülecektir. Avrupa ve diğer ülkelerde de 20-30 yıldan daha öncelere gidilemediği görülecektir. Türkiye’de ise 1900’lü yılların başında Polis Okulu öğrencilerin mezuniyet diplomasında “Meslek Terbiyesi” olarak ders okutulduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de ise 1995 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde bu konuyla ilgili çalışmalar bahsedilmiştir. Avrupa Birliği ülkeleri arasında Avrupa Polis Etik Yönetmeliği çıkarılmış ve bu yönetmelikle ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye’de meslek etiği çalışmaları yapılmış olmasına rağmen Polis Meslek Etiği olarak çok fazla bir kaynak bulunmamaktadır. Polis Akademisi Akademisyenlerinden birkaç kişi bu konu üzerinde çalışmaktadır. İhsan Bal ve Fatih Beren’e ait 2003 yılında yayınlanan “Polis Etiği” adlı kitap, daha eski olarak da İbrahim Cerrah ve M.Bedri Eryılmaz’ın 2001 yılında yayınlanan “Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği” ile ilgili çalışmaları olmuştur. Bu konuda daha fazla çalışma yapılmamış olup yeni yeni araştırmalar yapılmaktadır.

Polis etik ilkelerin yerleştirilmesi için bu ilkelerin sınırlarını çok iyi çizmek gerekmektedir. Çalışmanın Birinci bölümünde etik kavramı ve onunla ilişkili ahlak, meslek, meslek etiği kavramları üzerinde durulmaktadır. Bu kavramlar açıklandıktan sonra etiğin sınırlarının tam olarak belirlenebilmesi için etiğin diğer yakın kavramlarla ilişkisi üzerinde durulmaktadır.

İkinci bölümde ise Avrupa Birliğinin kurulmasının nasıl olduğu, yapısı, üye devletlerin kimler olduğu ve Avrupa Birliği Türkiye ilişkilerine, son dönem gelişmelerine ayrıca birlikte polis yapılandırılmasına niçin gerek duyulduğuna yer verilmektedir. Bu yapılandırmanın ardından belirli ilkeler benimsenmektedir.

Üçüncü bölümde ise Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin yedi bölüm ve altmış beş maddesi ve bunların üzerinde durmak istediği konular açıklanmıştır. Bu bölümün sonunda ise bu yönetmeliğin yapılmasının polislik mesleği açısından ne fayda sağlayacağından bahsedilmektedir.

Dördüncü bölümde ise Türk Polis Teşkilatının bugünkü yapısı, Türk Polis Teşkilatının Etik Yönetmeliği ile karşılaştırılması ve etik yönetmeliğinin Türkiye' de uygulanabilmesi için yapılması gerekli çalışmalar üzerinde durulmaktadır. Polis etik yönetmeliğinden çıkan ilkeler ile ülkenin bugünkü durumunda eksik olduğu konular ve bunların giderilmesi için yapılacak eğitim çalışmalarından bahsedilmektedir.

Bu çalışma ile polis meslek ilkelerinin neler olduğu, bu ilkeleri uygulayan bireylerin kendilerini sınırlandırmak için değil de daha iyi bir hizmet sunmak için uygulanması gerektiği, yöneticilerin de bu ilkeleri çok iyi bilmeleri gerektiği ve eksik olan ilkelerin belli bir eğitimle tüm kişilere anlatılabileceği; polisin etik eğitimi anlayışının profesyonel polislik olarak düşünülmesini, hukuk devleti polisinin bu şekilde ortaya çıkacağı ve toplum destekli polisin yerleşeceği amaçlanmaktadır.

BÖLÜM 1. GENEL OLARAK ETİK

1.1. ETİK KAVRAMI VE PARALEL KAVRAMLAR

1.1.1. Etik Kavramı

Etik kavramı son zamanlarda tüm dünyada üzerinde sıkça durulmaya başlanan bir kavramdır. Etik (Ethics) kavramının Türkçe'ye gelen karşılığı "ahlak", "töre" olarak kabul edilebilir. Dilimizde ahlak kavramı etiği tam olarak ifade edecek bir kelimedir. Etik sözcüğü Yunanca'da gelenek görenek anlamına gelen "ethos" sözcüğünden gelir. Geniş anlamda etik, herhangi bir eylemin kabul edilebilir biçimde gerçekleştirilmesini sağlayan temel kurallardır. Yunan filozofları Socrates, Plato ve Aristotle günümüzde kullandığımız etik kavramı ile ilgili yazılar yazmıştır.

Bilimsel felsefe sözlüğünde ise Etika şeklinde bahsedilir ve kısaca "Töreler öğretisi" şeklinde geçmektedir.¹ Diğer bir tanımı ile etik "Davranışları yönlendiren davranış standartlarını belirleyen" kavramdır.²

Etik, Yunanca'da, iyi bir varoluş tarzı, bilgece bir eylem yolu arayışına karşılık gelir. Bundan dolayı etik, felsefenin bir parçası, pratik varoluşu iyi tasarımı etrafında düzenleyen parçasıdır. Etik, öznel eylem ve onun temsil edilebilir niyetlerinin evrensel bir yasa ile nasıl bir ilişki içinde olduğu meselesidir.³ Etik tek ahlak kuralı her ahlaklı kişinin itaat etmek zorunda olduğu, birbiriyle tutarlı ilkelerden oluşan tek buyruklar grubudur.⁴

Etiği; bireylerin yaptıkları seçimleri ve nasıl davranacaklarını etkileyen, doğru ve yanlışla ilişkin ilkeler olarak tanımlandığını gördüğümüz gibi, doğru ya da iyinin ne olduğunu belirleme sanatı, aynı zamanda genel bir yol, hayat tarzı, bir dizi eylem kuralı ya da ahlak ilkesi olarak da tanımlayabiliriz.⁵

¹ Monfred BUHR, *Bilimsel Felsefe Sözlüğü*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1998, s. 151.

² David B. RESNIK, *Bilim Etiği*, Çeviren Vicdan Mutlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 31.

³ Alain BADIOU, *Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme*, Çeviren Tuncay Birkan, Metis Yayınları, 1998 İstanbul, s. 17.

⁴ Zygmunt BAUMAN, *Postmodern Etik*, Çeviren Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 33.

⁵ Gözde DEDEOĞLU, *Etik Düşünce Ve Postmodernizm*, Telos Yayınları, İstanbul, 2004, s. 113.

Günlük dilde ahlak (moralite), sıklıkla kişisel yaşamla, özellikle kurallarla ilişkilendirilir. Çoğu filozof, etik sözcüğünü ahlakın felsefi olarak incelenmesi anlamında kullanarak etiği daha üst düzey bir felsefi düşünce haline getirir. Genellikle etiğin uygulamaya yönelik “Burada şimdi ne yapmalıyım ?” gibi ahlaki soruları daha geniş, şematik ya da kuramsal bir bakış açısından incelenmek üzere, bunları sormanın ötesine geçmesi bakımından ahlaktan farklı olduğu düşünülür. Ve bu etik ile ahlakı birbirinden ayırmanın yoludur.⁶

Aristoteles, etiği kuramsal felsefeden ayırarak kendi başına bir felsefe alanı olarak ele alan ilk filozoftur. Pratik felsefeyi etik, ekonomi ve politika olmak üzere üç alana ayırıyordu. Kuramsal felsefenin konusu değişen ve değişmez varolanla sınırlı kalırken, pratik felsefede insan eylemleri ve onların ürünleri söz konusuydu.

Sokrates'e göre eğitim, etik üzerine kurulu bir öğrenme süreci iken, sofistler, siyasal iktidarı ele geçirip egemenlik kurmanın aracı olarak retorikğin önemini vurgulamış, dolayısıyla da eğitimi öncelikli olarak retorik alıştırması şeklinde görmüşlerdir.⁷

Etiğin temel sorununun “iyilik ve kötülük nedir?”, “İyiliğin ve kötülüğün kaynağı nedir?”, “İyiliğe ulaşmak ve kötülükten kaçınmak nasıl olanaklı olabilir?” gibi belli başlı üç soruya yanıt aramak olduğunu görüyoruz. Bu arayışın insanlık tarihi kadar eski olduğu da biliniyor.⁸

Sınırlarını çizecek olursak Etik;

- 1) İnsanın eylemlerini konu alır. Buna rağmen karakteristik bir eylem kuramı sayılamaz, zira etiğin konusunu her türlü insan faaliyeti ve eylemi değil de öncelikle ahlakiliği vurgulayan, yani ahlaki eylemler oluşturur.
- 2) Etik, temellendirilmiş sonuçlara varmayı amaçlar; dolayısıyla ne ahlakileştirme ne ideolojiye dönüştürme ne de dünya görüşü ortaya koyma gibi bir amaca sahiptir.

⁶ Felicity HAYNES, *Eğitimde Etik*, Çeviren Semra Kunt, Akbaş Yayınları, İstanbul, 2002, s. 19.

⁷ Annamarie PIEPER, *Etiğe Giriş*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 2.

⁸ Erich FROMM, *Erdem ve Mutluluk (Ahlak Psikolojisi Üzerine Bir İnceleme)*, Çev. Ayda Yörtükan, Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:325, 1994, s. 284.

3) Etiğin amacına gelince

1. İnsan pratiğini ahlaki niteliği bakımından aydınlatma,
2. Eleştirel, ahlak tarafından belirlenmiş bir bilinci geliştirebilecek etik argümantasyon biçimlerine ve temellendirme süreçlerine girebilme,
3. Ahlaki eylemin, insanın isterse gerçekleştirebileceği, istemezse vazgeçebileceği keyfi bir eylem olmadığını; aksine, insan olarak varlığına ilişkin vazgeçilmez bir niteliğin ifadesi olduğunu gösterebilme, yani insanı sevmeyi öğretebilmedir.⁹

1.1.2. Ahlak Kavramı

Ahlak, insanlığın kabul ettiği ve başka kesinlik ölçüleriyle ölçülemeyen hareketlerimize ait değerlerin toplamıdır.¹⁰ Ahlak, Felsefe sözlüğünde “Bir dönemde benimsenen davranış kuralları bütünüdür” şeklinde tanımlanmaktadır.¹¹ Diğer bir tanıma göre Ahlak; insanın doğuştan getirdiği ya da sonradan kazandığı bir takım tutum ve davranışlar; bireyin özel yaşamında uyması beklenen toplum içindeki kurallar; bireyde huy olarak bilinen nitelik, iyi ve güzel özellikler şeklindedir.¹²

Ahlak, toplumsal birliğin davranışlarını düzenleyen birçok kurallarla oluşturulan toplumsal bir yörüngüdür.¹³ Gerçekten de, toplumsal olaylar insanlarla gerçekleşirler; insan faaliyetinin bir ürünüdürler.¹⁴

Kişinin davranışları tamamen kendi dışındaki etkenlerce belirlenseydi, ahlaki sorunlar olmazdı. Ahlak değerlerle ilgilidir. Ahlaki bir seçim, daha iyi bir alternatif yönünde verilen bir karardır; ahlaki olmayan bir seçim ise daha kötü alternatif yönünde karar vermektir.¹⁵

⁹ Pieper, a.g.e., s. 17-18.

¹⁰ Hilmi Ziya ÜLKEN, *Ahlak*, Ülken Yayınları, İstanbul, 2001, s. 19.

¹¹ Afşar TİMÜÇİN, *Felsefe Sözlüğü*, Bulut Yayınları, İstanbul, 2000, s. 10.

¹² Ali PÜSKÜLLÜĞLU, *Arkadaş Türkçe Sözlük*, Arkadaş yayımları, Ankara, 2000, s. 35.

¹³ Mihailo MARKOVIÇ, *Hümanizm ve Ahlak Felsefesi*, Çeviren Ali Ünlü, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998, s. 57.

¹⁴ Emile DURKHEIM, *Sosyolojik Metodun Kuralları*, Çeviren Enver Aytakin, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1994, s. 55.

¹⁵ Haynes, a.g.e., s. 18.

Ahlak, nasıl davranılmasına ilişkin yazılı olmayan standartları içerir, etik ise daha soyut kavramlara dayalıdır ve bu kavramlardan neler çıkarılabileceğine çalışır. Ahlak kavramında, aynı eylem için farklı gruplarda farklı değerlendirmeler içermesi, hatta aynı grupta bile zamandan zamana göre farklı yorumlara yer vermesi söz konusudur. Fakat meslek etiğine ilişkin ilkelerin evrensel olma arayışı vardır ve kolay kolay değişmemektedir.¹⁶

Ahlak İlkeleri (The Principles of Ethics) adlı eserinde Herbert Spencer “herkes ahlaklı olmayınca hiç kimse ahlaklı olamaz” diye yazar. Yani birinin ahlaka uygun olmayan davranışlarda bulunması diğerlerinin de ahlak-dışı (gayri ahlaki) davranmasına neden olabilir. On dokuzuncu yüzyılda yaşamış büyük liberal filozoflardan biri olan Spencer’in ahlak konusunda verdiği mesaj oldukça açıktır; bir kişinin ahlaklı olması yetmez. Ya da bir tek alanda ahlaka uygun olan davranışların bulunması yeterli değildir, tüm alanlarda ahlaka uygun ilkelerin ve standartların yürürlükte olması gerekir.¹⁷

Ahlak bireyin kişisel bir görüş sorunudur. Ahlak her birey için kendi formüle ettiği ilkelerden ya da değerlerden oluşur. Ahlaksal ilkeler kamuoyu ile görelidirler. Toplumun onayladığı törel ölçütler ahlaksaldır, onaylamadığı ahlak dışı demektir. Kant’a göre ise iyi ya da kötü, meydana gelen eylem değildir. İstenç iyi ya da kötü olur. Bu istek ussal, özerk bir istenç aracılığıyla anlığın içinde saptanabilir. Bergson’a göre ise iki tip ahlak vardır. 1. Kapalı; Birey toplum içinde geçerli olan tüm ahlaksal değerlere boyun eğer ve tam uyum içine girer. 2. Açık; Birey kendisi için, özgür bir ahlak anlayışı gösterir. Devrimsel bir ahlaktır ki katı, duruk, dışsal olarak dayatılmış kapalı biçimde daha yüksel bir düzeyde esin ve sezgi tarafından güdülür.¹⁸

1.1.3. Meslek Kavramı

Meslek kavramı, genel olarak bir kimsenin geçimini sağlamak üzere, profesyonel olarak yaptığı iş olarak tanımlanabilir. Herhangi bir iş ya da uğraşın

¹⁶ İnalet PEHLİVAN, “Polis Meslek İlkeleri”, Uluslararası Polis Etiği Sempozyumu, Polis Akademisi Yayını, Ankara, 1998, s. 9.

¹⁷ Coşkun Can AKTAN, *Ahlaki Yeniden Yapılanma ve Toplam Ahlaka Doğru: 4. Toplam Ahlak Yönetimi*, Arı Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği Yayını, İstanbul, 1999, s. 3.

¹⁸ Badiou, a.g.e., s. 18.

meslek sayılabilmesi için, o iş ve uğraşın en azından belli bir tekniği ve kurumsallaşmış bir değerler manzumesine sahip olması gerekir.¹⁹

Etimolojik açıdan meslek kavramı ise; İngilizce'deki meslek kelimesinin karşılığı olarak kullanılan "profession" kelimesi "profes" kökünden gelmektedir. Profes kelimesinin küçük Oxford sözlüğündeki karşıtı ise "dinsel düzen adına yemin etmektir". Ancak bu sözcük 1675 yılından itibaren , yeteri kadar nitelikli olma anlamında kullanılmıştır. Profession kelimesi ise günümüzde, herhangi bir konuyu açık bir biçimde ortaya koyma olarak kullanılmaktadır.²⁰

Bir mesleğin meslek olarak tanımlanabilmesi için aranan genel kriterler vardır. Bunlar;

1. Meslek öncelikle, kişinin başlıca ve düzenli olarak yürüttüğü bir faaliyet alanıdır. Bu nedenle hobi ya da zevk için ara sıra yapılan uğraşlar meslek sayılmamaktadır.
2. Meslek temel bir geçim şekli olarak bir ücret karşılığı yapılmalıdır.
3. Mesleklerin açık ve standart bir tanımı yapılmalı, sistematik bir bilgiye dayanmalıdır.
4. Mesleğin, kendine özgü özel bir eğitim ve uygulamasının olması ve kişisel beceriye dayanması gerekmektedir.
5. Mesleklerin, mesleğin amaçlarını, mesleği icra edenlerin kişisel amaçlarından daha üstün tutan bir mesleki davranış standartları olmalıdır.
6. Mesleklerin, kendine özgü mesleki ilke ve kuralları, meslek ahlakı ve disiplini bulunmalıdır.²¹

1.1.4. Meslek Etiği

¹⁹ İhsan BAL-Fatih BEREN, *Polis Etiği*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003, s. 32.

²⁰ Remzi FINDIKLI, "Mesleki Kimlik Olgusu ve Polislik Mesleğinin Özellikleri", *Polis Bilimleri Dergisi*, C.2, 2000, s. 5-6.

²¹ Fındıklı, a.g.e., s. 6.

Eski çağlarda ekonomi denildiğinde bundan sadece bir ya da sadece bir kaç meslekten ibaret olan iktisadi faaliyetler anlaşılırdı. Ticaret, bilindiği üzere en eski mesleklerin başında gelmektedir. Eski çağlarda yazılı kutsal din kitaplarına bakıldığında ticaretin belirli ahlaki ilkeler ve kurallar içerisinde yapılması önemle vurgulanmıştır. “Ticaret ahlakı”, bu anlamda meslek ahlakının bilinen en eski türüdür.²²

Oysa günümüzde ekonomik faaliyetlerin hacmi -ticaretin ötesinde- oldukça genişlemiştir ve içinde sayısız meslek barındırmaktadır. Her meslek için ortak bazı ahlaki ilkeler söz konusu olmakla birlikte farklı mesleklerin kendisine özgü başka ahlaki ilkeleri de bulunmaktadır. Örneğin, doğruluk ve dürüstlük, sözünde durma vs. klasik ticaret ahlakının temelidir ve bu ahlaki ilkeler şüphesiz tüm meslekler için de geçerlidir. Ancak bunun dışında bir öğretmenin, doktorun, hakimin, avukatın, gazetecinin, politikacının mesleklerini icra ederken uymaları gereken ya da uymaları beklenen başka ahlaki ilkeler de bulunmaktadır. Bunun dışında her mesleğin ya da her meslek sahibinin kendi içinde yaşadığı iç çevreye (organizasyona) karşı sorumlulukları olduğu kadar, yaşadığı çevrenin dışına karşı da sorumlulukları da bulunmaktadır. En başta insanların ve kurumların yaşadıkları “habitat”a (doğal yaşam ortamı) karşı önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Doğayı korumak, çevreyi kirletmemek, özürülü insanlara saygı ve ilgi göstermek, toplumsal sorunlara karşı duyarsız kalmamak vs., sosyal sorumluluklara sadece bir kaç örnek teşkil etmektedir.²³

Mesleki davranış ya da mesleki etik kuralları, bir mesleğin yerine getirilmesi sırasında ve bu mesleki hizmetlerle sınırlı olmak üzere, neyin yapılması, neyin yapılmaması gerektiğini belirlemeye çalışırlar.²⁴ Her meslek grubu mensupları iş ortamı ve diğer zamanlarda ortak konuları konuşmak ve kendilerini geliştirmek için bir araya gelebilirler. Tarihte de belli meslek mensuplarının bu şekilde kurdukları birlikler vardır. Aynı mesleği paylaşan çok sayıda kişinin olması, bu kişilerin bir araya gelmelerini ve meslek birliği etrafında toplanmalarına yol açmıştır. Bu şekilde birlik ve dayanışma içerisinde hem mesleğin ahlaka dayanarak yükseltilmesi hem de

²² Coşkun Can AKTAN, *Ahlaki Yeniden Yapılanma ve Toplam Ahlakla Doğru: 2.Meslek Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk*, Arı Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği Yayını, İstanbul, 1999, s. 7.

²³ Aktan, a.g.e., s. 7.

²⁴ Erol KÖKTÜRK, *Meslek Etiği ve Harita Sektörü*, 2000, s. 38.

topluma daha iyi hizmet sunulması hedeflenmektedir. Herkesin kendi bulunduğu yerde etiğe uygun olarak işini yapması, en alt kademedен en üst kademeye kadar herkesin bu değerler etrafında işini yapması her meslek grubunu toplum için onurlu ve saygın bir konuma getirir ve sonuçta herkes için uygun bir çalışma ortamı çıkar.²⁵ Meslek etiği, bir meslek grubunun, mesleğe ilişkin olarak oluşturup koruduğu. Meslek üyelerini belirli bir şekilde davranmaya zorlayan, kişisel eğilimlerini sınırlayan, yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan, meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünlüğü olarak tanımlanabilmektedir. Mesleki etik ilkelerin temel işlevleri üç başlık altında toplanabilir. Yetersiz ve ilkesiz üyeleri ayırmak, meslek içi rekabeti düzenlemek, hizmet ideallerini korumak.²⁶

Mesleki etiğin en ayırt edici özelliği, mesleği yerine getirirken işlenen kusurların, meslek çevresi dışında çok fazla tepki görmemesi, kamu vicdanının bu kusurlara ilgisiz kalmasının nedeni ise, bu ilkelerin toplumun bütün organları ortak olmamasıdır. Etik ilkeler, herkesin görmediği görevleri düzenler, onun için herkes bu görevlerin ne olduğunu, ne olması gerektiğini, bu görevleri yerine getiren bireylerin özel ilişkilerinin ne olması gerektiğini bilemez. Toplum içinde mesleki etik ilkelerini oluşturacak ve bu ilkelerin yürütülmesini denetleyecek özel bazı gruplara gereksinim vardır. Bu gruplar da, ancak aynı meslekten bireylerin birleşmesi ile kurulmuş gruplar olabilir. Mesleki etik, bir meslek grubunun eseri olduğuna göre, bir grup ne kadar güçlü kurulmuş ise, etik ilkeleri de etkili olmaktadır. Çünkü grup ne kadar uyumlu ise, onu oluşturan bireyler de o kadar sıkı ve devamlı bir iletişim halinde olmaktadır. Böylece iletişim ne kadar sık ve içten ise, grupta paylaşılan düşünce ve duygular o derece yoğun olabilir.

Ayrıca, mesleki gruplar güçlü oldukları zaman, otoritesi kurduğu etik disiplinini etkiler ve saygı görür. Bunun tersi olduğu zaman ise, istikrarsız, üyelerinin kontrolünden kolayca kurtulabildikleri ya da kontrol de etkili olamayan gruplar, buyruklarına karşı gelenlere yaptırım uygulayamazlar. Dolayısıyla, mesleki gruplar

²⁵Erdem AYDIN, "Polislik Mesleği ve Etiği", *Halkla İlişkiler Yönetimi Geliştirme ve Oryantasyon Eğitimi Bölgesel Seminer Notları*, Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 101-113.

²⁶Pehlivan, a.g.e., s. 85-86.

ne kadar sağlam ve örgütlü olurlarsa, mesleki etik de o kadar gelişir ve saygınlık kazanır.

Günümüzde de bu şekilde meslek mensuplarının bir araya gelerek kurdukları kuruluşlar ve bağlı oldukları kurallar bulunmaktadır. Bu kuralların kimisi yazılı belge şeklinde olmakla birlikte kimide yazılı olmayan bizim “etik” olarak adlandırdığımız kısmıdır. Kavram olarak yine meslek etiğinin içinde yer alan “polis meslek etiği” üzerinde duracağız. Ülkemizde de son zamanlarda etik üzerinde çalışmalar başlamış polis ahlakı olarak üzerinde durulmuş ve polis meslek etiği olarak da çalışmalar devam etmektedir.

1.1.5. Polis Meslek Etiği

Polis kavramı tüm ülkelerde vazgeçilemeyecek bir kavramdır. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu 1. madde de “Polis asayiş, amme, şahıs tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin eder” şeklinde polisi tanımlar.²⁷

Meslek etiği şeklinde çalışmalar son birkaç sene zarfında çoğalmış ve üzerinde çalışmalar artmıştır. Fakat daha önceleri Emniyet Teşkilatının geçmişi incelendiğinde bu konu üzerinde çalışmaların yapıldığı ve üzerinde durulduğu görülmektedir. Tarihi bir belgede Öğretmen Emniyet Müdürü İbrahim Feridun’un 1910 yılında kaleme aldığı “Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye” isimli ders kitabı olduğu ve burada bu konu üzerinde çalışıldığı görülmektedir.²⁸ Ayrıca yine 1938 yılında İstanbul Polis Mektebi diplomasında 13 ders okutulduğu ve bunlardan birinin “Meslek-i Terbiye” olarak şu an bahsettiğimiz polis meslek etiğinden bahsedilmiştir.²⁹ Hatta yazısının içeriğinden birisi şu an bile bizim için çok önemlidir. “Vazifesini suiistimal ederek veyahut bila şevk ve heves vazifesini angarya suretinde ifa ederek maaş alan, kendisini millete hiçbir hizmette bulunmayarak fuzuli besleten bir hükümet memuruyla, şunun bunun evini, kasasını

²⁷ Feridun YENİSEY, *Avrupa Birliği ve Uyum Sürecinde Kolluğun Cep Kanunu*, Beta Yayınları, İstanbul, 2002, s. 1.

²⁸ Eyüp ŞAHİN, *1907'den 2000'e Polis Okulları*, EGM Matbaası, Ankara, 2001, s. 76.

²⁹ Fatih BEREN, “Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye” *Uluslararası Polis Meslek Etiği Sempozyum Notları*, 28-29 Kasım, Polis Akademisi, Ankara, 2001, s. 1.

soyan, çantasını çarpan bu vasıtayla geçinen bir hırsız arasında bence hiçbir fark yoktur”.

Türkiye’de de son zamanlarda bu konu üzerine durulmaya başlanmış Hizmet İçi Eğitimlerde ve Polis Meslek Yüksekokullarında Polis Meslek Etiği dersleri konmuştur. Polis etiği sorununun varlığı ve tespiti çok eskilere dayanmakla beraber bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar oldukça yeni sayılır. Özellikle, Avrupa ve ABD gibi gelişmiş Batı ülkelerinde bu alanda yapılan çalışmaların 20-30 yıldan daha fazla geriye gitmediği görülmektedir. Hatta öyle görülüyor ki, bu alandaki çalışmalarda hiç bir ülkenin diğerine karşı öncelik veya üstünlük iddiasında bulunması pek mümkün olmadığı gibi, eğer böyle bir öncelik durumu söz konusuysa da bu hiç de övünülecek bir durum değildir. İnsan Hakları ve polis etiği gibi alanlardaki çalışmalarda önce ve ileri olmak her zaman bir ülke ve toplum için olumlu bir gösterge değildir. Bu gün Batı Avrupa ve ABD’nin İnsan Hakları gibi alanlarda dünyanın bir çok ülkesine kıyasla ileri oldukları bir gerçektir. Ancak, bu başarının arkasındaki neden, tarihte bu ülkelerde yaşanmış olan İnsan Hakları ihlalleri ve etik sorunların çokluğudur. Kısacası, Batı kendi geçmişindeki hatalarından ders alarak kendisini geliştirmiş ve halen de geliştirmektedir.³⁰ Bizim ülkemizde de bu konu üzerine daha çok düşerek hatalarımızı düzelterek.

Meslek etikleri arasında polis etiğinin özel bir yeri ve işlevi vardır. Çünkü bir polisin hem çok zor olan mesleğini icra etmesine, insanları insanlara karşı korumasına, suç işleyeni durdurmasına ya da bulmasına, hem de bunları insan haklarına zarar vermeden yapabilmesine yardımcı oluyor. Bir polisin işbaşında karşılaştığı her tek durumu değerlendirecek kadar o durum hakkında bilgi sahibi olması çok defa mümkün değildir, ayrıca da çok hızlı davranmak zorunda. İşte bir polisin böyle durumlarda, etik bilgi ve basiretle geliştirilmiş bir etik kodun normlarına uygun davranması, insan haklarına zarar vermemesi olasılığını artırıyor.³¹

³⁰İbrahim CERRAH, “Güvenlik Hizmetlerinde Profesyonellik ve Meslek Etiği”, *Halkla İlişkiler Yönetimi ve Oryantasyon Eğitimi Bölgesel Semineri Notları*, Ankara, 2000, ss. 115-140.

³¹İoanna KUÇURADİ, “Etik Kavramı”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), *Polis Meslek Etiği*, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 45-51.

Aslında bilindiği gibi, polis etiğinden onu diğer sosyal kurumlardan soyutlayarak söz etmek mümkün değildir. Çünkü polis görev yaparken bir çok meslek grubu ile yüz yüze etkileşim içinde görev yapmaktadır.³²

1.2. ETİK VE İLİŞKİLERİ

1.2.1. Etik Ve Ahlak İlişkisi

Karşılıklı ahlak ve ahlakilik ilişkisi etiğin ana konusudur. Etiğin bir özelliği de ahlak üretmemesi, sadece ahlak üzerine konuşmasıdır.³³ Bu konuda uzun süredir çalışmaları olan Kuçuradi ise etiğe etik ilişki olarak bakmaktadır. Etik ilişki, insanlar arası ilişki türlerinden bir tanesi ve en temelde olanı: belirli bütünlükte bir kişinin, belirli bütünlükte bir başka kişiyle ya da geniş anlamda insanlarla değer sorunlarının söz konusu olduğu ilişkisidir: eylemde bulunarak yaşadığı her ilişki.³⁴ Etiğin temel sorununun “İyilik ve kötülük nedir?”, “İyiliğin ve kötülüğün kaynağı nedir?”, “İyiliğe ulaşmak ve kötülükten kaçınmak nasıl olanaklı olabilir?” gibi belli başlı üç soruya yanıt aramak olduğunu görüyoruz. Bu arayışın insanlık tarihi kadar eski olduğu da biliniyor.³⁵ Çünkü ahlak hep vardı ve var olmasını sürdürecektir. En ilkel toplumlarda bile belirli ahlak kurallarının varlığı bir gerçektir.³⁶

Ahlak Latince kökenli (moralitas-morality) insanların birbirleriyle veya devletle olan ilişkilerinde kendilerinden "yapmaları istenen" davranışlarla toplum düzenini sağlayan bir kurallar ve normlar bütünüdür, yani toplumsal bir olgudur. Her toplumun kendine göre bir ahlak anlayışı vardır, ancak bu ahlak anlayışı ve kuralları; kültür, etnik yapı, töre ve zaman gibi pek çok değişkene bağlı olup toplumdan topluma hatta yöreden yöreye ve zamana göre farklılık gösterebiliyor. (Burada ahlak kavramları ile adab-ı muâşeret kavramlarının aynı şeyler olmadığını belirtmekte yarar var. Yani yemek yerken kötü bir davranış, yapılmayacak bir hareket yapmak bir yerde ahlaksızlık değil ama bir davranış hatası olabilir). İşte etik ile ahlak burada farklılaşıyor; etik değişik ahlak anlayışlarının kesiştiği ortak noktadan çıkıyor ve evrensel normlar dikte ediyor. Etik kelimesi ahlakın Latince kökenli olmasına

³² Tülin Gülşen İÇLİ, “Polis ve Etik Kurallar Gereksinimi”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 65-75.

³³ Pieper, a.g.e., s. 29.

³⁴ İonna KUÇURADI, **Etik**, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1999, s. 3.

³⁵ Fromm, a.g.e., s. 24.

³⁶ Adalet Bayramoğlu ALADA, **Yerel Yönetim ve Ahlak**, Toplu Konut İdaresi, 1993, s. 3.

mukabil Yunanca kökenli ve karakter, prensip, insan davranışı anlamına gelen Ethikos'dan gelir. Etik bir başka anlamda da ahlak felsefesi alanını tanımlıyor. Kişisel etikle ahlak bir ölçüde aynı olup bireyin toplumdaki hareketlerinde beklenen, başkalarının haklarına saygı, dürüstlük, güvenilirlik, kanun ve nizamlara saygı, iyilik yapma ve etrafına zarar vermemek gibi kavramları içeriyor.³⁷

Etik, ahlaki davranış, eylem ve yargıları ilgilendiren bir konu olarak felsefe ve bilimin önemli bir parçası ve sistematik bir çalışma alanı olmuştur. Ahlak yanlış-doğru, iyi-kötü, erdem ve kusur ile davranışları ve davranışların sonuçlarını değerlendirme ile ilgilidir. Ahlak felsefesi ya da etik, ahlakı konu edinen felsefe dalıdır. Kullanılan ahlak terimlerini ve ahlaki yargıların statüsünü analiz eden etik, takınılan ahlaki tutumların ardında yatan yargıları ele alır.³⁸

Etik, “iyi” ve “doğru” davranışlar için normlar koyar, standartlar belirler, uygun davranışları gösterir, ikilemler karşısında ahlaki kararlar verilmesine yardımcı olur. Ahlak ve etik kimi zaman eşanlamlı kullanılsa da aslında ahlak, davranışları “doğru-yanlış”, “iyi-kötü” diye yargılamakta başvurduğumuz, zihnimize kazınmış kültürel değer ve ilkelerdir. Etik ise, ilkelerin kararlara uygulanması, davranışlara dönüşmesidir. Etik kodlar bize hangi durumda hangi değerlere öncelik vermemiz gerektiğini ve hangi davranışı seçmemizin uygun olduğunu söyleyen kurumsallaşmış rehberlerdir.³⁹

Etik, davranış kuralları olarak tanımlanınca kökenlerinin de ‘bireysel ve toplumsal olmaları gerekiyor. ‘Bireysel davranışlar’, kişinin genetiğini de içine alan ‘fizyolojik-psikolojik-sosyolojik gereksinmelerine dayanmaktadır. İnsan, bireysel olarak neleri gereksiniyorsa, davranışları da ona yönelik olacaktır. Davranışlarımız, gereksinmelerimizin doyurulması için biçimlenmektedir. Toplumsal davranışlarımız ise, gereksinmelerimizi doyurmak isterken toplumun ‘iyi-doğru-uygun’ dediği davranışları benimsememizi isteyecektir.

³⁷ Sabih TANSAL, Etik ve ahlak, <http://www.tspakb.org.tr/paneller/etik/stansal.htm>, 25.04.2004.

³⁸ Jon NUTTALL, *Ahlak Üzerine Tartışmalar: Etiğe Giriş*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 15.

³⁹ Handan Dedehayır, “Doğru’ ile ‘Doğru’ arasındaki zor seçim”, <http://www.baltas.com/kaynakdergitum.asp>, 05.05.2004

Böylece ‘davranışlarımızın bireysel kökeni’, gereksinmelerimizi karşılama hedefini gözetirken, ‘davranışlarımızın toplumsal kökeni’, bu davranışımızın toplumun ‘iyi-doğru-uygun’ ölçülerine uygun olmasına dikkatimizi çekecektir. İç çatışmalarımız, çelişkilerimiz, ikilemelerimiz ise davranışlarımızın ‘bireysel’ ve ‘toplumsal’ kökenleri arasındaki çatışmalardan kaynaklanacaktır.

İsteklerimizle toplumun değer yargıları çatıştığı zaman “vicdan rahatsızlığı” duyacak, birleştiği zaman ise “vicdan huzurunu” yaşayacağız. Onun için de, etiğin kökenleri arasında hem kendi isteklerimiz, kendi beklentilerimiz, kendi doyumumuz yer alacaktır, hem de toplumun ‘iyi-doğru-uygun’ buldukları önem taşıyacaktır.

Toplumsal kurumların değer yargıları da etiğin toplumsal kökenlerini temsil eder. Bu anlamda aile etiği, din etiği, okul etiği, iş etiği, komşuluk etiği, vatandaşlık etiği, insanlık etiği, meslek etiği, hekimlik etiği, avukatlık etiği, öğretmenlik etiği, din adamı etiği, ticaret etiği, siyaset etiği gibi kategoriler çıkar ortaya. Hemen her alanda ‘toplumsal kurumlar’, ‘toplumsal örgütler’ belli değer yargılarını, belli ilkeleri simgelerler.

Hegel "etik" ile "ahlak" arasında incelikli bir ayırım yapmaktadır. Etik ilkelerin uygulamasını dolaysız eyleme ayırır, ahlak ise düşünümsel eylemle ilgili olacaktır. Mesela, etik düzen, esasen alınan kararın dolaysız kesinliğinden ibarettir demektir.⁴⁰

Çoğu insan için etik bir meslek içinde belirli bir doğru veya yanlış davranışları tanımlamak anlamına gelmektedir. Çoğunlukla genel kullanım olarak ahlak bir bireyin yaşamının tümünde veya bir bölümünde eylemlerinin tamamını ifade etmek için kullanılır. Etik ise bir mesleğe ait belirli davranışlar için kullanılır. Ahlaki ve ahlaki olmayan davranışların tartışması günah ve dinle ilgili diğer kavramlarla ilişkilendirilirken mesleki etik genellikle belirli bir meslekle ilgili bir davranış analizi ile sınırlı tutulmaktadır. Aslında mesleklerin çoğu etik standartlarına sahiptir. Doktorların Hipokrat yemininin var olması gibi.⁴¹

⁴⁰ Badio, a.g.e., s. 18.

⁴¹ İçli, a.g.e., s. 71.

Ortak değerler; dürüstlük, yalan söylememe, başkasının hakkını yememe, kendisine emanet edilen sırları açıklamama, karşısındakinin güç durumundan yararlanmama, acısı olanın acısını paylaşma, yardımlaşma, dayanışma, sıkıntıların aşılmasında yardımcı olma, kimseye zarar vermeme, zarara uğrayana yardımcı olma, bunun için kendi olanaklarının azalmasına razı olma, hatta bunu isteme, başkaları için yararlı olma, kendisine emanet edilen insanlara, canlılara, mala ve paraya zarar vermeme gibi pek çok davranış özelliği içerir.

Gelenekler, örfler ve adetler de, dinler de genel olarak insanların başka insanlarla olan ilişkilerine kurallar getirmiş ve zarar vermeme, zararı azaltma, yarar sağlama temelinde ilkeler koymuştur.

Ancak, insanlar, bu ilkelerin doğru olduğunu kabul etmelerine karşın, bu ilkeleri çiğnemekten de geri kalmamışlardır. Nedeni, etiği oluşturan asıl yasaların görünmemeleri, ortaya çıkmamalarıdır. Etik, bir öğretiler ve neyi öğrettiği de temelinde yatan ideolojiye bağlıdır. Bağlıdır, çünkü 'ahlak ve ahlaksızlık olgusu', toplumların, giderek dünyanın sosyal ve ekonomik sisteminin temel karakterine bağlı olmaktadır.⁴² Ahlakçılık, insanların davranışlarını belli ilkelere göre düzenlemeleri ve belli güdüleri ötekilere yeğleyerek eğitmeleridir.⁴³

Etik konusu son dönemlerde sıkça bahsedilir olmuştur. Davranıştan ziyade daha sonra mesleklerin etiği şeklinde durulmaya başlanmış ve belirli kurallar etik çerçevesine sokulmuştur. Meslek etiği çerçevesinde Avrupa Birliği sağlandıktan sonra tüm ülkelerde mesleklerin ortak etiği oluşturulmaya başlanmıştır. Tüm Avrupa ülkelerinde polisi ilgilendiren ortak bir çalışma yapılmış ve Avrupa Polis Etik Yönetmeliği (APEY) hazırlanmıştır. Avrupa Birliğine girmeye çalıştığımız şu günlerde de bu yönetmeliğin çok iyi incelenip karşımıza çıkabilecek olumsuzlukların şimdiden bertaraf edilmesi bizim için çok önemlidir.

1.2.2. Etik ve Yasa İlişkisi

⁴² Erdal ATABEK, *Hayatımız ve Değerlerimiz*, Cumhuriyet Kitapları, Çağ ve Pazarlama A.Ş., 1999, s. 134.

⁴³ Necla ARAT, *Etik ve Estetik Değerler*, Say Yayınları, 1987, s. 72.

Etik, bir kişinin davranışlarıyla ilgili bir değerlendirme olsa da, onun ölçütleri kişi doğmadan önce toplumda yerleşmiştir. Etik, kişinin başkalarıyla ilişkileri içinde söz konusudur; başkalarıyla ilişki içindedir ki, bir insan, bencil ya da yüce gönüllü, sahtekar ya da dürüst, yalancı ya da doğru sözlü, tek kelimeyle iyi ya da kötüdür. Özetle ahlak, bir toplum içinde ve o topluma göre bir anlama sahiptir; bu niteliğiyle toplumda, aynı toplum içinde de çağdan çağa değişikliklere uğramıştır.⁴⁴

Etiğe uymak ya da uymamak çoğunlukla kişisel bir seçimdir. Bu seçim kişinin ne kadar yetişmiş olduğuna, kendisine, bulunduğu topluma ve çevresine duyduğu saygıya bağlıdır. Bu saygıda eksikliği olan kişi, etik açıdan her zaman eleştirilebilir işlemler yapabilecek kişi olmaya yatkındır.⁴⁵

Ashworth'a göre⁴⁶ yasaların yanında etik ilkelere gerek duyulmasının birinci nedeni, etik ilkelerin ve etik duyarlılığın oluşturduğu değer yargılarının, sadece yurttaşları ve yasa uygulayıcıları değil aynı zamanda yasa koyucuları da kapsıyor olmasıdır. Yasa yapıcıların etik değerlerinin olması, yasaların da etik ilkelere uyumlu olacağı ve böylece bir yasa ve etik ikileminin yaşanmasının önüne geçilebileceği savına dayanmaktadır. İkinci temel nedeni ise; yasal düzenlemeler her mesleğin işleyiş ile ilgili geçmiş tecrübeler ve karşılaşılan sorunlar da dikkate alınarak güncelleştirilmektedir. Ancak özellikle ceza adalet sistemi dikkate alındığında karşılaşılabilecek her durumun bu düzenlemelerle tanımlanabilmesi ve sınırlandırılabilmesi olanaksızdır. Etik değerler ise bu boşlukları doldurmaya amaçlanmaktadır. Örneğin polislik mesleğini icra eden bir memurun, görev ve yetkileri yasayla düzenlenirken, çoğu defa "makul şüphe" veya "gereği kadar güç kullanımı" ifadelerine yer verilmektedir. Burada yasa koyucu, makul şüphenin veya gereği kadar güç kullanımının, ne ve nasıl olabileceğini uygulayıcı konumundaki polise bırakmaktadır. İşte bu noktada, polisin sağlıklı karar verebilmesi, yani yasal sorumluluğun yanında vicdani sorumluluğuyla da hareket edebilmesi, onun etik değerlere bağlı vicdani bir bilincinin oluşmasıyla mümkündür.

⁴⁴ Server TANİLLİ, *Yaratıcı Aklın Sentezi, Felsefeye Giriş*, Adam Yayınları, 1998, s. 233.

⁴⁵ Ningur NOYANALPAN, Erdoğan BERÇİN, "Bilimsel Etik", Bal İ. ve Eryılmaz M. (Ed), *Polis Meslek Etiği*, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 61-64.

⁴⁶ Bal-Beren, a.g.e., s. 14

Yasaların yanında etik ilkelere ihtiyaç duyulmasının üçüncü nedeni ise, her meslek grubunun çalışanları tarafından ortak kabul gören bir meslek alt kültürü vardır. Çoğu defa meslek alt kültürlerinde, meslek dayanışması ve meslek çalışanları için oluşturulmuş tipler mevcuttur. Bu dayanışma alt kültürü ve meslek tiplerini, olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilmektedir.

1.2.3. Etik, Norm ve Görgü Kuralı İlişkisi

Her kültürde toplumsal düzeni sağlayan, bireylere yol gösteren, doğru ve yanlış, olumlu ve olumsuz belirleyen kurallar, standartlar ve fikirler bulunur. Bütün bunlara norm denir. Norm yaptırımı olan kurallar sistemidir.⁴⁷ Norm “bir kimliği oluşturan ve tanımlayan kurallar bütünüdür”.⁴⁸

Toplumsal normlar, belli bir grup içindeki bireylerin ilişkilerini düzenler ve eylemlerine yön verir. Normlar genellikle değerlerin yansımasıdır ve bir grubun tüm üyelerince paylaşıldığı için kolektiftir. Bazı normlar diğerlerinden daha fazla ciddiye alınır, çünkü bunlara karşı gelindiğinde uygulanacak yaptırımlar daha ağırdır.

Normlar grup üyelerinin çoğu tarafından kabul edilir ve grup yaşamının önemli bir bölümünü kapsar. Normlar grup üyelerinin duygu ve düşüncelerinden çok ortak davranışları üzerinde odaklanır.

Grubun üyeleri normları farklı düzeylerde benimser. Normlar, grup sürecinin işleyişini kolaylaştırır. Normlar yavaş gelişir ve yavaş değişir. Normlara uymanın ya da uymamanın ödülü veya cezası vardır.

Toplumsal normların belli amaçları vardır.

1. Normlar, grubun temel değerlerini yansıttığı için, üyelerin diğer bireylerden ayrılıklarını yansıtır.

⁴⁷ Kenan AYDIN, *Uluslararası Ve Küresel Pazarlamada Kültürel Etkinlikler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, s. 13.

⁴⁸ Yılmaz BİNGÖL, “İmparatorluktan Modern Ulus Devlete: Türkiye’de Ulusal Bir Dilin Yaratılma Sına Doğru”, Erdumlu G. (Ed), *Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye*, Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 157-185.

2. Normlar, grup üyelerinden beklenen davranışları basitleştirerek, kestirilebilir hale getirir. Böylece, üyelerin davranışları önceden sezilebilir ve bu da grubun işleyişini kolaylaştırır.
3. Normlar, bireylerin sıkıntılı durumlara düşmelerini engeller.
4. Normlar, grubun yaşamasına yardım eder. Normlar aracılığı ile, üyelerin sapkın davranışları reddedilerek, grubun varlığının sürdürülmesine çalışılır.⁴⁹

Görgü kuralları, nezaket içeren davranış kalıplarıdır. Günlük yaşantıda herkesin yapıldığı zaman hoşuna giden davranışlardır. Büyüklere yer verilmesi, kibar davranılması gibi. Genellikle görgü kuralları, etikle ilgili değildir. Bunlar toplumsal kabul gören ve toplumda insan ilişkilerini güzelleştiren davranış kalıplarıdır. Bu kurallara uymayan kişiler görgüsüz olarak anılır.

Günlük hayatın pratiğini ve insanların özgürlük anlayışını bir normlar çoğulculuğu, ifadesini tarihselleşmiş çeşitli ahlak sistemlerinde bulur. Bu içerik olarak farklılık gösteren çok sayıda emir, yasak eylem talimatı, kural vb. olarak yansır. Dolayısıyla da bu normların çeşitliliğinin homojen olmayan bir çeşitliliği mi temsil ettiğini yoksa içerik açısından tüm farklılıklarına rağmen, gene de tümünün bir ahlak ölçütü şeklinde ortaya çıkan homojen, biçimsel bir ilkeye mi dayandığını sormak gerekir.⁵⁰

Normlarla değerlendirilmesi beklenen her eylem, her durum tektir. Her ilke her norm ise bir genelleme, genel olarak yapılması gerekene ilişkin bir belirlemedir. Genel olarak ya da belirli durumlarda ne yapılması gerektiğini belirlemeye yöneliktir normlar. Her tek bir duruma uygun normdan söz edilemeyeceği gibi, belirli bir durumda yapılması gerekene ilişkin farklı, hatta birbiriyle çelişen normlarda söz konusu olabilmektedir. Normlar arasında bir tercih yapmak gerektiğinde, her zaman bir normun diğerine göre insanın değerini daha fazla koruduğunu söylemekte zordur. Ama günümüzde sıkça yapıldığı gibi etik, meslek etikleri de normlardan oluşan bir

⁴⁹ İnanet Pehlivan AYDIN, *Yönetmel Mesleki Ve Örgütsel Etik*, Pegem Yayınları, Ankara, 2002, s. 16.

⁵⁰ Pieper, a.g.e., s. 43.

alan olarak görüldüğünde, bu tür içinden çıkılması güç bir sorunla karşılaşılması kaçınılmaz olmaktadır.⁵¹

1.2.4. Etik ve Yönetim Etiği İlişkisi

Yönetim, belirli bir amacı veya amaçları gerçekleştirmek için işbirliği içinde yürütülen bir grup faaliyetidir. Burada bahsi geçen yönetimden kasıt ise kamu yönetimidir. Kamu yönetimi, devlet ve toplum düzeninin kesintisiz olarak işlemesi ve kamunun ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmetlerin üretilip halka sunulmasına ilişkin bir sistemdir.⁵² Kamu yönetiminin birinci elemanı insandır. İkinci elemanı ise örgüttür. Bu elemanların içerdiği toplumda etik ilkeler bilinmezse adam kayırma, rüşvet, hizmette kayırma v.b. gibi sosyal açıdan kabul edilemeyen davranışlar sergilenebilir. Bu durumlara yönetici durumunda olanlarda sebebiyet verebilir. Akdemir'in ifadesi ile ' Kamu kurumlarında verimsizlik, etkili olmayan faaliyetler, etkin olarak kullanılmayan kaynaklar görüntüsüne rağmen yöneticilerin uzun yıllar koltuklarını korudukları da bir gerçektir'.⁵³ Bu durum etik değerlerin sınırlarının çizilememesi ile de alakalıdır.

Yönetim süreci sürekli olarak, başkalarını yakından ilgilendiren ve etkileyen kararlar almayı; karar ve politikaları herkesin yararına olacak şekilde uygulamayı; örgütsel ve bireysel gereksinimlerin karşılanmasını, çatışmaların örgüt ve bireylerin yararlarını gözetecek şekilde çözümlenmesini; örgütte yapılması gereken görevlerin iş görenlere adil olarak paylaştırılmasını; emeğin değerinin verilmesini; iş görenlerin yansız olarak değerlendirilmesini; örgütün kaynaklarının bir kişi ya da grup için değil örgütsel amaçları gerçekleştirmek için kullanılmasını; hakların ve sorumlulukların adil olarak paylaşımını gerektirir.⁵⁴

Yönetimsel etik üç bölümde ele alınabilir.

1. Kişisel uygulamalar ve ahlaki sorunlar
2. Mesleki eylemler
3. Günlük yönetim işleri

⁵¹ Harun TEPE, "Meslek Etikleri", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), Polis Meslek Etiği, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 53-60.

⁵² Bilal ERYILMAZ, Kamu Yönetimi, Erkam Matbaası, İstanbul, 2002, s. 9.

⁵³ Ali AKDEMİR, Yönetici Engeli, Kocaeli, 2001, s. 89.

⁵⁴ İnyet Aydın, a.g.e., s. 39.

Mesleki ve toplumsal değişmeler, yöneticileri sürekli olarak etik sorunlarla yüz yüze getirir. Etik değer ve ilkeler, yasalar ve siyasalar, bir kimsenin gerçekte neye inanması gerektiği ve inandığını söylediği davranışların oluşmasında sağlam bir temel oluşturur. Yöneticinin kendi etik ölçütlerini geliştirmesi uzun bir süre davranışlarını sınamasını gerektirir. Bu bağlamda etik davranışların benimsenmesi üst yönetimde başlamalı ve kademe kademe aşağılara doğru gitmelidir.

Yönetimde etik sorunlar sık sık belirsiz ve karmaşık koşullar altında zor seçimlerin yapılmasını gerektirir. Verilen kararların en iyisi olduğundan emin olmak güçtür. Yönetici konumunda olan kişilerin davranışları, diğer çalışanlar için önemlidir. Etik davranışlara uymayan hareketlere yöneticiler daha önem vermelidirler.

BÖLÜM 2. AVRUPA BİRLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE POLİS TEŞKİLATININ YAPILANMASI

2.1. AVRUPA BİRLİĞİNİN TARİHÇESİ

2.1.1. Avrupa Birliğini Kurma Fikri

Çok uzun yıllardan beri süren Birleşik Avrupa ülküsü, gittikçe gelişerek sürmüş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Avrupa kavramının gelişme sürecine hız kazandıran, biri federasyon yanlısı diğeri işlevselci iki akımın başlıca savunucuları İtalyan Federalist Altiero Spinelli ile 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) kurulmasına yol açan Schuman Planı'nın ilham kaynağı Jean Monnet'dir.

Avrupa Birliği yapılan yoğun çalışmalar sonucu ortaya çıkmış ekonomi, sanayi, siyaset, yurttaş hakları ve dış politika alanlarını içine alan çok etkin bir birleşme türüdür. Avrupa Birliği Anlaşması'nda Birliğin faaliyetleri üç grupta toplanır (Topluluk faaliyetleri, ortak dış politika ve güvenlik politikası, adalet ve içişleri). Topluluk anlamında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran Paris Antlaşması (1951), Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu (Euratom) kuran Roma Antlaşmaları (1957), Avrupa Tek Senedi (1986) ve Maastricht Avrupa Birliği Antlaşması (1992), üye devletlerin birleşmesinde esas kabul edilir ve AB'nin hukuki temellerini meydana getirir.

Yaklaşık yarım yüzyıldır Avrupa bütünleşmesi, kıtanın gelişmesi ve halkının zihniyeti üzerinde önemli etkilerde bulunmuştur; aynı zamanda güçler dengesini de değiştirmiştir. Siyasi renklerinden bağımsız olarak tüm hükümetler mutlak ulusal egemenlik çağının artık geçtiğinin farkındadır.

Ancak güçlerin birleştirilmesi ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) Antlaşması'nın ifadesiyle "gelecekteki kader birliği" için harcanacak çabalar sayesinde, Avrupa'nın eski ulusları ekonomik ve sosyal gelişmelerini sürdürebilir ve dünya ölçeğindeki etkinliklerini koruyabilirler.⁵⁵

⁵⁵ <http://www.hacettepe.edu.tr/turkce/belgeler/hsocrates/ab.shtml>. 02.05.2004.

2.1.2. AB'ni Oluşturan Devletler

Topluluk altı kurucu üye (Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg) arasında bir kömür ve çelik ortak pazarı kurulmasıyla başladı. Topluluk, temelde barışı güvence altına almak amacıyla kuruldu.

Birleşik Krallık, Danimarka ve İrlanda Topluluk çalışmalarını gördükten sonra başvuruda bulundular. General de Gaulle yönetimindeki Fransa'nın 1961'de ve 1967'de iki kez veto yetkisini kullandığı çetin bir pazarlık dönemini takiben, bu üç ülke 1972 yılında üyeliğe kabul edildiler. Bu üç yeni üyenin ardından topluluk sosyal, bölgesel ve çevresel konularda üstlendiği sorumlulukların derinliğinin farkına vardı.

Topluluk 1981'de Yunanistan'ın, 1986'da da İspanya ve Portekiz'in katılmalarıyla güneye doğru genişledi. Bu genişlemeler, toplulukta ekonomik gelişmeler arasındaki farklılıkları azaltmaya yönelik çalışmalara olanak verdi.

Bu dönemde Topluluk Güney Akdeniz ile Afrika, Karayipler ve Pasifik (AKP) ülkeleri ile yeni anlaşmalar imzalayarak uluslararası düzeyde daha önemli bir rol oynamaya başladı; AKP ülkeleri birbirini izleyen dört Lomé Sözleşmesi (1975, 1979, 1984 ve 1989) ile toplulukla bağ kurdu.

Dünyadaki durgunluk ve mali yükün paylaşımı konusundaki iç çekişmeler 1980 başlarında bir "Avrupa karamsarlığı" havasının doğmasına neden oldu. Ama 1984'ten sonra bunun yerini Topluluğun canlandırılması konusunda daha umutlu beklentiler aldı. Jacques Delors başkanlığındaki Komisyonun 1984'te hazırladığı Beyaz Kitaba dayanarak Topluluk 1 Ocak 1993'e kadar tek pazar oluşturmayı kendisine hedef edindi. Avrupa Tek Senedi 17 ve 28 Şubat 1986'da imzalandı ve bu iddialı hedefle ilgili mevzuatın kabulü konusunda yeni usuller geliştirdi. Tek Senet 1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe girdi. Ayrıca Üye Devletler bağlarını güçlendirme kararlılığıyla, temel özellikleri 9-10 Aralık 1991'de Maastricht'te toplanan Avrupa Doruğu'nda kararlaştırılan yeni bir Antlaşmanın müzakerelerine başladılar.

2.1.3. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı

Avrupa Birliği barışı korumak, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi pekiştirmek amacı ile bir araya gelmiş 15 Üye Devletten oluşur. Birliğin içinde ortak kurumları bulunan üç Topluluk yer alır. Bunların içinde ilk kurulanı 1951 tarihli Paris Antlaşması'yla Avrupa Kömür ve elik Topluluğu (AKÇT) olmuştur. Daha sonra 1957 tarihli Roma Antlaşması'yla Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu kuruldu. Bu topluluklar sayesinde ülke topluluk i sınırları kaldırılıp yerine tek bir pazar kuruldu. 1992'de Maastrich'te imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması ile ekonomik ve parasal birlik doğrultusunda ilerleyen ve belirli alanlarda hükümetler arası işbirliğini içeren bir Avrupa Birliği kuruldu.

Birliği yöneten kurumlar şunlardır: Parlamento, Konsey, Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, Komisyon, Adalet Divanı ve Sayıştay.

2.1.3.1. Avrupa Parlamentosu

1979'dan bu yana tek dereceli genel seçimle iş başına gelen Avrupa Parlamentosu 626 üyeden oluşur. (Parlamento'da Almanya 99, Fransa, İtalya ve Birleşik Krallık 87'şer, İspanya 64, Hollanda 31, Belçika, Yunanistan ve Portekiz 25'er, İsveç 22, Avusturya 21, Danimarka ve Finlandiya 16'şar, İrlanda 15 ve Lüksemburg 6 ye ile temsil edilir). Parlamento genel kurulu Strasbourg'da toplanır. Her ayın bir haftası genel kurul oturumlarına ayrılmıştır. Bazı kısmi oturumlar ile komisyon toplantıları, Konsey ve Komisyon'la ilişkileri kolaylaştırmak amacıyla Brüksel'de yapılır. Sekreteryaya ise Lüksemburg'da bulunur.

Avrupa Parlamentosu'ndaki siyasi gruplar Birlik düzeyinde oluşur. 450 milyon nüfusu temsil eden Parlamentonun başlıca işlevi, siyasi itici güç olarak Topluluk politikalarının hazırlanması için gereken çeşitli insiyatifleri üretmektir. Parlamento ve Konsey btce konusundaki yetkileri paylaşırlar. Parlamento yıllık btceyi oylar ve btce uygulamasını izler. Böylece Birliğe verdiği politika önceliklerini yansıtır. Birlik mevzuatı üçlü bir süreç içinde hazırlanır: Mevzuat nerilerini Komisyon hazırlar, Parlamento ve Konsey ise bu mevzuatı yürürlüğe koyma yetkisini paylaşırlar.

Son olarak, büyük önem taşıyan bazı kararlar (bazı uluslararası antlaşmalar, yeni üyelerin katılımı, Parlamento seçimlerinde her ülkede aynı usulün uygulanması,

birlik vatandaşlarının ikamet hakkı, vs.) için Konsey'in, Parlamento'nun onayını alması gerekir.

2.1.3.2. Avrupa Zirvesi

1974'te kurulan Avrupa Zirvesi, Devlet ve Hükümet Başkanları ile Komisyon Başkanı'ndan oluşur. Dışişleri Bakanları ile Komisyonun bir üyesi onlara yardımcı olur. Yılda iki kez toplanan doruk gelecekte girişilecek eylemler için gerekli ivmeyi sağlar ve faaliyetlerin ana hatlarını çizer.

2.1.3.3. Avrupa Konseyi

Konsey her Üye Devletin kendi hükümetini taahhüt altına sokmaya yetkili bakanlar düzeyindeki temsilcilerinden oluşur. Gündemin içeriğine göre toplantılara farklı bakanlar katılır. Örneğin, Tarım Bakanları tarım ürünleri fiyatlarını ele alırlar; istihdamla ilgili konular Çalışma ve Sosyal İşler Bakanları tarafından görüşülür; genel politika sorunları, dışişleri ve Birliği ilgilendiren temel konular Dışişleri Bakanlarının yetkisi kapsamındadır.

Konsey'in merkezi Brüksel'dedir; ancak bazı toplantılar Lüksemburg'da yapılır. Konsey başkanlığını her Üye Devlet altı aylık dönemler için sırayla üstlenir. Üye Devletlerin Birlik nezdindeki Büyükelçileri'nden oluşan Daimi Temsilciler Komitesi (Coreper) Konsey'in çalışmaları için gerekli hazırlıkları yapar ve belirli hazırlıkları yapmak veya özel konuları incelemekle görevli komiteler oluşturarak Konseyin talimatlarını yerine getirir. Avrupa Konseyi 1949 yılında Londra'da kurulmuştur. Türkiye Almanya'dan önce aynı yılda bu kuruluşa üye olmuştur. Bu örgütün dört kurucusundan biridir.⁵⁶ Avrupa Konseyi, polis etiği konusunda tartışma ortamını ve Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin geliştirilmesini sağlayarak yeni alanda önemli bir seviyede uzmanlık kazanmıştır.⁵⁷

2.1.3.4. Avrupa Komisyonu

⁵⁶ Hartmut SELTMAN, "Avrupa Konseyi Polis Etiği Çalışmaları", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 41-45.

⁵⁷ Camilla TESSENYİ, "Avrupa Konseyi ve Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 337-340.

Avrupa Komisyonu'nun 20 üyesi vardır. Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve Birleşik Krallık ikiye, diğer topluluk üyeleri ise birer üyeyle temsil edilirler. Komisyon'un görev süresi Avrupa Parlamentosu gibi beş yıldır. Komisyon Başkanı Üye Devletler tarafından Avrupa Parlamentosu'nun görüşü alındıktan sonra atanır. Komisyon'un tüm üyeleri ancak Parlamento tarafından onaylandıktan sonra resmen göreve atanmış olurlar.

Komisyon üyeleri görevlerini yerine getirirken kendi ulusal hükümetlerinden tamamen bağımsız olarak davranmak ve sadece Avrupa Birliği'nin çıkarlarını gözetmekle yükümlüdürler. Komisyon'u görevden alabilecek tek organ Avrupa Parlamentosu'dur. Komisyon'un her üyesinin bir veya birkaç politika alanında özel sorumluluğu vardır. Ancak kararlar kolektif sorumluluk ilkesi temelinde alınır.

2.1.3.5. Sayıştay

Sayıştay Konsey tarafından Avrupa Parlamentosu'nun görüşü alındıktan sonra oybirliğiyle atanan 15 üyeden oluşur. Sayıştay Başkanı üyeler tarafından kendi aralarından seçilir. Başkanlık süresi üç yıldır ve üç yılın sonunda ikinci bir dönem için yeniden seçilmek mümkündür. Sayıştay başkanı primus inter pares (eşitler arasında birinci) konumundadır.

Toplantılarını ve çalışmalarını Lüksemburg'da sürdüren Sayıştay Avrupa Birliği'nin tüm gelir ve harcamalarının hukuka uygun ve düzenli biçimde yapılıp yapılmadığını ve maliye yönetiminin tutarlı olup olmadığını denetler. Konsey ve Parlamento tarafından Avrupa Toplulukları'nın genel bütçesinin uygulamasına ilişkin olarak Komisyon'un ibrasında yardımcı olmak amacıyla yıllık raporlar hazırlar. Ayrıca diğer kurumların talebi üzerine özel raporlar hazırlar ve görüş bildirir.

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ TÜRKİYE İLİŞKİSİ

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler hiçbir zaman kopma noktasına gelmemekle beraber, tam anlamıyla bir istikrara da kavuşmamıştır. Ancak, Avrupa Birliği ile ilişkilerimizin gelişmesi ile beraber çeşitli politikaların saptanması ve

yoğun rekabet ortamına hazırlanılabilmesi için Avrupa Birliği'nin daha iyi tanınması gerekmektedir.⁵⁸

Osmanlı imparatorluğu altı asır boyunca Avrupa'nın bir parçası olup Avrupa'da bulunan topraklarına Asya ve Afrika'dan daha çok önem vermekteydi. Yüzyıllarca Avrupa ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler içerisinde olan Osmanlı, çok dinli, çok etnik ve çok kültürlü bir devlettir. Osmanlı yüzyıllarca Hristiyan ve Yahudi kültürleri ile engin bir barış içerisinde yaşamıştır; hristiyan ve Yahudiler Osmanlı devleti içerisinde, dillerini, dinlerini ve kültürlerini geliştirdiler, çoğu Avrupa ülkesinden daha çok toleranslı bu ülkede dini ve kültürel atmosferi buldular.İspanya'da bulunan Museviler, 1492 yılında İspanya' dan kaçarak Osmanlı ülkesine sığındılar.

Tanzimat döneminde de Batı ile ilişkiler devam etti; 1856 yılında Osmanlı'nın bir Avrupa devleti olduğu resmen kabul edildi. Osmanlı'nın 19. yüzyıldaki reformları, Avrupa ile daha sıkı ekonomik ve kültürel ilişkileri öngörüyordu. Aynı yöntem cumhuriyet döneminde daha radikal olarak devam etti.⁵⁹

Tanzimat dönemiyle başlayan bu süreç; Avrupa'daki kurumlara (Avrupa Konseyi, NATO vb.) Türkiye'nin katılması ile somut hale gelmiştir. Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip eden Türkiye, AET kurulduktan sonra altı Avrupa ülkesi arasında oluşturulan bu yeni gelişmeyi de takip etmiş ve 1959 yılında bu topluluğa katılmak için başvurusunu yapmıştır.⁶⁰

Ancak Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerin 31 Temmuz 1959 tarihinde yapılan bu başvuru ile başlamasının üzerinden 40 yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen Türkiye hala Avrupa Birliğine tam üye olarak kabul edilmemiştir. Bu durumun temelinde bir çok neden yatmaktadır. 1995 yılında Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Kararını imzaladıktan sonra, ilişkilerin gelişeceği yönündeki beklentiler boşa çıkmış ve 1997 yılında Lüksemburg'da yapılan zirve toplantısında,

⁵⁸ Neslihan ERÖZBEK, Avrupa Birliği Kurumları ve Arşivleri, <http://www.archimac.org>, 02.05.2004.

⁵⁹ H.Tahsin FENDOĞLU, "Güvenlik Boyutu Bağlamında Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı", **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, s. 97.

⁶⁰ Mehmet ÖZCAN, "Emniyet Teşkilatı'nın Avrupa Birliğine Uyum Çalışmaları", Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye'de Devlet Toplum Ve Polis**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 273-290.

Avrupa Birliği Türkiye'yi aday ülkelerin dışında bırakmıştır. Bu dışlama bardağı taşıran son damla olmuş ve dönemin hükümeti ilişkileri dondurmıştır. Avrupa Birliği yapmış olduğu hatayı çabuk fark ederek, daha sonraki zirve toplantılarında Türkiye ile buzları eritmek için stratejiler geliştirmiş ve çeşitli tekliflerde bulunmuştur. Ancak Türkiye bu tekliflere sıcak bakmamış ve tam üyelik sürecinde, adaylık statüsü dışında başka bir statüyü kabul etmemiştir.

1999 yılında özellikle 17 Ağustos depremi sonrası Yunanistan ile ilişkilerde oluşan bahar havası sayesinde, Avrupa Birliği ile ilişkiler yumuşamış, Komisyon 13 Ekim 1999 tarihinde Türkiye'nin aday ülke olmasını teklif etmiştir. Nihayet 10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de yapılan Zirve toplantısında Türkiye resmen aday ülke olarak ilan edilmiştir. Aday ülke olarak kabul edilmesine rağmen Türkiye ile tam üyelik müzakerelerine ancak, Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri olarak bilinen şartları yerine getirmesinden sonra başlanabileceği belirtilmiştir.⁶¹

Türkiye'nin uluslararası işbölümündeki olası yeri düşünülürse iki temel öngörüde bulunabilir. Birincisi Türkiye'nin geleceğini büyük ölçüde Avrupa Birliği belirleyecektir. İkincisi Türkiye'de sanayileşmenin gelmiş olduğu yer ve işgücünün niteliği en azından kısa vadede birlik içindeki yerini belirleyecektir.⁶²

2.3. TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNDE SON DÖNEM GELİŞMELERİ

2.3.1. Helsinki Zirvesi ve Adaylık Süreci

10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve toplantısı Türkiye-AB ilişkileri bakımından bir dönüm noktası olmuştur. Helsinki'de Türkiye'ye resmi olarak adaylık statüsü verilmiş ve adaylığının diğer aday ülkelerle eşit şart ve kriterlerle değerlendirilmesi karara bağlanmıştır.

Bu çerçevede, Türkiye'nin, diğer adaylar ile beraber reformların hızlandırılması ve desteklenmesi için bir katılım öncesi stratejisinden yararlanması ve katılım öncesi mali yardım için bütün AB kaynaklarının tek bir çerçeve altında

⁶¹ Özcan, a.g.e., s. 274.

⁶² Güven BAKIREZER, "Türk Modernleşmesinde İktisadi Yapının Dönüşümü, Refah ve Sosyal Demokrasi", Erdumlu G. (Ed), *Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye*, Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 189-219.

koordine edilmesi öngörülmüştür.⁶³ Türkiye-AB ilişkileri Helsinki Zirvesi'nin ertesinde ivme kazanmış ve 3 yıllık bir aradan sonra yapılmaya başlanan Ortaklık Konseyi ve Ortaklık Komitesi toplantılarında adaylık sürecini etkileyen önemli kararlar alınmıştır.

Nisan 2000 tarihinde gerçekleştirilen Ortaklık Konseyi toplantısında Katılım Öncesi Strateji çerçevesinde Türk mevzuatının analitik inceleme sürecine dahil edilmesi öncesinde hazırlık çalışmalarını yürütmek üzere, Türkiye-AB Ortaklık Komitesi'ne bağlı 8 adet alt komite kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. Helsinki Zirvesi sonrası dönemde kurulan alt komitelerin bugüne kadar gerçekleştirilen toplantıları Topluluk müktesebatının 29 bölümünde analitik inceleme sürecinin başlatılması için gereken deneyim ve bilgi birikimini sağlamıştır.⁶⁴

Esasen, Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamında edindiği birikim de bu anlamda büyük rol oynamıştır. Söz konusu toplantılar neticesinde uyum çalışmalarının hem zaman hem de nitelik açısından daha kapsamlı ele alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Adaylık sürecindeki önemli gelişmelerden biri de Türkiye için ilk katılım Ortaklığı Belgesi'nin 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanması olmuştur. AB Komisyonu tarafından hazırlanan söz konusu belge, Türkiye'nin üyeliğe hazırlanma sürecinde kısa ve orta vadede ilerleme kaydetmesi gereken alanları belirleyen bir yol haritası niteliği taşımaktadır. Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan öncelikler temelinde ülkemiz tarafından hazırlanan "Ulusal Program" ise 19 Mart 2001 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilmiş ve değerlendirilmek üzere AB Komisyonu'na sunulmuştur.

Adaylık sürecinde, mali ilişkiler de AB'nin aday ülkelere yönelik katılım öncesi stratejisinde yer alan prensipler ve enstrümanlar kapsamında düzenlenmeye başlanmıştır. Türkiye için katılım öncesi mali yardım imkanlarının tek bir çerçeve altında toplanmasını ve kullanımında ademi merkeziyetçi esasların uygulanmasını sağlayan yeni Yönetmelik 27.12.2001 tarihinde AB Komisyonu tarafından yürürlüğe konulmuştur. Böylelikle Türkiye'ye yönelik kaynakların AB bütçesi içerisinde

⁶³Ümit KAYA, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.foreigntrade.gov.tr/ab.html.

⁶⁴Ümit KAYA, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.foreigntrade.gov.tr/ab.html.

katılım öncesi strateji bölümü altında yeni oluşturulan yeni bütçe kaleminden tahsisi sağlanmıştır. Yönetmelikle ayrıca, Türk kamu ve özel sektörünün ISPA ve SAPARD Programları kapsamında çevre, altyapı ve tarımsal projeler ile ilgili ihalelere üye ülkeler ve yararlanıcı ülkelerin firmaları ile eşit statüde katılımı mümkün kılınmıştır. Bu çerçevede ayrıca, Türkiye'nin, AB'nin Aday Ülkelere yönelik Teknik Yardım Ofisi TAİEX'in faaliyetlerinden yararlandırılması sağlanmış ve 2002 yılında Eşleştirme (Twinning) uzman değişimi programına dahil edilmesi kabul edilmiştir.

2.3.2. Kopenhag Zirvesi Sonuçları

12-13 Aralık 2002 tarihli Kopenhag Zirvesinde Türkiye bakımından iki önemli alanda kararlar alınmıştır. Bunlardan ilki Türkiye ile katılım müzakerelerinin başlatılmasına ilişkin süreçle ilgili değerlendirmelerdir. Türkiye açısından sonuç doğuracak diğer önemli karar, taraflar arasında anlaşma sağlansın ya da sağlanmasın, Güney Kıbrıs'ın diğer 9 aday ülke ile birlikte 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB üyeliğine kabul edilecek olmasıdır. Adaylık sürecinde yeni ve önemli bir süreci başlatan 12-13 Aralık 2002 tarihli Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde, Türkiye ile ilgili olarak yer alan değerlendirmeler aşağıda özetlenmektedir.

Sonuç Belgesi, öncelikle Avrupa Konseyi'nin 1999 yılında Helsinki'de aldığı ve Türkiye'nin diğer aday ülkelerle aynı kriterler esasında Birliğe katılacağını belirten kararı vurgulamıştır. Konsey bu çerçevede, Türkiye'nin özellikle son dönemde Kopenhag siyasi kriterlerini karşılamaya yönelik girişimlerini memnuniyetle karşıladığını ifade etmiş ve yeni Türk hükümetinin bu konudaki kararlılığına işaret ederek, geriye kalan eksikliklerin hem mevzuat hem de uygulama açısından giderilmesi gereğini dile getirmiştir. Ayrıca, 1993 yılında Kopenhag'da kabul edilen siyasi kriterler uyarınca, üyeliğe aday ülkelerin, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunmasını güvence altına alan kurumların istikrarını sağlaması gerektiği vurgulanmıştır.⁶⁵

Zirve Sonuç Bildirgesi'nde Türkiye ile katılım müzakerelerinin başlatılması ile ilgili olarak, "AB Komisyonu'nun raporu ve önerisi temelinde, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığına karar verilmesi halinde, 2004 Aralık

⁶⁵Ümit KAYA, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.foreigntrade.gov.tr/ab.html.

ayında toplanacak olan Avrupa Konseyi'nin, Türkiye ile AB arasındaki müzakereleri gecikme olmaksızın başlatacağı" ifadesine yer verilmiştir.

Sonuç Bildirgesi'nde ayrıca, Türkiye'nin AB üyeliğine yardımcı olmak amacıyla, Türkiye'nin katılım stratejisinin güçlendirileceği ifade edilmiş ve bu doğrultuda Komisyon'un Katılım Ortaklığı Belgesi'nin yeniden gözden geçirilmesine dönük bir öneri hazırlaması ve yasal uyumu güçlendirmesi talep edilmiştir. Bu doğrultuda, AB-Türkiye Gümrük Birliği'nin genişletileceği ve derinleştirileceği ifade edilerek, AB'nin Türkiye'ye katılım öncesi mali yardımını önemli ölçüde arttıracığı kaydedilmiştir. Söz konusu yardımın 2004 yılından itibaren bütçedeki katılım öncesi harcama başlığı altında yapılması öngörülmüştür.

Zirve sonrasında AB ile ilişkilerin tam üyelik hedefinde devam ettirilmesi yönündeki siyasi irade dikkate alındığında, Türkiye'nin Aralık 2004 tarihine kadar Kopenhag kriterlerini tamamlamak ve mevcut eksiklikleri hem mevzuat hem de uygulama açısından gidermek amacıyla mevcut uyum çalışmalarına hız vermesinin gerekeceği yeni bir dönemin başladığı görülmektedir.

Kopenhag Avrupa Konseyi'nin Kıbrıs konusunda aldığı kararlar ise aşağıda yer almaktadır. Sonuç Bildirgesi'nin 3 üncü paragrafı uyarınca, Güney Kıbrıs, taraflar arasında anlaşma sağlansın ya da sağlanmasın, katılım müzakerelerinin tamamlanmış olmasına bağlı olarak, diğer 9 aday ülke ile birlikte 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye üye olarak kabul edilecektir.

Avrupa Birliği, Kıbrıs'ın üyeliği için katılım müzakerelerinin tamamlanmış olmasını esas almaktadır. Dolayısıyla, Güney Kıbrıs 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla Avrupa Birliği üyesi olacaktır. Bununla birlikte Katılım Antlaşması'nın imzalanmasına kadar geçecek süre içerisinde taraflar arasında bir çözüme ulaşılması halinde, katılımın Kıbrıs Türk kesimini de içerecek şekilde gerçekleşmesi için gerekli düzenlemeler Komisyon'un önerisi ve Konsey'in onayı çerçevesinde yapılacaktır.

Sonuç olarak, Kopenhag Avrupa Konseyi'nde alınan kararlar çerçevesinde, ülkemiz ile katılım müzakerelerinin başlatılmasına ilişkin olarak açık bir takvim verilmemekle birlikte, Kopenhag siyasi kriterlerinin gerçekleştirilmesi durumunda Aralık 2004 tarihi itibarıyla Türkiye ile müzakerelerin başlatılabileceği yönündeki

irade AB devlet ve hükümet başkanları tarafından somut bir şekilde dile getirilmiştir.

Kopenhag Zirvesi'nin Türkiye açısından sonuç doğuracak diğer bir kararı ise Kıbrıs'ın AB'ye katılımına ilişkin hükümlerdir. Bu doğrultuda Türkiye'nin halen resmi siyasi, ekonomik ya da ticari ilişkisinin bulunmadığı Güney Kıbrıs 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB üyesi olacak ve fiilen Gümrük Birliği'nin bir parçasını oluşturacaktır. Bu çerçevede, ilgili kurumlar nezdinde konuyla ilgili bir politika oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

2.3.3. Kopenhag Zirvesi Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri

Zirve sonrası Türkiye-AB ilişkileri büyük ölçüde Avrupa Konseyi'nin Zirve'de aldığı kararlar doğrultusunda gelişmektedir. Bu çerçevede, Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi AB tarafından revize edilmiş ve Nisan 2003 tarihi itibarıyla onaylanmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye de yeni Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan hususları dikkate alarak Ulusal Program'ını güncelleştirmiş ve yeni Program 24 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak Bakanlar Kurulu Kararı olarak yürürlüğe konulmuştur.

Yeni Ulusal Program kapsamında, AB müktesebatının üstlenilmesine yönelik yasal, idari ve kurumsal düzenlemeler somut takvimlere bağlanmış ve anılan düzenlemeler için gerekli finansman ihtiyaçları da ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla, AB Komisyonu'nun Ulusal Program'a bu konuda getirdiği eleştiriler büyük ölçüde karşılanmış olmaktadır. Ulusal Program kapsamında, demokratikleşme, insan hakları, liberal ekonomik politikalar ve iç pazar mevzuatına uyum alanındaki çabaların yeni bir ivme kazanmış olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu çerçevede, son dönemde T.C. Anayasası'nda yapılan kapsamlı değişiklikler ve diğer yasal düzenleme paketleri ile özellikle siyasi kriterlerin karşılanmasında önemli aşamalar kaydedilmiştir. AB Uyum Paketi adı altında TBMM onayından geçen yasal ve idari düzenlemeler ile bugüne dek AB tarafından eleştiriye konu edilen pek çok alanda düzenlemeye gidilmiş ve demokratikleşme

yolunda gerçekleştirilen söz konusu yasal düzenlemeler uygulamaya da yansıtılmaya başlanmıştır.

Kopenhag Avrupa Konseyi, uygulamada sekizinci yılını tamamlamak üzere olan Türkiye-AB Gümrük Birliğiyle ilgili kararlar da almıştır. Bu kapsamda, Gümrük Birliği'nin "genişletilmesi ve derinleştirilmesi" öngörülmektedir. Gümrük Birliği'nin genişletilmesi, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile düzenlenmemiş olan bazı alanların da Gümrük Birliği'ne dahil edilmesini ifade etmektedir. Bu kapsamda, hizmetler ve kamu alımları konusundaki müzakerelerin önümüzdeki dönemde hız kazanacağı düşünülmektedir.

Gümrük Birliği'nin derinleştirilmesi ise gümrük birliğinin uygulama ve işleyişinin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu kapsamda ise, Gümrük Birliği'nin işleyişinde taraflarca sorunlu olduğu değerlendirilen alanlarda ilerleme kaydedilmesi öngörülmektedir. Gümrük Birliği'nin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi amacı doğrultusunda AB Komisyonu ile yapılan istişareler çerçevesinde, Türkiye konuya ilişkin ilk önerisini hazırlayarak 15 Nisan 2003 tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında AB Komisyonu'na iletmiştir.

Etkin bir danışma ve karar alma mekanizmasının hayata geçirilmesi, AB'nin tercihli ticaret rejimlerinin üstlenilmesinde karşılaşılan güçlüklerin giderilmesi, taraflar arasındaki anti-damping önlemlerinin uygulamadan kaldırılmasına yönelik tedbirler alınması, teknik mevzuat uyumunda AB'nin desteğinin sağlanması gibi konular Türkiye'nin önerisinde öne çıkan hususlar olmuştur.

Konuya ilişkin AB Komisyonu önerisi ise Temmuz 2003 tarihi itibarıyla temin edilmiştir. AB Komisyonu tarafından hazırlanan metinde Türkiye tarafından henüz tamamlanmamış olan yükümlülükler vurgulanmaktadır. Ayrıca, AB'nin Türkiye pazarına girişte karşılaştığı sorunların bertaraf edilebilmesi için belirli takvimler önerilmiştir. Bu çerçevede, eczacılık ürünleri, alkollü içecekler ile eski ve kullanılmış eşyada Türkiye pazarına girişte karşılaşılan güçlükler başlıca ticari sorunlar olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin teknik mevzuat ve Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'ne uyumu tamamlaması da AB'nin öncelikli

beklentileri arasındadır. Söz konusu metnin ilgili tüm kurumlar nezdinde incelenerek değerlendirilmesinin ardından AB tarafına görüşlerimizin iletilmesi öngörülmektedir.

2.3.4. 2003 İlerleme Raporu ve Strateji Belgesi

2.3.4.1. İlerleme Raporu

2002 yılı İlerleme Raporu'ndan 30 Eylül 2003 tarihine kadarki dönemi kapsayan 2003 yılı İlerleme Raporu'nun yapısı önceki raporlara büyük ölçüde benzerlik arz etmekte ve temel olarak Türkiye'nin 1993 tarihli Kopenhag Avrupa Konseyi'nde belirlenen siyasi, ekonomik kriterler ile üyelik yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesi gözden geçirilmektedir.

2.3.4.1.1. Gelişmiş siyasi diyaloglar

Aday ülkeler tarafından üyelik için uyulması gereken siyasi kriterler "demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıkların haklarına saygıyı sağlayan kurumların istikrarı"dır. 2003 İlerleme Raporu'nda bu başlık altında yeni gelişmeler, demokrasi ve hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıkların korunması, Kıbrıs ve sınır anlaşmazlıklarının barışçıl yollardan çözümü konuları ele alınmıştır.

Bu alanlarda özet olarak son 12 ayda Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterini karşılama yönünde etkileyici adımlar attığı, fakat özellikle yargının bağımsızlığı, temel özgürlüklerin kapsamı, asker-sivil ilişkilerinin AB standartlarına yükseltilmesi, kültürel haklar ve Güneydoğu Anadolu'daki durum gibi alanlarda daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Rapor'un Kıbrıs'a ilişkin bölümünde ise başta Türkiye ve KKTC olmak üzere bütün ilgili taraflar BM Genel Sekreterinin çabalarını desteklemeye davet edilmiş, Türkiye ile KKTC arasında imzalanan Gümrük Birliği Anlaşmasının uluslararası hukuk çerçevesinde bir geçerliliğinin bulunmadığı, Türkiye-AB Gümrük Birliği'ne aykırı olduğu, Türk Hükümeti'nin de anlaşmanın onaylanmayacağı ve yürürlüğe girmeyeceğini ifade ettiği vurgulanmaktadır.

2.3.4.1.2. Ekonomik Kriterler

Ekonomik kriterler, işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı ve Birlik içerisindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısı ile baş etme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Rapor'da Türkiye'deki ekonomik gelişmelere ilişkin yapılan tespitler temel olarak, Türkiye ekonomisindeki üretim düzeyinin 2001 yılında yaşanan kriz öncesi seviyelerini aştığı ve enflasyonist baskıların azaldığı, üretim artışının temel kaynağının ihracat artışı olduğu, ancak reel faiz oranlarının yüksek olduğu ve işsizliğin artmaya devam ettiği, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının düşük seviyede olduğu, kamu maliyesinin durumunun düzeldiği, yapısal reformlardaki yavaşlığa rağmen 2001 ve 2002'deki önlemlerin uygulanmasının cesaret verici sonuçlar doğurduğu, sosyal ve bölgesel farklılıkların önemli boyutta olduğu şeklindedir.⁶⁶

2.3.4.1.3. Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenme Kapasitesi

Bu bölümde, Türkiye'nin, 29 başlık altında Topluluk müktesebatına uyumda kaydettiği ilerleme değerlendirilmektedir. Malların Serbest Dolaşımı konusunda, sektör spesifik alanlara ilişkin müktesebatın iç mevzuata aktarılması konusunda önemli ilerleme kaydedildiği, ancak uygunluk değerlendirme ile piyasa gözetim ve denetim mekanizmaları konusunda gelişmenin sınırlı olduğu, kamu alımları konusunda geriye gidildiği, bu çerçevede malların serbest dolaşımı alanında ilerlemenin sınırlı olduğu belirtilmiştir.

Rekabet başlığı altında devlet tekelleri ile özel ve inhisari haklara sahip şirketler konusunda uyum için daha fazla çaba gösterilmesi, devlet yardımlarının izlenmesine ilişkin mevzuatın kabul edilmesi ve Devlet Yardımlarını İzleme Otoritesinin kurulması gerektiği vurgulanmıştır. Gümrük Birliği alanındaki mevzuatın büyük çoğunluğunun uyumlu olduğu, bununla birlikte taklit ve korsan mallar ile kültürel mallar, serbest bölgeler ve ekonomik etkili gümrük rejimleri ile ilgili mevzuatın uyumlu hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Dış İlişkiler başlığı altında Türkiye'nin yalnızca AB ile Gümrük Birliği çerçevesindeki yükümlülüklerini kısmen yerine getirmekte olduğundan, dış ilişkiler alanında oldukça sınırlı bir ilerleme kaydettiği, arta kalan yükümlülükler arasında

⁶⁶ Ümit KAYA, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.foreigntrade.gov.tr/ab.html.

özellikle serbest ticaret anlaşmalarını tamamlamak hususunda gayretlerini sürdürmesi gerektiği kaydedilmiştir.

2.3.4.2. Strateji Belgesi

AB Komisyonu tarafından hazırlanan Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'nin genişleme sürecinde kaydettiği mesafenin değerlendirildiği Strateji Belgesi'nde Kopenhag siyasi, ekonomik ve mevzuat uyumu kriterlerinin yerine getirilmesi bakımından bahsi geçen ülkelerin durumunun özetle ortaya konulmasının yanı sıra ülkemiz için "Türkiye'nin genişleme sürecindeki yeri-gelişmeler ve engeller" başlıklı bir bölüm yer almaktadır. Ülkemiz ile ilgili değerlendirmeler özet olarak aşağıda sunulmaktadır:

Komisyon'a göre geçen yıl Türkiye, AB'ye uyum yönünde gerçekleştirdiği reformlara hız vermiş ve Kopenhag siyasi kriterlerini karşılamaya yönelik olarak kararlı adımlar atmış ve belirgin bir ilerleme göstermiştir. Hükümetin kararlılığına rağmen Komisyon, Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterlerini tam olarak yerine getirmediğini düşünmektedir. Siyasi, toplumsal, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tam olarak korunmasına yönelik çerçeve tam anlamıyla kurulmuş değildir. Bu kapsamda, mevzuat ve uygulama arasındaki uyum için daha çok çabanın gösterilmesi gerekmektedir.

Kıbrıs'a ilişkin yapılan değerlendirmelerde, Avrupa Konseyi'nin birleşik bir Kıbrıs'ın AB üyesi olmasını istediği, adadaki iki toplumun Kıbrıs'ın AB'ye 1 Mayıs 2004 tarihindeki katılımından önce bir anlaşmaya varması için şartların uygun olduğu vurgulanmış, bu çerçevede, başta Türkiye ve KKTC olmak üzere tüm taraflara BM Genel Sekreterinin önerileri temelinde müzakerelere yeniden başlama çağrısı yapılmıştır. Konuya ilişkin bir çözüm sağlanamamasının Türkiye'nin AB üyeliği konusunda önemli bir engel teşkil edeceği belirtilmiştir.

Komisyon tarafından ekonomik kriterler konusunda yapılan değerlendirmede, Türkiye'nin ekonomik kriterleri karşılama konusunda ilerleme kaydetmeye devam ettiği, makroekonomik dengesizliklerin devam etmesine rağmen, Türkiye'nin işleyen bir piyasa ekonomisine ulaşma yolunda önemli bir gelişme kaydettiği, makroekonomik istikrarın sağlanması ve yapısal reformlar konusunda başlatılan

sürecin kararlı adımlarla devam ettirilmesinin Türkiye'nin Topluluk içerisindeki rekabetçi baskılar ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesini artıracığının altı çizilmiştir.

Türkiye'nin AB müktesebatına uyum konusunda bir çok alanda önemli ilerlemeler kaydetmesine rağmen bazı alanlardaki uyumunun çok düşük düzeyde kaldığı belirtilmiştir. Türkiye'nin, Gümrük Birliği ile ilgili alanlarda önemli aşamalar kaydettiği, ancak yükümlülüklerini tam olarak karşılamadığı ifade edilmiştir.

Kabul edilen mevzuatın uygulanmasına ilişkin olarak, pek çok alandaki uygulamanın zayıf kaldığı, AB Müktesebatının etkin olarak uygulanması için çeşitli alanlardaki idari kapasitenin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

2.3.5. Brüksel Avrupa Konseyi

Genişleme sürecinde Türkiye-AB ilişkileri 12-13 Aralık 2003 tarihlerinde gerçekleştirilen Brüksel Avrupa Konseyi'nde de ele alınmıştır. Söz konusu Zirve'nin Sonuç Bildirgesi'nde, Türk Hükümeti'nin AB'ye uyum kapsamında gerçekleştirdiği reformları hızlandırma hususunda göstermiş olduğu ciddi ve kararlı çabaların memnuniyetle karşılandığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye tarafından gerçekleştirilen reformların etkin uygulanması yönünde en önemli adımları teşkil eden anayasa uyum paketleri ve Kopenhag siyasi kriterleri ile gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesindeki birçok önceliğin karşılanmış olmasının Türkiye'yi AB'ye daha da fazla yaklaştırdığı vurgulanmıştır.

Ayrıca, Zirve'de, Türkiye'nin Kopenhag ekonomik kriterlerini karşılama hususunda ciddi ilerleme kaydettiği belirtilmiştir. Bununla beraber, özellikle yargının bağımsızlığı ve işleyişinin güçlendirilmesi, örgütlenme, ifade ve din özgürlüğü gibi temel özgürlüklere ilişkin genel çerçevenin iyileştirilmesi, asker-sivil ilişkilerinin AB uygulamaları ile daha da uyumlaştırılması, Güneydoğu Anadolu'daki durumun ve kültürel hakların iyileştirilmesi konusunda daha fazla çaba gösterilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin makro-ekonomik dengesizliklerinin ve yapısal eksikliklerinin de üstesinden gelmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Diğer taraftan, Sonuç Belgesi'nde Kıbrıs sorununa çözüm sağlanmasının Türkiye'nin AB üyelik hedefinin gerçekleştirilmesine büyük ölçüde yardımcı olacağı ifade edilmiştir. Aralık 2004'te alınacak karar çerçevesinde, Avrupa Konseyi, Türkiye'yi katılım müzakerelerinin başlanmasına yönelik olarak gösterdiği çalışmaları daha da ileri götürmesi konusunda teşvik etmekte ve Türkiye'ye yönelik uygulamakta olduğu katılım öncesi stratejisine devam etme konusundaki taahhüdünü vurgulamaktadır.

Avrupa Konseyi, birleşik bir Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004'te AB üyesi olması yönündeki tercihini tekrar ifade etmiştir. Avrupa Konseyi, Kıbrıs sorununa ilişkin olarak 1 Mayıs 2004'e kadar BM kararları çerçevesinde uygun bir çözüme ulaşılabileceğini belirtmekte ve BM Genel Sekreteri'nin önerileri temelinde müzakerelere yeniden başlanması konusunda bütün taraflara özellikle de Türkiye ve KKTC'ye çağrıda bulunmaktadır.

2.3.6. İrlanda Dönem Başkanlığı

1 Ocak-30 Haziran 2004 tarihleri arasında AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı üstlenen İrlanda'nın Çalışma Programında Türkiye ile ilgili hususlara da yer verilmektedir. Bu doğrultuda, İrlanda Dönem Başkanlığı'nın, Türkiye ile müzakerelere başlanmasına ilişkin olarak Aralık 2004 Avrupa Konseyi'nde alınacak karar çerçevesinde Türkiye'nin gerekli kriterleri sağlama çabalarına destek olacağı ifade edilmiştir.

Diğer taraftan, Kıbrıs sorununa ilişkin olarak İrlanda Dönem Başkanlığı Çalışma Programı'nda, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye üye olmasının, BM Genel Sekreteri'nin önerileri temelinde Kıbrıs sorununa ilişkin olarak kapsamlı bir uzlaşma sağlanması yönünde tarihi bir fırsat sunduğu, İrlanda Dönem Başkanlığı'nın BM Genel Sekreteri'nin çabalarını tam olarak destekleyeceği ve birleşik bir Kıbrıs'ın Birliğe üye olmasını sağlayacak bir çözüme ulaşılmasına yönelik öneriler temelinde bütün tarafları kararlılıkla görüşmelere devam etmesi konusunda teşvik edeceği ifade edilmiştir.

2.3.7. Anayasada Yapılan Değişiklikler

Anayasa Değişikliği Teklifi'nin TBMM Genel Kurulu'ndaki ilk tur görüşmeleri 4 Mayıs'ta, 2. tur görüşmeleri ise 7 Mayıs 2004 te yapıldı. Teklifin tümü üzerinde yapılan son oylamaya 471 milletvekili katıldı. Oylamada 457 milletvekili kabul oyu kullanırken, 8 milletvekili ret, 1 milletvekili çekimser oy kullandı, 5 oy boş çıktı. Yasa, 22 Mayıs 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Böylece 1982 Anayasası 9. kez değişmiş oldu.

Yasa, Anayasa'nın 10, 15, 17, 30, 38, 87, 90, 131 ve 160. maddelerinde değişiklik içeriyor, 143. maddeyi yürürlükten kaldırıyor. Ölüm cezası, Anayasa'dan tamamen çıkarılıyor. Bu amaçla, Anayasa'da ölüm cezasına atıf yapan bütün maddelerde değişiklik yapılıyor ve "ölüm cezası" ibaresi maddelerden çıkarılıyor.

Yasa, Anayasa'nın "kanun önünde eşitlik" başlıklı 10. maddesine, "kadın ve erkek, eşit haklara sahiptir" ibaresinin eklenmesini öngörüyor. Anayasa'nın "basın araçlarının korunması" başlıklı 30. maddesi yeniden düzenleniyor. Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemeyecek veya işletilmekten alıkonulamayacak.⁶⁷

Uluslararası antlaşmaları uygun bulmayı düzenleyen 90. maddede yapılan değişiklikte, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalar ile kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınacak.

Yükseköğretim üst kuruluşları" başlıklı 131. maddede öngörülen değişiklikte, Genelkurmay Başkanlığı'nın YÖK'e temsilci vermesine son veriliyor. Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) kaldırılıyor. Bu mahkemelerin kuruluşuna ilişkin 143. madde, yürürlükten kaldırılıyor.

Sayıştay ile ilgili 160. maddede de değişiklik yapılıyor. Bu maddedeki, "Silahlı kuvvetler elinde bulunan devlet mallarının TBMM adına denetlenmesi usulleri, milli savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esasına uygun olarak

⁶⁷ Levent PİRLER, www.belgenet.com/yasa/k570.html, 30.05.2004.

kanunla düzenlenir" hükmü çıkarılıyor. Buna göre, Sayıştay Silahlı Kuvvetler içindeki devlet mallarını TBMM adına denetleyecek. Söz konusu bu değişiklikler, Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum amacıyla yapılıyor.

5170 sayılı kanunla anayasanın bazı maddeleri değiştirilmiştir. Kısaca bu maddeler:⁶⁸

1. madde olarak; 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10 uncu maddesinin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere şu fıkra eklenmiştir. "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür".

2. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 15 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "ile, ölüm cezalarının infazı" ibaresi madde metninden çıkartılmıştır.

3. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 17 nci maddesinin dördüncü fıkrasının başında geçen "Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile" ibaresi metinden çıkarılmıştır.

4. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 30 uncu maddesi "Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz" şeklinde değiştirilmiştir.

5. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 38 inci maddesinin dokuzuncu fıkrası madde metninden çıkartılmış, onuncu fıkrası ile son fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir. "Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez. Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez".

6. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 87 nci maddesinde yer alan ", mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine" ibaresi madde metninden çıkartılmıştır.

⁶⁸ Levent PİRLER, www.belgenet.com/yasa/k570.html, 30.05.2004.

7. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90 ıncı maddesinin son fıkrasına şu cümle eklenmiştir: “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır”.

8. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 131 inci maddesinin ikinci fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir: “Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur”.

9. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

10. madde olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 160 ıncı maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

11. madde olarak; Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

2.4. AVRUPA BİRLİĞİNDE POLİSİN YAPILANDIRILMASI ÇALIŞMALARI

Avrupa düzeyinde gerçekleştirilen polis işbirliği, esas olarak Avrupa Birliğinin iç sınırlarında söz konusu olmakla birlikte, değişik nedenlerle, dış sınırlarda yer alan üçüncü ülkelerle de işbirliğine gidilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Avrupa’da polis işbirliği alanında gerçekleştirilen ve değişik yönlerden Avrupa Birliği ile bağlantı olan, dört önemli organizasyon olduğu görülür. Bunlar, İnterpol, Schengen Sözleşmesi, TREVI Grubu ve Europol’dür.⁶⁹ Avrupa Polis Etik

⁶⁹ Arif KÖKTAŞ, “ Avrupa Birliğinde Polis ve Yargısal İşbirliği ve Türk Emniyet Teşkilatına Kurumsal Etkileri”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitabevi, Ankara, ss. 251-270.

Yönetmeliğine geçmeden önce bu yönetmeliğin temelinde yatan diğer çalışmalara da kısaca göz atmada fayda vardır.

2.4.1. İnterpol

Uluslararası özellik taşıyan suç ve suçlularla daha etkili, sürekli ve süratli bir şekilde mücadele edebilmek amacıyla, ülkeler arasında ortak bir polisiye işbirliği mekanizması oluşturulması düşüncesinden hareketle ortaya çıkan, Birleşmiş Milletlerden sonra en büyük Uluslararası Kuruluşur.

Uluslararası özellik taşıyan suç ve suçlularla daha etkili, sürekli ve süratli bir şekilde mücadele edebilmek amacıyla, ülkeler arasında ortak bir polisiye işbirliği mekanizması oluşturulması düşüncesinden hareketle ortaya çıkan Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı İnterpol'ün; ilk olarak,1914 yılında Monako'da 14 ülkenin polis ve yargıçlarının katılımlarıyla düzenlenen 1. Uluslararası Kriminal Polis Kongresi ile temelleri atılmış, 1923 yılında Viyana'da, Uluslararası Kriminal Polis Komisyonu'nun teşkil edilmesi ile resmi bir statü kazanarak, kuruluş gerçekleştirilmiş,1946 yılında merkezi Viyana'dan Paris'e taşınmış, 1956 yılında teşkilatın ismi Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı olarak değiştirilerek, kısaca İnterpol kısaltması kullanılmaya başlanmış, 1989 yılında İnterpolün merkezi Fransa'nın Lyon şehrine taşınmış, halen faaliyetlerine burada devam etmektedir.⁷⁰

2.4.1.1. Türk İnterpolü

İnterpol'e üye her ülke polis teşkilatının, İnterpol Genel Sekreterliği, üye ülke polis teşkilatları ve ilgili diğer uluslararası kuruluşlarla temas ve işbirliğini sağlayan birimleri vardır. Bu birimler bulunduğu ülkede tüm güvenlik birimleri yanısıra, gümrük, kara, hava, deniz hudut kapıları, idari ve mali kuruluşlarla çalışır. İşte Polis Teşkilatımızın İnterpol nezdinde temsil edildiği birimimiz İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı İnterpol Daire Başkanlığıdır. Türkiye Cumhuriyeti İnterpol'e 8 Ocak 1930 tarih ve 8761 sayılı kararname ile üye olmuş ve o tarihten itibaren de İnterpol'e içerisinde aktif olarak yerini almıştır.

⁷⁰Emniyet G.M.İnterpol Daire Başkanlığı Sitesi<http://www.egm.gov.tr/interpol/turkce/calismasek.html> 15.04.2004

Uluslararası suç ve suçlularla mücadelede, “Yurtta koordine, dünyada işbirliği” ilkesini kendisine hedef olarak seçen İnterpol Daire Başkanlığı, kuruluşundan itibaren uluslararası suç ve suçlularla mücadelede dünyadaki gelişmelere uygun olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Bugün İnterpol Daire Başkanlığı;

1. Uluslararası Kaçakçılıkla Mücadele Şube Müdürlüğü,
2. Uluslararası Terörle Mücadele ve Asayiş Şube Müdürlüğü
3. Uluslararası Adli Yardımlaşma Şube Müdürlüğü,
4. Uluslararası Araştırma, Değerlendirme ve İstatistik – Analiz Şube Müdürlüğü
5. Uluslararası Haberleşme ve İrtibat Şube Müdürlüğü,

Olmak üzere bünyesinde 5 Şube Müdürlüğü ve bu Şubelere bağlı yeterli sayıda alt birimlerden oluşmaktadır.

2.4.1.2. İnterpole Üye Olan Ülkeler

Uluslararası özellik taşıyan suç ve suçlularla daha etkili, sürekli ve süratli bir şekilde mücadele edebilmek amacıyla, ülkeler arasında ortak bir polisiye işbirliği mekanizması oluşturulması düşüncesinden hareketle ortaya çıkan Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı İnterpol'e üye ülke sayısı 177 olup, bu sayı her yıl yeni katılımlarla sürekli olarak artmaktadır. 1996 yılında ülkemizde Antalya'da yapılan 65. İnterpol Genel Kurulunda Kırgızistan İnterpol'e üye olarak kabul edilmiştir.

İnterpol'e üye her ülke polis teşkilatının, İnterpol Genel Sekreterliği, üye ülke polis teşkilatları ve ilgili diğer uluslararası kuruluşlarla temas ve işbirliğini sağlayan birimleri vardır. Bu birimler bulunduğu ülkede tüm güvenlik birimleri yanısıra, gümrük, kara, hava, deniz hudut kapıları, idari ve mali kuruluşlarla çalışır.

2.4.2. Schengen Sözleşmesi

Schengen Sözleşmesi, Avrupa Devletleri arasında polis işbirliği alanında gerçekleştirilen ve polis işbirliğinin tüm yönlerini düzenleyen önemli bir modeldir. Avrupa Topluluğu Ortak Pazar'ın tamamlanmasına yönelik faaliyet planına başlamadan önce, AT üyesi olan beş ülke (Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Almanya

ve Fransa), ortak sınırlarda Avrupa Topluluğu üyesi ülke vatandaşlarının giriş-çıkışlarına yönelik kontrolün, malların ve hizmetlerin hareketini kolaylaştırması için aşamalı olarak kaldırılması ve Avrupa'da, taraf ülkeler arasında dahili sınırların olmadığı bir bölge meydana getirilmesi amacıyla, 14 Haziran 1985 tarihinde, Lüksemburg'un Schengen kentinde Schengen Sözleşmesi adıyla anılan bir belge imzalamışlardır. Bu sözleşmenin uygulanmasına ilişkin sözleşmede taraflarca, 19 Haziran 1990 tarihinde onaylanmış ve 26 Mart 1995 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Schengen Sözleşmesi'ne taraf olabilmek için Avrupa Birliği üyesi olmak temel koşuldur. Schengen Sözleşmeleri, esas olarak, kişilerin serbest dolaşımını konusunda Avrupa Birliğine üye devletlerin vatandaşlarının ortak sınırlarda kontrole tabi tutulmaksızın serbest seyahat etmelerini üçüncü devletlerden Schengen bölgesine gelebilecek göçmen akımlarına karşı da dış sınırların kontrolünün güçlendirilmesi konusunda ortak önlemler alınmasını amaçlamaktadır.⁷¹

Schengen Sözleşmesi, iç sınırların kalktığı bir Avrupa'da gelecekteki polis ilişkilerinde bir model olarak görülmüştür. Schengen'e taraf devletler arasında polis işbirliğini öngören düzenlemeler 1990 uygulama sözleşmesinin 39-47. maddelerinde yapılmıştır. Bu maddelerde yer alan düzenlemelere göre, akit tarafların polis yetkilileri, suçların önlenmesi ve ortaya çıkarılması konusunda ulusal yasalara uygun olarak birbirlerine yardımcı olacaklarını taahhüt etmektedirler. İadeye konu olabilecek bir suça iştirak ettiği tahmin edilen bir şahsı gözetim altında bulunduran polis yetkilileri, söz konusu takip ve gözetimlerini, bir talebe istinaden, diğer ülke topraklarında da sürdürebilir ya da bu takip ya da gözetimi yapan polisler suikast, cinayet, ırza geçme, kundakçılık, kalpazanlık, silahlı soygun, çalıntı malın satın alınması, gasp, adam kaçırma, rehin alma, köle ticareti, uyuşturucu ve psikoaktif madde kaçakçılığı, ateşli silah ve patlayıcılarla ilgili kanunların ihlali, patlayıcıların kullanımı ya da zehirli atıkların kanunsuz taşınması suçlarından birini işlediği tahmin edilen şahsı yakalamak ve tutuklamak amacıyla sınır ötesinde de bazı koşullara uyarak takip edebilirler.⁷²

Schengen'in ortaya çıkardığı serbest seyahat bölgesinin emniyet tedbirleri açısından ortaya çıkardığı sonuç, taraf devletler arasında polis işbirliğinin artırılması

⁷¹ Köktaş, a.g.e., s. 252.

⁷² Köktaş, a.g.e., s. 252.

olmuştur. Bu çerçevede, özellikle dış sınırlarda kontrollerin artırılması ve polisin tutuklamak istediği suçluların yakalanabilmesi için sınır ötesi sıcak takip hakkına sahip olması önemlidir.

Öte yandan, Schengen'in öngördüğü artırılmış polis işbirliğinin sağlanması için önemli düzenlemelerden biri de Schengen Bilgi Sisteminin kurulmasıdır. Schengen Bilgi Sistemi, taraflar arasında polis işbirliğinin gerçekleştirilmesinde önemli bir unsur olan bilgi ve belge alışverişinin sağlanmasında çok önemli bir araçtır. Schengen Bilgi Sistemi aracılığıyla, bilinen suçlarla ilgili ya da istenmeyen yabancılar listesinde yer alan kişiler ile ilgili bilgiler taraflar arasında otomatik olarak transfer edilebilecektir. Taraf devletlerin polis birimleri dış sınır kontrolleri ile polis ve gümrük kontrolleri sırasında Schengen Bilgi Sistemi'nden yararlanacaktır.⁷³

Schengen Bilgi Sistemi'nin merkezi bir bilgi bankası niteliğinde Strazburg'da faaliyete geçmesi ile Schengen'e taraf devletlerin polis arşivleri birbirine bağlanacak ve Teknik Destekleme Fonksiyonu olarak bilinecektir. Taraf devletlerin her biri Strazburg'a bağlanmış ve Teknik Destekleme Fonksiyonu ile aynı formatta kendisinin ulusal bilgi sistemine sahip olacak ve ulusal bilgi sistemleri SIRENES (Ulusal Girişlerde Tamamlayıcı Bilgi Talebi) olarak adlandırılacaktır. Polis tarafından bir kişi hakkında düzenlenen bilgi raporu sadece isim, belirleyici herhangi bir fiziki özellik, doğum yeri ve tarihi, cinsiyet, vatandaşlık, saldırgan olup olmadığı, silahlı olup olmadığı, raporun nedeni, alınması gereken önlem bilgilerini kapsayacaktır.⁷⁴

2.4.3. TREVI Grubu

TREVI, başlangıçta sadece terörizm ile ilgili polis işbirliğini öngörmüş olmakla beraber, sonradan Avrupa'da, uyuşturucu, önemli suçlar, terörizm, futbol holiganlığı, kamu düzeni, polis araçları ve eğitimi ile kriminalistik konularında polis işbirliğinin sağlanmasını öngören hükümetlerarası bir forum haline gelmiştir. TREVI bilgisayar ağlarını genişletmek suretiyle dijital bilgi alışverişini tüm bölgeye yaymayı amaçlamıştır.⁷⁵

⁷³ Köktaş, a.g.e., s. 252.

⁷⁴ Köktaş, a.g.e., s. 253.

⁷⁵ Köktaş, a.g.e., s. 254.

Bu forumun, ilgili ülkelerin İçişleri ve Adalet Bakanları ile üst düzey bürokratlarının düzenli toplantılar yapmalarıyla faaliyetlerini yürütmesi öngörülmüştür. Forum, İngiltere'nin girişimi ile 1976 yılında kuruldu ve daha sonra, AB'nin kurumsal yapısı dışında olmakla beraber, bütün Avrupa Birliği devletlerini içine aldı. Avrupa Birliği devletleri dışında Kanada, Fas, Norveç ve ABD bu foruma gözlemci statüsünde katıldılar. TREVI çerçevesinde ortaya çıkarılan Koordinatörler grubu da bir diğer hükümetlerarası kurumdur. Bu grubu, yüksek rütbeli görevliler ve yüksek düzeyli kamu görevlileri oluşturur. Koordinatörler Grubu, sadece TREVI'nin işleyişini değil aynı zamanda Hoc Çalışma Grubu, Avrupa Birliği Gümrük Görevlilerinin Karşılıklı Yardımlaşma Grubu ve Uyuşturucu ile mücadele için Avrupa Komitesi gibi grup ya da komitelerin de işleyişlerini gözetim altında tutar.⁷⁶

2.4.4. Europol

Avrupa Birliğine üye devletler arasında polis işbirliğinin geliştirilmesine dönük TREVI Grubunun müzakereler sonunda ulaştıkları çerçeve, taraf devlet İçişleri bakanlarının Haziran 1990'daki Dublin toplantısından sonra Eylem Programı adı altında yayınlandı. 1990 eylem Programı, terörizm, uyuşturucu trafiği ve yasa dışı organize göç de dahil olmak üzere her türlü suçla daha etkili mücadele edilmesini sağlamak üzere üye devletlerin polis ve güvenlik servisleri arasındaki düzenlemelerin bir sentezini ortaya çıkarmayı amaçladı.

TREVI Grubu'nun ortak bilgi sistemi kurulması yönündeki çabaları devam ederken, 18 Kasım 1990'da Avrupa Uyuşturucu Bürosu öncelikli olarak ortaya çıkarıldı. 2 Haziran 1993 tarihinde Kopenhag'da imzalanan Avrupa Uyuşturucu Bürosu kurulmasına ilişkin Bakanlar arası anlaşma ile Avrupa Uyuşturucu Bürosunun yetki ve görev alanları belirlendi.⁷⁷ Europol Sözleşmesi 18 Temmuz 1995'te kabul edildi. Bu sözleşme, bütün üye devletler tarafından onaylanarak 1 Ekim 1998'de yürürlüğe girdi.

⁷⁶ Köktaş, a.g.e., s. 254.

⁷⁷ Köktaş, a.g.e., s. 254.

BÖLÜM 3. AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİ

3.1. GENEL

Avrupa Birliğine girmeye çalıştığımız şu günlerde ülkemizde polis ve polisin çalışmaları en çok mercek altına alınan konulardan birisi olmuştur. Avrupa Birliği ülkeleri ortak bir çalışma yaparak Avrupa Etik Yönetmeliği adı altında bir yönetmelik çıkarmış ve kendilerine ortak davranış biçimi koymuşlardır.

1998 – 2001 yılları arasında Avrupa Konseyi bünyesinde, 40’ı aşkın ülkenin katılımıyla polis etiği çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışma sürecinde hukukçu, akademisyen ve sivil toplum örgütleri üyelerinin yanısıra Avrupa ülkelerinde uzun yıllar üst düzey emniyet mensubu olarak görev yapan polislerde yer almıştır.⁷⁸ Ülkemizden de polis etiği çalışmalarına Türkiye’yi temsilen Polis Akademisi Öğretim Üyelerinden bir kişi katılmıştır. Çalışmanın ana teması, yasaları uygulamakla görevli güvenlik personelinin davranışlarını kontrol etmede sadece yasaların yeterli olmayabileceğidir. Güvenlik hizmetlerinin daha sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi ve insan hakları ihlallerinin en aza indirgenebilmesi için, yasal düzenlemelere ilave olarak, meslek etik kodlarının da geliştirilmesi gerekmektedir.

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği ile de, “ülkeler arasında sürekli seyahat halinde olan Avrupalı vatandaşların, emniyet güçlerinin herkese aynı biçimde, adil ve önceden kestirilebilir biçimde davranacakları konusunda kendilerini güvende hissetme güvencesi sağlanacak, hem de emniyet güçlerinin uluslararası suçla mücadelede işbirliği ve dolayısıyla, etkinliğinin arttırılması söz konusu olabilecektir”.⁷⁹

Türkiye’ de girmek için uzun zamandır mücadele ettiği Avrupa Birliği için bu yönetmeliğin içeriğini şimdiden uygulamaya koymaya çalışırsa hem ülkemizde polise gelen eleştirilerin azaldığı görülecek hem de Avrupa Birliğine giriş sürecimiz kolay olacaktır.

⁷⁸İbrahim CERRAH-Mesut Bedri ERYILMAZ, **Avrupa Polis Etik Yönetmeliği ve Açıklayıcı Notlar**, Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınları No:1, Ankara, 2001, s. 9.

⁷⁹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 25.

3.2. AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİNİN GEÇMİŞİ

Avrupa Konseyi kurulduktan sonra gündeminde polisle ilgili çalışmalar yer almıştır. Aslında polis, Avrupa Konseyi'nin çoğulcu demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarını içeren temel değerlerinin korunmasında öylesine önemli bir rol üstlenmiştir ki, Avrupa Konseyi, polisin demokratik bir toplumdaki rolüne ilişkin Avrupa düzeyinde doğal bir tartışma ortamı oluşturmaktadır.

Bu bağlamda tüm ülkeler arasında belirli bir standart oluşturma çabalarına gidilmiştir. 1989'dan itibaren, orta ve doğu Avrupa'da Avrupa Konseyinin, polise ilişkin çalışmalarını gözle görünür oranda artırmaya yöneltecek değişiklikler meydana gelmiştir. Polis ve hukuk devleti pek çok toplantı ve eğitim etkinlikleri düzenlenmiştir.

Sonuç olarak Bakanlar Komitesi, ceza sorunları ile ilgili Avrupa Komitesi bünyesinde Polis etiği ve Polislik Mesleğinin sorunları ile ilgili Uzmanlar Komitesi kurmuştur. Bu komite polis yönetimi ile ilgili etik konular hem genel olarak hem de eğitim konusu olarak ele alınmıştır. Komitede içişleri bakanlıklarından, adalet bakanlıklarından, polis teşkilatından, savcılıktan ve yargıdan gelen uzmanlar görev almışlardır.

Komite çalışmalarını, Avrupa Konseyi ve diğer uluslararası sözleşmeler ve tavsiyeler gibi yasal araçlar ile AİHS ve Avrupa Konseyinin diğer kuruluşları tarafından saptanan ilkeler doğrultusunda gerçekleştirmektedir. Komite Aralık 1998 ve Mart 2001 tarihleri arasında altı genel kurul ve üç çalışma grubu toplantısı düzenlemiştir. Avrupa Polis Etik Yönetmeliği ve onun açıklayıcı notu Komisyonun Mart 2001 tarihinde gerçekleşen altıncı toplantısında son halini almış ve Haziran 2001'de Avrupa Ceza Problemleri Komisyonunun 50. genel kurul toplantısında onaylanarak Bakanlar Konseyine iletilmiştir.

3.3. YÖNETMELİĞİN HAZIRLANMA AŞAMASI

Avrupa Polis Etik Yönetmeliği (APEY) toplantısında konseye üye kırkı aşkın ülkenin temsilcilerinin katılımı ile hazırlanmış olan bu belgede dikkati çeken en belirgin nokta, bu belgenin gerek emniyet mensupları ve gerekse emniyet

hizmetlerinin müşterisi olan toplumun tüm kesimleri tarafından benimsenmesi için gereken her şeyin yapılmış olmasıdır. Çalışmalar oldukça demokratik bir ortamda ve katılan tüm temsilcilerin görüşlerini ifade etmelerini sağlayacak şekilde gerçekleşmiştir. Bu çalışma sadece polis etiği alanında iyi bir bilgi kaynağı olmamış, aynı zamanda Avrupa demokrasilerinin nasıl işlediği hakkında da birinci elden tecrübe edinme imkanı vermiştir.⁸⁰

3.3.1. Katılan gruplar

Hazırlanan bu yönetmeliğin çalışmalarını sadece polisler yapmamış geniş çaplı bir çalışmanın ürünü olarak hazırlanmıştır. Çalışmalara katılan grupları şu şekilde sıralayabiliriz;

1. *Emniyet mensupları*: Uzun yıllar aktif güvenlik hizmeti sunmuş ve uygulamayı bilen üst düzey emniyet mensupları;
2. *Akademisyenler*: Yapılan çalışmanın sadece polislerin mesleki tecrübelerini yansıtmayıp, aynı zamanda, akademik ve bilimsel bir temele dayanmasını sağlamak amacıyla çalışmalarda polislik, İnsan Hakları ve etik gibi alanlarda akademik araştırma ve birikimi olan öğretim üyeleri;
3. *Hukukçular*: Gerek akademisyen olarak ve gerekse Adalet ve İçişleri Bakanlığı gibi, polis teşkilatlarının bağlı olduğu, bakanlıklarda görev yapan hukukçu ve üst düzey yöneticiler;
4. *Araştırma Enstitüleri*: Polislik alanında bilimsel araştırma yapan bağımsız araştırma kurumları ve enstitülerinin temsilcileri;
5. *Polis Dernek ve Sendikaları*: Polisleri temsil etmek ve onların haklarını savunmak amacı ile kurulmuş olan polis dernek ve sendikalarının temsilcileri;
6. *Sivil Toplum Kuruluşları*: Son olarak, İnsan Hakları Örgütü gibi bazı sivil kuruluşlarının temsilcileri de çalışmalara bizzat katılarak veya yapılan

⁸⁰ İbrahim CERRAH, "Türk Polisinde Etik Çalışmaların Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu", Bal İ., Eryılmaz M. (Ed), *Polis Meslek Etiği*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2002, s. 3.

çalışma hakkındaki görüşlerini yazılı olarak belirtmek sureti ile çalışmaya katkıda bulunmuşlardır.⁸¹

3.3.2. Üzerinde Durulan konular

Çalışmaya katılanların bulunduğu gruba dikkat edilirse tamamen bilimsel ve dikkatli bir çalışmanın ürünü olduğu görülecektir. Avrupa Polis Etik Yönetmeliği sadece polis teşkilatında çalışan gruplar değil hukukçuların, akademisyenlerin, dernek ve sendikaların, araştırma enstitülerinin ortaklaşa bir çalışması sonucunda hazırlanmıştır. Çalışma hazırlanırken gruplar karşılıklı fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Bunlar çalışmanın içeriği açısından önemlidir.

1. Çalışmalarda üzerinde durulan en önemli konu komite çalışmalarının özünü teşkil eden 'polis etiği' (police ethics) kavramıdır. Güvenlik personelinin tüm davranış ve uygulamalarının cezai yaptırımı olan yasalar ile düzenlenme ve kontrol edilmesinin güçlüğü açıktır. Bundan dolayı, bir cezai yaptırım tehdit ve endişesi taşımaksızın güvenlik personelinin isteyerek benimseyecekleri ve davranış ve uygulamalarına yansıtabilecekleri bir 'meslek etik ve ilkelerine' gereksinim vardır. Bu alanda çalışmaları olan uzmanlar ile, yine uzun yıllar güvenlik hizmeti vermiş yüksek düzey polisler tarafından uzun süreli bir çalışma sonucu tespit edilen bir meslek etiği dokümanı personel tarafından benimsenerek uygulamalara yansıtılacaktır.

2. Komite çalışmalarında üzerinde durulan konulardan birisi çağdaş toplumlardaki polis uygulamalarında 'demokratiklik' kavramının giderek daha fazla önem taşıdığı olmuştur. Diğer kamu hizmetlerinde de olduğu ya da olması gerektiği gibi, güvenlik güçlerinin de içinden çıktıkları ve yine kendilerine hizmet ürettikleri toplumun denetimi dışında olmaları düşünülemezdi. Bundan dolayı güvenlik güçlerinin başarılı olabilmesi için sivil toplum tarafından desteklenmesi gerektiği kadar, görev suiistimalleri gibi sapma davranışlarına yönelmemeleri için yine kendilerine 'hizmet' ettikleri 'sivil toplum' tarafından sistematik olarak denetlenmeleri de gerekmektedir.

⁸¹ Cerrah, a.g.e., s. 3.

3. Komite çalışmalarında ayrıca, polis teşkilatlarının bir ‘güç’ (force) olmayıp, ‘hizmet’ (service) birimi olduğu noktası sıklıkla vurgulanmıştır. Demokratik sistemlerde esas olan halkın yönetimi olduğuna göre güvenlik personelinin yaptıkları görevler, içinde yaşadıkları toplum için üretilmiş bir hizmet olarak görülmektedir. Bu yaklaşım polis eğitimine de yansıtılarak polis davranış ve uygulamalarını şekillendirmesi tavsiye edilmiştir.

4. Son olarak, ‘sorumlu tutulma’, yani icraatlardan dolayı ‘hesap verme’ (accountability) kavramı üzerinde durulmuştur. Komite çalışmalarında, bir yandan, polisin ‘operasyonel konularda bağımsızlığı’ (operational independency) üzerinde durulurken, öte yandan yapılan uygulamaların siyasi otoritenin politikaları doğrultusunda olması gerektiği vurgulanmıştır. Diğer bir anlatım ile polis tarafından gerçekleştirilecek olan uygulamalar siyasi otoriteler tarafından oluşturulmuş güvenlik politikaları ile çalışmamalıdır. Siyasi otorite genel politikalar oluşturduktan sonra polisin bunları uygulamasına müdahale etmeyecek, diğer bir anlatımla, operasyonel polis uygulamaları siyasi müdahaleden bağımsız olacaktır.⁸²

3.4. AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİ

3.4.1. İçeriği

Belirtilen yönetmeliğin içeriği, görevi toplumda kamu düzeni ve asayiş sağlama olan kamu adına hizmet gören geleneksel polis güçleri veya polis servisleri ile aynı amacı gerçekleştirme adına kamu adına görevlendirilen diğer zor kullanma ve benzer özel yetkilerle donatılan kuruluşlar için geçerlidir.

Burada anlatılmak istenen her ülkede polisin çalışma sisteminin farklı olduğunu fakat esas itibari ile benzer noktalarda kesiştiğini belirtmektedir. Bu yüzden yönetmeliğin sınırları geniş olarak çizilmiştir. Yönetmelik polisin kullanacağı yöntemlerin sınırını geniş olarak çizmiştir.

Bu yönetmelik Avrupa’da emniyet teşkilatında yapılan iyileştirmenin sonucu olarak doğmuştur. Hukuk devleti olmak için polisteki reform mutlaka gereklidir.

⁸² İbrahim CERRAH-Emin SEMİZ, “Polislikte Meslek Etiği”, Bal İ. (Ed), **Türkiye’de Suç ve Polislik**, Ankara, 2001, s. 12.

Avrupa Birliği gibi birden çok devletin bir araya gelmesinden sonra suça karşı birlikte hareket etmek için polisler arasında da birliktelik kaçınılmaz olmuştur.

Avrupa Polis Etik Yönetmeliği 7 kısım ve 65 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler polisin amaçlarından, eğitiminden ve uluslar arası yardımlaşmaya kadar olan süreci anlatmaktadır. Biz bütün maddeleri sırasıyla yazmak yerine maddelerde geöen başlıklardan yola çıkarak etik değerlerden bahsedeceğiz

3.4.2. Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin Bölümleri

3.4.2.1. Polisin Amaçları

Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin 1. maddesi; *“Hukuk devletinin geöerli olduğu demokratik bir toplumda polisin ana amaçları:*

Toplumda, kamunun huzurunun, kamu düzeninin ve hukukun üstünlüğünün sağlamak,

Özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (AIHS) yer alan, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve saygı göstermek,

Suçü önlemek ve suçla mücadele etmek,

Suçü ortaya çıkarmak,

Halka yardım etmek ve halkın hizmetinde olmaktır”⁸³.

Bu madde hukuk devletinin geöerli olduğu demokratik bir toplumda polisin yerine getirmesi gereken en önemli amaçları içermektedir. Bir toplumda huzurun, hukuk düzeninin ve hukukun üstünlüğünün sağlanması sıklıkla "kamu düzeni" polisliği olarak ifade edilen ve polisin sorumluluğu altında olan klasik, genel polis görevleridir. Bu terim, kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması, kişiler ile devlet ve kişiler ile kişiler arasında hukukun uygulanmasını da barındıran bir çok işlevi içermektedir. İnsanların insan olmalarından dolayı sahip oldukları temel hakların korunması ulusal düzeyde olduğu gibi uluslararası alanda da kendini hissettirmektedir.⁸⁴

AIHS’de belirtilen kişilerin temel hak ve özgürlükleri genel içeriği ile;

⁸³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 44.

⁸⁴ Nevzat SÖNMEZ, “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de İnsan Haklarının Korunması ve Türk Polisine Yansımaları”, *Polis Dergisi*, Sayı:36, 2003, s. 137.

- 1) Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur (madde 2).
- 2) Hiç kimseye işkence ya da insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele ya da ceza uygulanamaz (madde 3).
- 3) Hiç kimse kölelik ya da kulluk durumunda tutulamaz (madde 4)
- 4) Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır (madde 5)
- 5) Herkesin adil ve açık yargılanma hakkı (madde 6)
- 6) Herkes, özel yaşamıyla aile yaşamına, konut ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir (madde 8)
- 7) Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır (madde 9)
- 8) Herkesin, anlatım özgürlüğüne hakkı vardır.⁸⁵(madde 10)

AIHS'de yer alan kişi hak ve özgürlüklerine saygı hukuk devleti ile yönetilen bir toplumda polis servisinin en önemli amaçlarından biridir. Bu amaç, sadece bu hakların korunmasını değil polisin diğer amaçlarına ulaşırken kullanacağı yetkilerin sınırına da işaret etmektedir. Maddede "özellikle AIHS" sözleri ile spesifik ve belirli bir belgeye işaret edilmesi bu alandaki diğer insan hakları belgelerinin daha az önemli olduğu anlamına gelmez.⁸⁶

Modern demokratik toplumlara sahip olduğu düşünülen gelişmiş ülkelerde polis, "adaletin keskin kılıcı" değil, halka hizmet etmeyi amaç edinmiş "üniformalı bir vatandaş" olarak görülmektedir. Hatta polis birimleri adların "polislik hizmetleri" (Police Service) olarak değiştirmekte ve polisler de kendilerini "kamu hizmetçisi (Public Servant) olarak tanımlamaktadır. Örneğin Londra'da Metropolit Polis Kuvvetleri (Metropolitan Police Force), Metropolit Polis Hizmetleri (Metropolitan Police Service) olarak değiştirilmiş, polis uygulamalarında gelişmenin sağlanabilmesi için öncelikle polislik anlayışının değiştirilmesinden başlanılmıştır.⁸⁷ Polislik anlayışı değiştikten sonra hukukun üstünlüğü tüm topluma yerleştirilmelidir.

Üye ülkelerde, suçla mücadelede değişik yöntemler kullanılmakla birlikte, suçla mücadele, devletin temel sorumluluklarından birisi olarak kabul edilmektedir.

⁸⁵ Ali ŞAFAK, *Güvenlik Kuvvetleri Ve Polis Mevzuatı-Polisin El Kitabı*, Temel Yayınları, İstanbul, 1995, ss. 101-103.

⁸⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 45.

⁸⁷ Halil İbrahim BAHAR, "Toplum Destekli Polislik ve Türkiye'ye Uygulanabilirliği", Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), *Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis*, Seçkin Kitabevi, 2002, s. 291.

Suçun önlenmesi, sıklıkla, hem sosyal (suç öncesi) hem de durumsal (suç sonrası) mücadele olarak bir ayrıma tabi tutulmakta olup her ikisi de polisin ilgi ve görev alanındadır.⁸⁸

Modern polis teşkilatlarının tarihine baktığımızda, polisin suç önleme fonksiyonunun bazı teşkilatlarda zaman itibarıyla daha önce geldiğini, ancak özellikle polis alt kültüründen kaynaklanan sebeplerle zamanla unutulup yerini kanunların uygulanması perspektifine bıraktığını görürüz. Olmayan suçluların henüz işlemedikleri suçları önleme yerine mevcut suçluları yakalayıp adalete teslim etmek gibi bir somut sonucun daha önemli algılanmasını fazla yadırgamamak gerekir.⁸⁹

Avrupa Konseyinin Suç Politikasında Halkın Katılımına dair ve Suçun Önlenmesinde Organizasyona dair tavsiye kararlarında belirtildiği gibi suçla etkili mücadele, halkın, suçla mücadeleye etkin olarak katılımını gerektirmektedir. Suçla mücadelede "işbirliği" ile sadece polis birimlerinin işbirliği değil, suçla mücadele çalışmalarına diğer kurumların ve halkın katılması gereği anlatılmak istenmektedir. Suçla mücadele politikalarının geliştirilmesi polisin amaçlarından birisi olmakla birlikte, bu amaca ulaşmada tek sorumlu sadece polis değildir. Hukuk devleti prensibi ile yönetilen devletlerde suçla mücadele sırasında kişilerin her türlü kötü muameleden korunması için bazı koruyucu tedbirlerin de alınması gerekir.⁹⁰

Suçun aydınlatılması işlevi farklı devletlerde farklı şekillerde organize edilmiştir. Bazı devletlerde bu işlev genel kolluğun görevi iken bazı devletlerde bu görev genel kolluğun içinde yapılanan özel suç kolluğu birimlerine veya adli polise bırakılmıştır. Devletler arasında polisin savcılık teşkilatından bağımsız olup olmaması noktasında da büyük farklılıklar vardır. Bununla beraber, polisin suç aydınlatmada karşılaştığı problemler Avrupa'nın bütününde benzer özellikler taşır. Bu polis etiği yönetmeliği polisin görevleri arasında yer alan suçla mücadelenin önemini basite indirgeme amacıyla değildir. Fakat amaç, özellikle suçla mücadelede özellik arz eden polisin etkinliği ile temel kişi hak ve özgürlükleri arasındaki hassas dengenin korunmasındaki önemin altını çizmektir. Suçluluğu ispat edilene kadar

⁸⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 45.

⁸⁹ Kazım SEYHAN, "Polislik ve Suçun Önlenmesi", Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, s. 199.

⁹⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 45.

suçsuz sayılma ve bu prensibe eşlik eden diğer koruyucu hükümler suç işleme şüphesi altında olan kişiler için oldukça önemlidir. İlave olarak, suçun aydınlatılması sürecinde kişi hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi, bu süreçten etkilenen mağdurlar, tanıklar gibi kendisine karşı polisin sorumluluk taşıdığı diğer kişileri de kapsar.⁹¹

3.4.2.2. Hukuk Devletinde Polisin Hukuki Alt Yapısı

Yönetmeliğin 2. Maddesi; *“Polis bir kamu kurumu olup kanunla kurulmalıdır.”*⁹²

Tarihsel gelişime baktığımızda bugüne kadar insanların tek başlarına kendi emniyet ve güvenliğini sağlayamadıkları görülmektedir. İnsanların sosyolojik ve psikolojik gereksinimlerine bakıldığında da fiziki ihtiyaçlardan sonra güvenlik ihtiyacının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Devlet bu güvenlik ihtiyacını karşılamak zorundadır. Devletler bunu Emniyet Teşkilatı aracılığı ile yerine getirmektedir. Günümüz hukuk devleti anlayışı zaten, anayasal temel hak ve hürriyetleri korumayı, asayiş ve huzuru sağlamayı, vatandaşın can ve mal güvenliğini sağlamayı, devlet otoritesinin kurulmasını ve devamını sağlamayı, kısaca kamu düzenini gerçekleştirmeyi gerektirmektedir. Bu durumda ülkemizin varlığını devam ettirecek demokratik otoriteye, kanunları uygulayacak ve koruyacak bir güce ihtiyaç vardır. Türk Emniyet Teşkilatı bu amacı gerçekleştirmek için kurulmuştur.⁹³

Hukuk devletinin olmadığı bir siyasi rejime demokratik rejim diyemeyiz, demokratik rejimin olmadığı yerde de Hukuk Devletinin mevcudiyeti söz konusu değildir.⁹⁴

Emniyet hizmeti toplum hayatındaki ve sunulmasındaki zorluklar açısından büyük önem arz eden bir kamu hizmetidir. Bu hizmetin toplumsal hayattaki yerine bakıldığı zaman kamu düzeninin sağlanmasının insanların birlikte, yani toplum

⁹¹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 46.

⁹² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 47.

⁹³ Sönmez, a.g.e., 140.

⁹⁴ Attila ÖZER, “Hukuk Devleti”, *Polis Dergisi*, Sayı 36, 2003, s. 45.

halinde yaşayabilmelerinin vazgeçilmez ve birinci derecede bir şartı olduğu görülür.⁹⁵

Ayrıca bu madde, polisin bir kurum olarak kamunun içinde yer alan bir birim olduğunun altını çizmektedir. Bunun anlamı, kamu kuruluşları ve neticede devlet, polise karşı olan sorumluluklarından kaçamaz ve polis özelleştirilerek özel bir kurum haline getirilemez. Bununla beraber, polisin görev ve yetkileri bazı özel kurumlara devredilebilir.

Yönetmeliğin 3. maddesi; “*Polis operasyonları her zaman iç hukuka ve ülkenin kabul ettiği uluslararası standartlara uygun gerçekleştirilmelidir*”.⁹⁶

Bu madde, polis operasyonlarına yön vermesi gereken prensipleri açıklamaktadır; Operasyonlar iç hukuka ve ilgili uluslararası hukuka uygun olmalıdır. Uluslararası hukuk bakımından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna bağlı düzenlemeler özel bir öneme sahiptir.

İç hukuk haricinde Türkiye'nin kabul ettiği ve edeceği uluslararası hukuk sözleşmeleri de önemlidir. Kısaca bahsedersek:

- 1) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi; Türkiye 6 Nisan 1949 da kabul etti. Bir çok maddesi kolluk kuvvetini bağlamaktadır.
- 2) Avrupa Konseyi; Türkiye 12 Aralık 1949 da onaylamıştır. Ana konusu insan hakları ve özgürlüklerinin korunması ve daha ileriye götürülmesidir.
- 3) İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi; Türkiye 10 Mart 1954'de kabul etmiştir. İnsan haklarını ve temel özgürlükleri koruma sözleşmesidir.
- 4) İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Davranış veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi; Türkiye 10 Ağustos 1998'de onaylamış ve sözleşme gereğince kurulan işkenceye karşı komitenin yetkilerini tanımıştır.

⁹⁵ Ahmet Hamdi AYDIN, *Polis Meslek Hukuku*, Ankara, 1996, s. 12.

⁹⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 48.

- 5) İşkence ve İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı ya da Cezanın Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi; Türkiye 26 Şubat 1988’de onaylamıştır. Bu sözleşme ile İşkenceyi önleme komitesi kurulmuştur.
- 6) Helsinki Konferansı Nihai Senedi; İnsan Hakları ve Temel özgürlüklerden bahsetmektedir.

Bunların yanında ülkemizin kabul ettiği tamamen etik davranışlar açısından da bizi ilgilendiren birçok sözleşme vardır. Bu sözleşmelerin içeriğini bilmek davranış kriterleri açısından önemlidir.

Yönetmeliğin 4. maddesi; *“Polise yön veren kanunlara halkın ulaşabilmesi (gizli olmaması ve herkesçe temin edilebilir olması), bu kanunların açık ve net kaleme alınması, ihtiyaç halinde, bu kanunların, yine halkın ulaşabileceği düzenlemelerle desteklenmesi gerekir”*.⁹⁷

Ülkemizde kamu bürokrasisi, yapı ve işleyiş bakımından gizlilik ve sır esasına göre örgütlenmiştir. Gizlilik ve resmi sır, genel kural, açıklık ise istisnadır. Yönetime ilişkin yasalar, gizlilik ve resmi sır kavramını, memurların kendi amaçları doğrultusunda kullanmalarına olanak vermektedir. Kamuda her şey gizli olarak yürütülmektedir. Bunu aşmak için tüm çalışmaların ve kanunların açık olması gerekmektedir. Şeffaflık yerleştirilmelidir.

Yönetmeliğin 5. maddesi; *“Polis, toplumu oluşturan diğer kişilerin tabi olduğu kurallara tabi olmalı, istisnalar ancak demokratik bir toplumda polisin görevini gerektiği gibi yerine getirmesini haklı kıldığı durumlar için kabul edilmelidir”*.⁹⁸

Kamu düzenini sağlama fonksiyonu açısından bir sosyal kontrol kurumu olan polis, tüm kurum ve örgütlerden daha çok meşru hareket etmek durumundadır. Bazı toplumlardaki siyasal sistem polisin meşruiyetinin örneğin zor kullanmaya veya başka temellere dayanmasını gerektirebilir; fakat özellikle polisin güçlü ve etkili olabilmesi, meşruiyetinin toplumsal uzlaşmaya dayanmasına bağlıdır.⁹⁹

⁹⁷ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 48.

⁹⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 48.

⁹⁹ Ahmet H.AYDIN, “Meşruiyet ve Polis”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), *Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 91-172.

Bu madde, özel sebepler olmadıkça, polisin herkesin tabi olduğu hukuk kurallarının gerek ve sonuçlarına tabi olması gereğine de işaret etmektedir. Polisin çalışmasını düzenleyen iç disiplin hükümleri bu kuralın dışındadır. AİHM, disiplin hükümleri ile cezai hükümler arasında farklılığa izin veren bir içtihat hukuku oluşturmuştur. Aslında, bir üye devletin, bu izinden yararlanarak, uluslararası hukukça cezai bir hüküm gerektiren bir suçu bir disiplin suçu olarak sınıflandırması ve bu şekilde AİHS' da ceza hukuku anlamında suç işleyen sanıklara verilen haklardan polisi mahrum bırakması çok uzak bir ihtimaldir.

Polisin temel görevi fert hak ve özgürlüklerinin korunması olduğu için, eğer polis kendisine verilen görevleri ifa ederken yasalara aykırı davranırsa demokrasiyi tehlikeye düşürmüş ve kendisine olan güveni sarsmış olur. Bu nedenle polisin yasalara uyacağına dair güven sağlanmalıdır. Halkta böyle bir inancın yer edebilmesi için, polisin daima yasalara uygun hareket etmesi sağlanmalıdır. Polisin yasalara uygun bir şekilde davranmasını sağlamak, hukuka aykırı davranışta bulunanları cezalandırmaktan daha iyidir. Önemli olan ihlallerin yapılmasını önlemektir. Polisin hukuka ve meslek kurallarına uygun bir şekilde çalışmasının denetlenmesi gereklidir.¹⁰⁰

3.4.2.3. Polis ve Ceza Adalet Sistemi

Polis ve ceza adalet sistemiyle ilgili maddeler ve açıklaması ise şöyledir.

Yönetmeliğin 6. maddesi; “*Polis, savcılık ve yargı teşkilatı ile ıslah sisteminin rolleri arasında net bir ayrım olmalıdır; polisin bu kurumların üzerinde bir kontrol yetkisi olmamalıdır*”.¹⁰¹

Polis, savcılık, mahkemeler ve suçluların ıslah birimlerinden oluşan ceza adalet sisteminin dört ayağından birisini oluşturmaktadır. Bu birimlerden her biri her ne kadar ayrı birer birim olarak görülmekte ise de, genel olarak, birçok ülkede, sistemin hukuka uygun olarak ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak için bu birimlerin bir biri üzerinde kontrolünü ve denetimini sağlayan düzenlemelere gidilmiştir. Bu kontrol ve denetimin gerekliliği kabul edilmekle birlikte, ceza adalet

¹⁰⁰Sulhi DÖNMEZER-Feridun YENİSEY, “Ceza Adalet Sisteminde Jandarma ve Polisin Rolü ve Etkinliği”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Sayı 1, 1998, s. 27.

¹⁰¹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 50.

sistemindeki her bir birimin belirli bir dereceye kadar bir birinden bağımsız olması gerekir. Ancak bu şekilde, ceza adalet sistemine tabi olan kişilere sağlanan koruma istenen derecede olabilir.¹⁰²

Bu madde, polisin rolünün ceza adalet sistemini oluşturan diğer birimlerden ayrı olmasının önemini altını çizmektedir. Buna göre, zincirin ilk halkasını oluşturan polisin ceza adalet sistemini oluşturan diğer birimler üzerinde kontrol yetkisinin olmaması gerekir.

Yönetmeliğin 7. maddesi; *“Polis, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına kesinlikle saygılı olmalıdır; özellikle, meşru mahkeme kararlarına ve mahkeme kararlarının yerine getirilmesi işlemine karşı bir itirazının olmaması ve kararların uygulanmasına engel olmaması gerekir”*.¹⁰³

Bu madde ceza adalet sisteminin dürüst işlemesi ile ilgilidir. Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı hukuk devleti prensibinin hakim olduğu bir toplumun köşe taşlarından birisidir. Ceza adalet sisteminin bir parçası olarak yargı teşkilatına yakın olan polis, mahkemeleri etkileyerek asla ön yargılı hareket etmesine sebep olmamalı ve mahkemelerin tarafsızlığını etkiliyor bir konumda gözükmemelidir. Öbür taraftan da, yargı teşkilatı polise ayrı profesyonel bir kurum olarak saygı göstermeli ve mesleki çalışma sistemine müdahale etmemelidir.¹⁰⁴ Maddenin devamında ise polisin mahkemenin kararlarını yerine getirme işlemine engel olmaması gerektiğini belirtmektedir. Fakat burada görmeden geçemeyeceğimiz bir konu daha var. Polis bir vatandaş olarak yaptığı görev ve hizmet hakkında duygu ve düşüncelerini özgürce belirtebilmelidir. Bu maddede belirtilen “meşru mahkeme kararları” tabiri meşruluğun kim tarafından belirleneceğini muallak bırakmaktadır. Mahkeme kararlarının meşruluğunu polis düşünmeden uygulayacak, bir vatandaş olarak da demokratik bir toplumun gerektirdiği şekilde düşüncelerini diğer ortamda özgürce belirtebilecektir. Bu madde polislerin özgürlüklerini kısıtlamamalıdır.

Yönetmeliğin 8. maddesi; *“Polis, genel bir kural olarak, yargısal bir görev üstlenmemelidir. Polise verilecek yargısal görevler kanuna uygun olarak verilmeli ve*

¹⁰² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 50.

¹⁰³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 51.

¹⁰⁴ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 51.

*oldukça sınırlı tutulmalıdır. Polis, her zaman, her türlü işleme karşı yargı yolunu kullanabilmelidir”.*¹⁰⁵

Yürütme ile yargı arasındaki güçler ayrılığı prensibinin bir istisnası olarak, polise, bazı spesifik durumlarda adli fonksiyonlar gördürülebilir. Bu maddedeki tavsiye kararı, polisin, cezanın az, olayın basit ve failin suçunu kabul ettiği sınırlı sayıdaki standart durumlarda yargısal bir görev görmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Polisin bu durumlarda verdiği kararlara karşı kişiler mahkemelere itiraz edilebilmeli ve böyle bir hakkı olduğu hususunda ceza gören kişiler bilgilendirilmelidir. Bu, herkesin mahkeme önünde adil yargılanma hakkı olduğunu belirten AİHS ‘nın da bir gereğidir. Söz konusu bu madde, polisin almış olduğu bütün kararlara karşı yargı yolunun açık olmasını sağlamaktadır.

Yönetmeliğin 9. maddesi; *“Polis ve savcı arasında fonksiyonel ve uygun bir işbirliği geliştirilmiş olmalıdır. Polisin, bir savcının veya hakimin otoritesi altına verildiği ülkelerde, polis, suç araştırma politikalarına ilişkin ve araştırılan belirli bir suçla ilgili öncelikler hakkında net emirler alabilmelidir. Polis, verilen emirlerin gereğinin yerine getirilip getirilmediği ve özellikle araştırmanın seyri hususunda üstlerini düzenli olarak bilgilendirmelidir”.*¹⁰⁶

Bu madde, polis ve savcı arasındaki ilişkiyi düzenleyen Avrupa Konseyinin Ceza Adalet Sisteminde Savcının Rolü adlı 19 numaralı tavsiye kararındaki prensiplerin bir yansımasıdır. Avrupa'da uygulanan farklı sistemlerden dolayı, söz konusu madde, polisin savcının emrinde çalışıp çalışmamasına, bağımsız olup olmamasına göre bir ayrıma gitmektedir. Polisin savcının emrinde çalıştığı ülkelerde polis ile savcı arasında fonksiyonel ve uygun bir işbirliği olmalıdır.

Bu ülkelerde, sözü edilen 19 numaralı tavsiye kararının 22. Maddesine göre, Devlet, savcının aşağıdaki hususları yapmasını garanti altına almak için etkili tedbirler almalıdır:¹⁰⁷

- 1) Hangi tip suçların öncelikle araştırılması gerektiği, delil toplamada kullanılacak metotlar ve araçlar, araştırmanın süresi, savcıya verilecek bilgi

¹⁰⁵ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 52.

¹⁰⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 53.

¹⁰⁷ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s.54.

konulan dahil etkili suç araştırma politikaları önceliklerinin hayata geçirilmesi konusunda uygun emirleri verme;

- 2) Suçu araştırarak birden fazla polis birimi olması halinde suçun hangi birimce araştırılmasının en uygun olacağını belirlenmesi;
- 3) Gerektiğinde, verilen emirlere ve kanunlara uygun hareket edildiğini izlemek için kontrollerde ve durum değerlendirmelerinde bulunmak;
- 4) Emirlerin ve kanunların dışına çıkılması halinde ceza müessesini işletmek.”

9. madde adı geçen tavsiye kararındaki kuralları yansıtmaktadır. Bu prensipler, özellikle, polisin savcıdan net ve açık emirler alması, savcı ile polis arasında fonksiyonel ve uygun bir işbirliği kurulması için önemlidir. Savcının hangi durumlarda polise nasıl emir vereceği hususu kanunlarla, yönetmelik, genelgelerle detaylandırılıp hizmet içi eğitimlerle de netleştirilebilir. İşbirliği, polisin spesifik olaylar hakkında ulaştığı noktalar hakkında üstlerini de bilgilendirmesini gerektirir.

Emniyet Güçleri, Cumhuriyet Savcısı ve yargıçlar yasaları insan hak ve özgürlüklerini özümseyip benimsedikleri, onları daha geniş boyuta, evrensel ilkeler, Birleşmiş Milletler, Avrupa İnsan hakları sözleşmeleri hükümleri doğrultusunda yorumlayıp uyguladıkları ve hayata geçirdikleri oranda beklenen ve istenen sonuç elde edilebilecektir.¹⁰⁸

Yönetmeliğin 10. maddesi; “*Polis, ceza adaleti sürecinde sanığın avukatının üstlendiği role saygı duymalıdır ve gerekirse, özellikle özgürlüğü kısıtlanarak gözaltına alınan kişilerin, avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkını etkili kullanması için yardım etmelidir*”.¹⁰⁹

Hukuk devleti ilkesinin hakim olduğu bir toplumun temel taşlarından birisi de, herkese, hukuktan ve adaletten eşit yararlanma hakkı sağlamasıdır. Bu, genel olarak, hak ve menfaatleri tehlikede olan kişilere etkili hukuki yardım sağlanmasını

¹⁰⁸ Eraslan ÖZKAYA, “Temel Hak Ve Özgürlükler”, *Polis Dergisi*, Sayı 36, 2003, s. 40.

¹⁰⁹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 44.

da beraberinde getirir. İlave olarak, AİHS, ceza hukuku anlamında bir suçla suçlanan herkesin bir avukatın hukuki yardımından yararlanmasını altıncı madde de spesifik olarak düzenlemiştir.

Bu madde, polisin ceza adaleti sürecinde rol alan avukatın görevine saygı duyulması gereğine dikkati çekmektedir. Bu da, polisin, avukatın işine engel olmamasını, avukatı korkutmamasını veya taciz etmemesini gerektirmektedir. Bireyin avukatın hukuki yardımından yararlanma ihtiyacı özellikle birey gözaltına alınarak özgürlüğünü kaybettiği anda daha da önem arz eder.

Yönetmeliğin 11. maddesi “*Acil haller dışında, polis hapisane personelinin rolünü üstlenemez*”.¹¹⁰

Altıncı maddeyi tamamlayan bu madde, mahkeme öncesi süreci yürütmekle görevlendirilen polisin fonksiyonları ile mahkum edilerek cezaevine konan suçlularla ilgilenmesi gereken kişiler arasındaki görev farkını vurgulamak için konulmuştur. Hapishane sistemlerinin idaresi ve yönetimine ilişkin Avrupa Konseyi standartlarına göre, özellikle polisin suç araştırma fonksiyonu göz önüne alındığında, hapishane personelinin fonksiyonları ile polisin fonksiyonları birbirinden çok farklıdır. Buna paralel olarak, aldıkları eğitim ve yetiştirilme prosedürleri de tamamen farklıdır. Bu maddedeki kural, mahkumiyet öncesi ve sonrası ceza adalet sistemi içindeki güçler ayrılığına işaret etmesi açısından önemlidir. Fakat bu kural, acil durumlarda, polisin hapishane personeline yardım etmesine engel değildir.¹¹¹

3.4.2.4. Polisin Kurumsal Yapısı

3.4.2.4.1. Genel Olarak

Yönetmeliğin 12. maddesi; “*Polis, hukukun toplumda hakim olması için çalışan ve halka hizmet sunan bir meslek grubu olarak halkın saygısını kazanma amacı olan bir kurum olarak yapılandırılmalıdır*”.¹¹²

¹¹⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 55.

¹¹¹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 55.

¹¹² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 55.

Halkın polis hizmetlerine katılımı, birinci olarak polisin demokratik bir şekilde kontrol edilebilmesine olanak hazırlar. Polis ve halkın bir araya geldiği toplantılarda, halkın polis hakkında ki talep ve şikayetlerini dile getirme olanağı ortaya çıkar. Demokratik toplumlarda halkın polis faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olması olağan bir durum olarak karşılanmalıdır. Polislik politikalarının nasıl belirlendiği, uygulamaların vatandaşların isteği doğrultusunda yapılıp yapılmadığı hakkında polisin organizasyon dışından kontrol edilmesi polisin meşruiyetini de artırır.¹¹³

Bu madde de yer alan bu prensip, hukuk devleti anlayışına göre yönetilen demokratik bir toplumdaki bir polis teşkilatının anahtar kimliğidir. Polisin amacına en iyi şekilde ulaşabilmesi ancak yaptıklarını topluma onaylatabilmesi (halkın saygısını kazanması) ile mümkündür. Bu nedenle, polisin, halkla arasında, karşılıklı anlayış ve işbirliği oluşturması önemlidir. Bu, polise verilen bir çok görev için geçerlidir.

Polisin teşkilat yapısı da, polise halk arasında güven telkin edecek bir şekilde oluşturulmalıdır. Bu noktada önemli bir husus da polis teşkilatının oldukça yüksek seviyede profesyonelleştirilmesidir. Diğer önemli bir nokta, polis teşkilatının şeffaf bir kamu hizmeti kurumu haline getirilmesidir. Böylece halk, polisi, üzerlerinde bir güç olarak değil, devamlı müracaat edebilecekleri hizmet sunan bir birim olarak görebilir.

Yönetmeliğin 13. maddesi; “*Medeni bir toplumda, polis teşkilatı, sivil (asker olmayan) yetkililerin sorumluluğu altında çalışmalıdır*”.¹¹⁴

Bu yönetmelik, medeni bir toplumda polisin yapması gerekenleri belirlemeyi amaçlamaktadır, polisin görevlerinin adli yönü, kamu düzenini sağlama yönü ve kamu hizmeti sunan yönü ile polisin sivil topluma entegre olma amacı göz önüne alındığında polisin fonksiyonları askeri bir nitelik taşıyamaz. Ayrıca, amacı, kişilerin medeni ve siyasi haklarına saygının ön planda tutulması olan bir hukuk devleti toplumunda, polisin varlığının hukuki alt yapısı ve yetkileri askerden farklıdır. Her ne kadar, askerin ve polisin fonksiyonu ve görevleri arasında

¹¹³ Halil İbrahim KAVGACI, “Polis Organizasyonunda Demokratik Değişim: Bağımsız Bir Polis Şikayet Sistemi ve Halkın Polisliğe Katılımı”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Sayı 1, 1998, ss. 55-68.

¹¹⁴ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 56.

bazı benzerlikler olsa da özellikle adli görevlerin, kamu düzenini sağlama işlevinin ve topluma kamu hizmeti sunulması görevinin polis tarafından yerine getirilmesi gerekir. Bu görevleri yerine getiren polisin, teşkilat olarak sorumluluğunun da sivil kişilerde olması gerekir. Sivil yönetim altındaki bir polis teşkilatının sivil bir toplum için gerekli olan profesyonel polislik anlayışını daha iyi geliştirmesi daha büyük bir ihtimaldir. Polisin teşkilatlanması, sivil veya askeri, Avrupa'da farklılıklar arz etmektedir. Kuzey ve Batı Avrupa'da, polis, öncelikle sivil bir yapıya sahiptir. Avrupa'nın Güneyinde, hem askeri hem sivil yapılanma birlikte iken, Orta ve Doğu Avrupa'da, birçok polis teşkilatı askeri bir yapılanma içindedir.¹¹⁵

Birçok üye ülkede vatandaş merkezli polisliğe doğru bir gelişme söz konusudur. Bu gelişme, polisin yapılanmasında da değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Doğu ve Orta Avrupa'da, bu, hukuk devletine ve demokrasiye geçişin bir parçası olarak görülmektedir. Aynı eğilim, uzun süredir demokratik sistem geleneğini taşıyan ülkeler içinde geçerlidir.

Bu madde, üye ülkelerin tarih ve geleneklerine saygı çerçevesi içinde, gerek sivil, gerekse askeri bir yapılanma içinde olsun, medeni bir toplumda, polis fonksiyonlarını yerine getiren bir polis teşkilatının sivil bir yönetimin denetimi altında görevini icra etme gereğini vurgulamaktadır.

Yönetmeliğin 14. maddesi; “*Polis kolaylıkla tanınabilir olmalıdır*”.¹¹⁶

Bu madde, hukuk devleti ile yönetilen demokratik bir toplum için hayati önemi taşıyan bir prensibi ortaya koymaktadır; halk, polis karakollarını ve üniformalı polisi rahatlıkla tanıyabilmelidir. Bu kural, aynı zamanda polisin kullandığı araba gibi araç ve gereçler için de geçerlidir. Fakat polisin görevini daha iyi yerine getirme gibi özel sebepler varsa, bu kurala istisna getirilebilir. Bu, polisin açık ve şeffaf olması gereğinin bir sonucu olduğu gibi, acil durumlarda polise kolay ulaşmayı da sağlayacaktır.

¹¹⁵ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 57.

¹¹⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 57.

Yönetmeliğin 15. maddesi; “*Polis teşkilatı kendisine verilen polisiye görevlerini yerine getirirken diğer devlet kurumlarından bağımsız, yeterli çalışma alanına sahip olmalıdır*”.¹¹⁷

Polis yürütmenin içinde yer alan, emir alma konumunda olan bir kurumdur. Bu nedenle, tamamen bağımsız bir kurum olamaz. Bununla beraber, polise, hukukun sınırları içinde görevini yerine getirirken ve kendisine tanınan takdir yetkisini kullanırken, siyasi içerik taşıyan emirler verilmemelidir. Polisin görev alanı içerisindeki bağımsızlığı teşkilatın tamamı için geçerli olmalıdır. Bu bağımsızlık, hukuk devletinin önemli bir özelliği olup, polisin, görevini hukuk kurallarına göre yapması ve yorum gerektiğinde, hukukun, tarafsız ve profesyonelce (görevin gereğine göre) yorumlanması için önemlidir. Bu bağımsızlık, polisin görevi gereği yaptığı işlemlerden ve hizmetinden doğan kusurlarından tamamı ile sorumlu olmasını (hesap vermesini) da beraberinde getirir.

Yönetmeliğin 16. maddesi; “*Polis, bütün seviyede, yaptıklarından ve ihmallerinden ve altındakilere verdikleri emirlerden şahsen sorumlu olmalı ve hesap vermelidir*”.¹¹⁸

Bir hukuk devleti toplumunda, hukuk, bütün kişilere eşit uygulanır. Bu prensibin bir anlam ifade edebilmesi için, polisinde, diğer kişiler gibi, yaptıklarından şahsen sorumlu olması gerekir. Ayrıca, polis amirlerinin altındakilere verdikleri emirlerden dolayı tamamı ile hesap verme konumunda olması gerekir.

Yönetmeliğin 17. maddesi; “*Polis teşkilatı, teşkilat içinde emir komuta zincirini net olarak oluşturmalıdır. Neticede, hangi amirin emrindeki memurların görevlerinden ve kusurundan dolayı, sorumlu olacağına karar vermek her zaman mümkün olmalıdır*”¹¹⁹.

Madde 16'yı tamamlayan bu madde, polis teşkilatı içinde verilen emirlerden dolayı kimin sorumlu olacağı ile ilgilidir. Polisin kendi eylem ve işlemlerinden dolayı şahsi sorumluluğu olması emri veren amirlerin sorumluluğunu ortadan

¹¹⁷ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 58.

¹¹⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 58.

¹¹⁹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 59.

kaldırmaz. Emri veren amir, emri yerine getiren emri altındaki amir veya memur ile birlikte veya emri yerine getiren amir veya memurun iyi niyetle hareket etmesi halinde de yalnız sorumlu olmalıdır. Ancak teşkilat içinde emir komuta zincirinin oluşturulması ile polisin bir eyleminden dolayı esas sorumlu olan kişi ortaya konabilir.

Polis organizasyonunda çalışan her rütbedeki personelin ayrı ayrı kısımlarda çalışması ve bu kısımların kendine özgü özellikleri olması nedeniyle emir komuta zinciri oluşturulmuştur.

Yönetmeliğin 18. maddesi; “*Polis teşkilatı polis ve halk ilişkilerini geliştirecek, diğer kurum ve mahalli topluluklarla, sivil toplum kuruluşları ile ve halkı temsil eden diğer kuruluşlarla, etkili işbirliği kuracak ve geliştirecek şekilde organize edilmelidir*”.¹²⁰

Halkla ilişkilerde başarı sağlamak için ilk olarak polis ile halk arasında sorunların ve çözüm yollarının ele alındığı danışma yöntemleri geliştirilmesi şarttır. Bunun ise tabandan destekli olması daha geçerli bir yaklaşım olacaktır. Halkın içinde ve halkla beraber bir polis anlayışı aynı zamanda demokratik polislik yaklaşımlarının da temelini oluşturur.¹²¹

Polis hizmetleri dahil, yönetimlerin asıl amacı, halkın hoşnutluğunu kazanmak olmalıdır. Polis organizasyonun temel görevi, halkın ve diğer organizasyonların taleplerine cevap vermektir. Polisliğin esası, halkın istek ve beklentilerine cevap verecek şekilde politikalar üretip uygulamaya koymaktır. Bu durum polisin otoritesini yitirmesi anlamına gelmez. Aksine etkili ve kalıcı bir otoritenin tesisi için, halkın polisi sevmesi ve polise güvenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, polis organizasyonu ile dış çevre arasında sağlıklı ilişkiler başlatılıp devam ettirilmelidir. Yönetimin polis hizmetlerinde halkın görüşlerini alması sonucu halkın polise olan yardımı da artacaktır.¹²²

Bu madde, devletlerin, polis teşkilatlarını toplumun içine entegre edecek şekilde yapılandırmasını tavsiye etmektedir. Polis ile halk ve halkı temsil eden kamu

¹²⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 59.

¹²¹ Arif SEZER-Mehmet KUL, “Avrupa Birliği Bağlamında Polis halk İlişkileri”, *Polis Dergisi*, Sayı 32, 2002, ss. 2-9.

¹²² Kavgacı, a.g.e., s. 67.

ve özel kurum ve kuruluşları arasında iyi işleyen bir işbirliğinin kurulması ile polis verimliliğini arttırabilir.

Madde, bu prensibin nasıl gerçekleştirileceğini üye ülkelerin takdirine bırakmaktadır. Avrupa'da, polisi topluma daha da yaklaştırmak için değişik polis-halk işbirliği modelleri uygulanmaktadır. Merkezi yapıdan uzaklaşarak sorumluluğun mahalli yapılara terk edilmesi bunu başarmanın bir yolu olarak uygulanmaktadır. Fakat bu yolun kullanılması o ülkedeki yerel demokrasinin gelişmişliği ile ilgilidir. "Vatandaş polisliği" suçu önlemede ve aydınlatılmasında halkın katılımını sağlama amacı ile ilk olarak, Avrupa'da, İngiltere'de uygulamaya koyulmuştur. Birçok Avrupa ülkesi de bu modeli takip etmiştir.

Fakirlik, çocuk suçluluğu gibi fenomenlere bağlı olarak ortaya çıkan büyük şehirlerdeki güvenlik problemi gibi çok yönlü problemler sadece polisiye önlemlerle çözülemez ve toplumun bütün kesimlerinin polise yardımını gerektirir.

Yönetmeliğin 19. maddesi; *"Polis teşkilatı, gizli bilgileri açıklamadan, yerine getirdiği görevler hakkında halka doğru ve tarafsız bilgi sunmaya hazır olmalıdır. Medya ile ilişkileri düzenleyen bir yönerge hazırlanmalıdır"*.¹²³

Polis, halka karşı olabildiğince şeffaf olmalıdır. Polisin yerine getirdiği görevler hakkında halka bilgi sunmaya hazır olması halkın güvenini kazanma açısından oldukça önemlidir. Aynı zamanda, polis, kişilerin güvenliğini tehlikeye atmama, suçluluğu ispat edilene kadar suçsuz sayılma prensibine saygı gereği gibi bazı sebeplerden dolayı, bazı bilgilerin gizliliğine saygı duymak zorundadır. Her ne kadar, hangi durumlarda bilgilerin açıklanması gerektiği üye ülkelerde detaylı olarak kaleme alınsa bile, bilginin açıklanması ile soruşturmanın ve kişilerin güvenliğinin tehlikeye atılmaması arasında hassas dengenin sağlanması konusunda polise takdir yetkisi tanınması gerekir. İlave olarak, polis ile medya arasında gerekli iletişimi kurmak her zaman kolay olmayabilir. Bu nedenle, polisin medya ile ilişkilerini düzenleyen bir yönerge hazırlanması tavsiye edilir. Bazı üye ülkelerde, medya ile olan iletişim, polis içinde özel olarak bu iş için kurulmuş olan bölümlerce

¹²³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 60.

yürütülmektedir. Bu noktada, anahtar prensip, her zaman için objektif olma olmalıdır.¹²⁴

Polis örgütü mensupları, bazı suç kanıtlarının ortadan kalkması olasılığı dışında tüm çalışmalarını şeffaf bir ortamda gerçekleştirmelidir.¹²⁵ Kapalı kapılar ardında çalışma, polis örgütü çalışanlarını içinden geldiği halktan uzaklaştırmaktadır. Halkın polise doğrudan ulaşma yerine nüfuzu fazla olanlar aracılığıyla yaklaşım göstermesi polis halk bütünlüğüne ters düşmekte, böylece gerekli iletişim kurulamamaktadır. Bu yüzden iletişimin tam sağlanabilmesi için şeffaf olmak gerekmektedir.

Şeffaf olarak sunduğu hizmeti kesinlikle tarafsız olarak sunmalıdır. Tarafsızlık, insan onuruyla doğrudan ilgili bir kavramdır. Polis hayatında olduğu gibi görev esnasında da tarafsız olacaktır. Anayasamız zaten herkesin eşit olduğunu vurgulamaktadır.

Yönetmeliğin 20. maddesi; “*Polis teşkilatı, amir ve memurlarının dürüstlüğünü ve görevini gerektiği gibi yapmasını sağlamak için, özellikle, AİHS’de korunan, kişi hak ve özgürlüklerine saygılı olmalarını garanti altına alma adına, etkili tedbirler almalıdır*”.¹²⁶

Bu maddede amaç, gerekirse disiplin mekanizmasını işleterek, polis kültürünü, kendi meslek ahlakına bağlı ve kişi hak ve özgürlüklerine saygılı hale getirmektir. Bu değişik şekillerde gerçekleştirilebilir. Poliste liderlik ve yönetim olgularının, teşkilatın etik değerlerini oluşturmada önemli bir rol oynadığı hususu şüphe götürmez. Diğer yollar, personel arasında iyi bir iletişimin kurulması, standart mesleki davranış kodu oluşturulması ve personelin davranışlarının devamlı olarak izlenmesi olabilir. Bu konuda, aday memurların eğitimi ve meslek içi eğitim de önemlidir.

¹²⁴ Cerrah- Eryılmaz, a.g.e., s. 60-61.

¹²⁵ Erol ÖZDEMİR, “İdeal Polis Anlayışı”, *Polis Dergisi*, Sayı 31, 2002, ss. 23-26.

¹²⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 61.

Yönetmeliğin 21. maddesi; *“Teşkilat, bütün seviyelerde, polisin mesleğini kötüye kullanmasını önleyici etkili tedbirler almalıdır”*.¹²⁷

Polisin mesleğini ne yaparsa kötüye kullanacağını ortaya koyan uluslararası bir standardı yoktur. Bu, ülkeden ülkeye değişir. Avrupa Konseyinin 1999 tarihli Ceza Hukuku Sözleşmesi, mesleğin kötüye kullanmanın standart bir tanımını vermemiştir. Bununla beraber, mesleği kötüye kullanmanın rüşvet almak ve vermek gibi bazı ortaya çıkış şekilleri konusunda ortak standartlar koymayı hedeflemektedir.

Mesleği kötüye kullanma genelde, rüşvet, gerçek dışı delil üretme veya delilleri değiştirme, adam kayırma gibi değişik fiilleri tarif etmek için kullanılmaktadır. Fakat burada kesin olan bir husus varsa, o da, polisin bulunduğu pozisyonunu ve polislik mesleğini kötüye kullanmasıdır. Oldukça yaygın olan bu tip fiiller, üye ülkelerde, polislik mesleğinin geleceği için ve hukuk devleti prensibinin işlerlik kazanmasına karşı en büyük tehditlerden birisidir.

Bu madde, üye ülkelerin, mesleği kötüye kullanma ile etkili bir şekilde mücadele edebilmek için etkili iç tedbirler alınması gereğine dikkati çekmektedir. Bu tedbirler arasında, neyin mesleği kötüye kullanma teşkil edeceğinin tanımlanması, mesleği kötüye kullanmaya iten sebeplerin incelenmesi ve mesleği kötüye kullanma ile mücadele mekanizmasının oluşturulması ve teşkilatın bu mücadeleye uygun yapılandırılması, yerini almalıdır.

3.4.2.4.2. Polisin Nitelikleri, Eğitimi ve Meslekte Tutulması

Yönetmeliğin 22. maddesi; *“Polislik mesleğine girişte, polisliğin amacına uygun ve adayın niteliklerine ve tecrübesine göre bir seçim yapılmalıdır”*.¹²⁸

Mesleğe uygun adayları bulma sürecinde, aday seçimi objektif kriterlere göre yapılmalıdır. Adayın niteliklerini belirlemede, şahsi kabiliyetleri ve tecrübesi yanında, adayda bulunması gereken bazı özelliklerin tarif edildiği 23. maddedeki kriterler göz önünde bulundurulmalıdır. Adayın tecrübesinden kast edilen o kişinin

¹²⁷ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 61.

¹²⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 63.

daha önce almış olduğu eğitim ve hayat tecrübeleri, özellikle daha önce çalıştığı işte elde ettiği tecrübelerdir. Adayın kişisel nitelikleri 1. maddede belirtilen polisliğin amaçlarını yerine getirmeye uygun olmalıdır. Aynı prensipler, her seviyede farklı nitelikler aranıyor olsa da, polisliğin bütün seviyelerinde eleman alımı için geçerli olmalıdır. Siyasi sebeplerle polis alınması veya atanmasından kaçınılmalıdır.

Yönetmeliğin 23. maddesi; “*Polis, mantıklı karar verebilmeli, açık, olgun, adil olmalı iyi iletişim kurabilmeli ve gerektiğinde, liderlik ve yönetim kabiliyetlerine sahip olmalıdır. Ayrıca, içinde bulunduğu sosyal kültürü ve toplumsal problemleri bilmelidir*”.¹²⁹

Demokratik bir devlette, maddede sayılan kişisel kabiliyetler bir polis için oldukça önemlidir. Şüphesiz, listede sayılan özelliklere yenileri ilave edilebilir. Burada amaç, hizmet ettiği toplumun problemlerinden anlayan ve polislik mesleğinin gereklerini yerine getirebilecek davranışları gösterebilecek bir polise sahip olmaktır.

İletişim konusu da son zamanların en önem verilen konularında biri olmaktadır. Tüm kamu kurumlarında olduğu gibi polislik mesleğinde de halkla ilişkiler ve iletişim konuları önem kazanmaktadır.

Yönetmeliğin 24. maddesi “*Ciddi suçlardan dolayı mahkum olanlar polislik mesleğinden uzaklaştırılmalıdır*”.¹³⁰

Bu madde, polis adayları ve adaylığını bitirerek mesleği icra etmeye başlayan polisler için minimum bir standart koymaktadır. Üye ülkeler, ciddi suçlar dışında kalan hangi suçlardan dolayı bir polis görevlisinin meslekten uzaklaştırılması gereğine kendileri karar verecektir. Ayrıca, polisin suç işlediğini ortaya koyan ciddi deliller olması halinde, mahkumiyet kararı henüz verilmiş olmasa da, o kişiyi meslekten uzaklaştırma yolu açık olmalıdır.

Polislik mesleği toplum içinde son derece önemli bir meslektir. Güven ve huzurun bozulması toplum yaşamının tüm unsurlarında bir bozulmayı, bir kargaşayı

¹²⁹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 63.

¹³⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 64.

getirebilir. O durumda birçok şey anlamını yitirebilecektir. O nedenle polisliğin önemini dile getirirken onu herhangi bir meslek ya da kamu görevlisi olarak göremeyiz. Onun konumu çok daha özeldir. Dolayısıyla sonuçları itibari ile bakılacak olursa polislik mesleğindeki etik değerlerin nitelik ve benimsenmeleri mesleğin niteliğini belirleyen çok önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³¹

Yönetmeliğin 25. maddesi; “*Polis adayları, geçmişleri de araştırılarak, objektif ve ayrımcılık gözetmeyen kriterlere göre belirlenmelidir. Ayrıca, polisin hizmet ettiği toplumu yansıtabilmesi için toplumun değişik kesimlerinden kadın ve erkek polis adayları almak teşkilatın bir politikası olarak benimsenmelidir*”.¹³²

Polislik mesleğine yeni kişiler alınımında ayrımcılık yapılmamalı ve objektif kriterler kullanılmalıdır. Bunun nasıl başarılacağına dair bazı yollar madde 22 ve bu maddenin yorumunda tarif edilmiştir. Polislik mesleğine girişte herhangi bir ayrımcılık yapılmaması gereği hususu AİHS ve Avrupa Sosyal Şartınca da desteklenmektedir. Bu belgelere dayanarak oluşan içtihat hukukunda özellikle ayırım yapılmaması gereken hususlar olarak kişinin cinsiyeti, siyasi düşüncesi, dini ve tabii olduğu ırk ve etnik yapı vurgulanmaktadır.

Bütün üye ülkelerde, polis teşkilatında, kadınlar erkeklere göre daha az temsil edilmektedir. Erkek kadın arasındaki bu oransızlık, alt rütbelere göre, üst rütbelerde ve yönetici kesiminde daha net olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı durum, bütün üye ülkelerde, azınlıkta olan etnik yapıya ait gruplar için de geçerlidir.

Polis teşkilatının içinde bulunduğu toplumu yapısı ile doğru orantılı temsil etmesinden en çok polis halk ilişkileri faydalanacaktır. Bu, polisin verimliliğini arttıracak gibi halkın polise olan desteğini de arttıracaktır. Netice olarak, bunu gerçekleştirmek için her türlü gayret gösterilmelidir.

Maddedeki ikinci cümle, mesleğe aday memur alma politikalarının halkın her kesiminin temsil etmeyi teşvik eden bir nitelikte olması gereğine dikkati çekmektedir. Böyle bir politikanın varlığı halka iletilmelidir.

¹³¹ Erdem AYDIN, “Polis Meslek Etiği Duyarlılığın Oluşturulması”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 97-104.

¹³² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 64.

3.4.2.4.3. Polislin Eğitimi

26. Madde; “*Çoğulcu demokrasinin temel değerleri, hukuk devleti ve insan haklarının korunması prensiplerine dayanan polis eğitimi, polislin amaçlarını gerçeğeleştirmeye yönelik bir program uygulamalıdır*”.¹³³

Polis hizmet ettiği toplumun korunmasında önemli bir rol oynar ve koruduğu demokratik devletin aynı temel değerlerini paylaşması gerekir. Demokratik devletin değerlerinin polis içinde geliştirlmesi bu nedenle önemlidir ve personel arasında bunu başarmanın en önemli yollarından birisi de eğitimidir. Netice olarak, bu madde, bütün Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin temel değerlerini polislin eğitiminin bir parçası haline getirmektedir.

Polisliğin temelinde yatan prensiplerin daha iyi kavranmasını sağlamak için, eğitim, polislin görevinin etik ve insan hakları yönü de dahil edilerek, problem kaynaklı bir kontekste (pratikte yaşanan örnek olaylara dayalı olarak) verilmelidir. Her ne kadar üye ülkeler insan hakları eğitimine ciddi olarak eğiliyor olsalar da, hala, bu noktada, özellikle eğitim metotları ve materyali konusunda, polislik eğitiminin geliştirlmesine ihtiyaç vardır. Bu hususta oldukça aktif olan Avrupa Konseyi, polis eğitiminde insan haklarının nasıl verileceği konusunda pratik bilgiler sunan bir çok el kitabını uzmanlara hazırlatmıştır.

Madde 27; “*Genel polis eğitimi halka olabildiğince açık olmalıdır*”.¹³⁴

Polis teşkilatındaki açıklık ve şeffaflık polislin eğitiminde de olmalıdır. Görevlerini halkın yardımı ile yerine getirmek isteyen polis, personelini sosyal realitelere olabildiğince yakın bir ortamda eğitmelidir. Bu yakınlık, eğitimin sunulduğu yerin fiziksel olarak halka yakın olmasının yanı sıra eğitimde kullanılan bilgilerin sosyal hayata yakınlığını içermektedir.

Bazı özel eğitimler için öğrencilerin şehirden uzak sakin yerlerin seçilmesi gerekli olabilir. Fakat polislin genel olarak eğitiminin verildiği yerlerin, mümkün

¹³³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 65.

¹³⁴ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 66.

olduğu kadar, hayat şartlarının normal olarak işlediği yerler olması gerekir. Açıklıktan kast edilen diğer bir hususta, polisin eğitiminde polisten başka diğer kurumların ve kişilerin kullanılmasıdır.

Polisin topluma karşı açık olması eğitimi dinamik ve canlı tutmak için de gereklidir. Özellikle, problem merkezli eğitimde, toplumdaki sorunlar eğitimde örnek olaylar haline getirilerek kullanılmalı ve eğitim etkili hale getirilmelidir.

Madde 28'de "*Genel eğitimi, düzenli aralıklarla staj eğitimi ve gerektiğinde, uzmanlık, yönetim ve liderlik eğitimi takip etmelidir*".¹³⁵

Bu maddeye göre, polis, kural olarak, öncelikle genel bir eğitim aldıktan sonra, gerekirse, ihtiyaca göre, uzmanlık eğitimine tabi tutulmalıdır. Bu şekilde, bütün polis teşkilatı aynı temel değerleri öğrenecek ve uzmanlık alanına göre farklı görevleri yerine getirme kabiliyetine sahip olacaktır. Madde, ayrıca, genel eğitimin düzenli aralıklarla staj eğitimi ile desteklenmesi ihtiyacına dikkati çekmektedir.

Avrupa'da, İngiltere örneğinde olduğu gibi, polisi bir bütün olarak temel eğitime tabi tutan ve daha sonra meslek içinde yükselmeyi kabul eden ülkeler olduğu gibi Kıta Avrupa'sındaki gibi, polis memurunu ve amirini farklı eğitime tabi tutan ülkeler vardır. Bu madde de ki prensipler her iki sistemi uygulayan ülkeler için geçerlidir.

Günümüzde ki teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında aynı gelişmeye polis örgütü de ayak uydurması gerekmektedir. Türk polisinin yolda yürümek için ufkunu değil, ufkunun ötesini de görmesi gerekmektedir.

Madde 29; "*Kuvvet kullanma ile ilgili polis eğitimi ile temel insan hakları prensiplerinin sınırları, özellikle AİHS ve içtihat hukuku, bütün seviyelerdeki polis eğitimine dahil edilmelidir*".¹³⁶

¹³⁵Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 67.

¹³⁶Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 67.

Pratikte, kişilere ve gruplara karşı hangi durumlarda polisin kuvvet kullanacağını bilmesi hukuk devleti için hayati bir önem taşımaktadır. Verilen eğitimin, olabildiğince gerçek hayatın gerçeklerine yakın olması gerekir.

3.4.2.4.4. Polisin Hakları

Madde 30; *“Polis, diğer vatandaşların sahip olduğu aynı medeni ve siyasi haklara sahiptir. Bu haklara getirilecek sınırlamalar, ancak demokratik bir toplumda polisin görevini gereği gibi yapması için gerekli olduğu durumlarda, hukuka ve AİHS’ne uygun olarak yapılabilir”*.¹³⁷

Bu bölümdeki maddeler genel bir prensip olan açık bir demokratik toplumda polisin mümkün olduğu kadar diğer vatandaşların sahip olduğu haklardan yararlandırılması gereğine işaret etmektedir. Bu, hukuk devleti prensibinin önemli bir elementi olup polisi hizmet ettiği toplumun bir parçası yapma açısından önemlidir.

AİHS’de yer alan bütün (medeni ve siyasi) haklar polis teşkilatında çalışan kişiler dahil bütün vatandaşların kullanabileceği haklardır. Bu Sözleşmede yer alan hakların bir kısmı mutlak bir hak olup diğerleri bazı özel şartlarda askıya alınabilir. Bu noktada AİHM’in geliştirdiği içtihat hukukundan yararlanılabilir.

Bu madde, hukuk devleti ile yönetilen demokratik bir toplumda polisin görevlerini yapmasına doğrudan engel olan haklı sebepler olmadıkça, üye ülkelerin, polisin sahip olduğu medeni ve sivil haklardan faydalanmasını engellememeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Yönetmelik Madde 31; *“Polis, kamu hizmetlileri olarak, sosyal ve ekonomik haklardan mümkün olduğu kadar yararlanmalıdır. Özellikle, polis, uygun (makul) ücret almak, sosyal güvenlik ve sağlık imkânlarına kavuşmak, güvenliğini sağlamak adına, polislik görevinin özel karakteri dikkate alınarak, kendisini*

¹³⁷ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 68.

*temsil eden kuruluş kurmak veya bu kuruluşlarda görev alma hakkına sahip olmalıdır”.*¹³⁸

Bu madde, AİHS'i tamamlayan bir belge niteliği taşıyan Avrupa Sosyal Şartı'nda korunan sosyal ve ekonomik haklara referansta bulunmaktadır.

Polis, birçok üye ülkede, kamu hizmetlisi veya devlet memuru statüsünde görev yapan kişilerdir. Birçok ülkede de, polis, bu statüye sahip olmadığından, kamu hizmetlilerinin yararlandığı sosyal ve ekonomik haklardan yararlanmalıdır. Bu haklarda, polislik mesleğinin özel karakteri gereği bazı sınırlamalara gidilebilir.

Avrupa Sosyal Şartı madde beş de yer alan sendikaya üye olma hakkı polis için özel bir anlam ifade etmektedir. Madde, üye ülkelere bu konuda takdir yetkisi bırakmaktadır. Fakat Avrupa Sosyal Şartının oluşturduğu içtihat hukukuna göre, her ne kadar sınırsız sendika veya dernek kurma hakkı polise verilmiş olmasa da, polise, kendini temsil eden kuruluşlarını kurmasına izin verilmemesi Şartın ihlali anlamına gelmektedir. İç hukukun, bazı üye ülkelerde olduğu gibi, polise sadece kendi kuruluşlarını kurmasına izin verilmesi yeterlidir. Bununla beraber, polisin grev hakkına getirilen mutlak bir sınırlama bu şartın ve içtihat hukukunun ihlali olmadığı gibi bu madde de amaç polise grev hakkını tanımak değildir.

Madde de, mesleğin gerekleri dikkate alınarak, polise, uygun ücret, sosyal güvenlik, özel sağlık ve güvenlik tedbirlerinden yararlanma hakkı tanınması gereğine dikkat çekilmektedir. Örneğin, polislik mesleğinin niteliği gereği, polis, risk ve tehlikeler içinde her gün önceden tahmin etmenin mümkün olmadığı değişik saatlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu hakların polise tanınması, kaliteli personeli mesleğe çekme gereği de hatırlandığında, mesleği cazip hale getirmek için de önemlidir. Bu hakların tanınması ile bir personelin mesleğini kötü amaçlar için kullanması gibi istenmeyen bazı sonuçların da önüne geçilecektir.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin polis hakkındaki Bildiriye İlişkin 690 sayılı Kararın 5. maddesinde “polisler içinde görev yaptıkları toplumun maddi ve manevi aktif desteğinden yararlanmalıdır” demektedir. Yine aynı bildirinin B

¹³⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 69.

statüsünün 4. maddesinde; “Polisin içinde görev yaptığı çevre, mesleki psikolojik ve maddi koşulları, birliği, tarafsızlığı, onuru koruyucu nitelikte olmalıdır”, 5. maddesinde ise “ polisler adil bir ücret hakkına sahiptirler, bu ücretin tespitinde, tehlike ve sorumlulukların önemi, çalışma saatlerinin düzensizliği gibi özel faktörler, dikkate alınmalıdır” hükmünü içermektedir.¹³⁹

Bir güvenlik mensubunun maaşının düşük olması zadece o kişiyi değil suçlulukla mücadeleyi ve güvenliği olumsuz etkiler. Bu olumsuz koşulların düzelmesi ise güvenlik kuvvetlerine güç üstüne güç katacaktır. Ayrıca polisin karşısına çıkan en büyük eleştirilerden birisi de insan hakları ihlalidir. Polisin imkânlarının düzelmesi ile insan hakları ihlalleri de azalacaktır.

Madde 32; “*Polise verilen disiplin cezaları bağımsız bir kuruluş veya mahkemece gözden geçirilmelidir*”.¹⁴⁰

Polise verilen disiplin cezaları normalde polisin kendi iç mekanizmalarının işletilmesi sonucu verilmekte olup nitelik olarak küçük cezalardır. Fakat, bazen, verilen disiplin cezası çok ağır olabilir ve bazen bir olayın ceza veya disiplin hukuku yönü arasındaki çizgi her zaman net olarak ortaya konamayabilir. Bunun yanında, ceza hukuku anlamında cezaların neticesinde disiplin cezası da verilebilir. Verilen bir disiplin cezasının, bağımsız bir kuruluş tercihen bir mahkeme tarafından denetlenmesinin iki avantajı vardır. İlk olarak, polisi keyfi kararlara karşı koruyacaktır. İkinci olarak, özellikle mahkeme kararlarının halka açık olarak verildiği göz önüne alınırsa, polisi daha şeffaf ve topluma karşı biraz daha açık hale getirecektir.

Diğer hukuki bir boyut ise, eğer disiplin cezaları mahkemelerce denetlenirse, belirli durumlarda disiplin suçlarına da uygulanan AİHS madde 6'da yer alan adil yargılama hakkı da korunmuş olacaktır.

Madde 33; “*Kamu kurum ve kuruluşları, polisi, görevini yerine getirirken karşılaştıkları dayanaktan yoksun suçlamalara karşı desteklemelidir*”.¹⁴¹

¹³⁹Mehmet AKDENİZ, “Avrupa Birliği Adaylık Sürecinde Türk Polisinin Ücret Durumu”, *Polis Dergisi*, Sayı 31, 2002, ss. 39-41,

¹⁴⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 70.

Polis, yerine getirdiği görev gereği ve halkla iç içe olmasının tabii neticesi olarak, görevi ile ilgili sık sık suçlamalarla karşı karşıya gelebilir. Tarafsız bir soruşturma sonunda bu suçlamaların eğer dayanaktan yoksun olduğu ortaya konur ise, polis, yetkililerden gerekli desteği, özellikle şahsi yardım, görmelidir.

3.4.2.5. Polis Uygulama ve Müdahaleleri için Kılavuz

Dokümanın bu bölümü, ağırlıklı olarak güvenlik personelinin günlük uygulamalarına kılavuzluk edecektir. Bu dokümanın hazırlanma aşamasında, dokümanın bu bölümüne bazen 'meslek içi etiği' olarak göndermede bulunulmuştur ki, bu etik, demokratik bir toplumdaki polisin genel çerçevesi, ceza adalet sistemi içindeki yeri, organizasyonel yapısı ve benzeri gibi konuları içeren geniş anlamdaki polis etiğinden farklıdır.

Kılavuz, hemen hemen her duruma uygulanabilecek olan demokratik polisliğin genel prensipleri ve etik ve insan hakları açısından tüm üye ülkelerde sorun oluşturan spesifik durumlar olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır.

3.4.2.5.1. Polis Uygulama ve Müdahaleleri İçin Kılavuz: Genel Prensipler

Madde 34; “*Polis ve tüm polis operasyonları herkesin yaşama hakkına saygılı olmalıdır*”.¹⁴²

AIHS'in 2. Maddesi üzerine kurulmuş olan bu prensip, polis operasyonları sırasında kasıtlı olarak insan öldürülmemesi gerektiğini ima etmektedir. AIHS'in ölüm cezasının kaldırılmasıyla ilgili olan 2. Maddesi aynı Sözleşmenin 6 numaralı Protokolünün ışığı altında düşünüldüğünde polis ölüm cezasının infazında kullanılamaz.

Polis tarafından kullanılan kuvvet de kişilerin yaşama haklarının kaybına sebebiyet verebilir. Ancak, belli şartlara uyulması durumunda bu her zaman yaşama hakkının ihlali anlamına gelmez.

¹⁴¹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 71.

¹⁴² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 71.

AİHS' in yaşama hakkının bilinçli olarak ihlal edilmesini yasaklayan ikinci Maddesi herkesin yaşama hakkının yasalar ile korunmasının gerektirir. İkinci. Maddenin ikinci paragrafı şöyledir: Kuvvet kullanılmasının kesinlikle zorunlu olduğu durumların sonucunda yaşamın sona erdirilmesi bu maddenin ihlali anlamına gelmez:

- 1) Bir bireyin yasal olmayan bir şiddete karşı savunmasında;
- 2) Yasal bir yakalama ve tutuklamayı gerçekleştirmek veya yine yasal olarak göz altında bulunan bir kimsenin kaçmasını önlemek;
- 3) Bir ayaklanma veya isyanı yasal olarak bastırmak amacıyla

AİHM, öncelikle yasal olarak kuvvet kullanma durumlarında istek dışı meydana gelen (kasıtlı olmayan) yaşam kaybı olaylarını açıklamak için geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Yukarıda ki maddelerde belirtilen amaçları gerçekleştirmek için kullanılacak olan kuvvet kullanılması, kesinlikle zorunlu olandan daha fazla olmamalıdır. AİHM'e göre "kesinlikle zorunlu" kavramı, özellikle, kullanılacak olan kuvvet ile maddelerde belirtilen amaçları gerçekleştirmek arasında orantılılık olmasını gerektirmektedir. Polis personelinin bu açıdan eğitimi nihai bir öneme sahiptir.

Madde 35; "Polis, hiçbir şart altında, herhangi bir işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı (aşağılayıcı) muamele veya cezalandırma yapmayacak, yapılmasına ön-ayak olmayacak veya tolere etmeyecektir".¹⁴³

Bu maddede değinilen işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı davranışların yasaklanması AİHS'in üçüncü Maddesinden kaynaklanmaktadır. AİHM, açık ve sistematik bir şekilde, AİHS'in üçüncü Maddesini demokratik toplumların temel değerlerinden birisi olarak kabul etmektedir. Bunun için buradaki yasaklama mutlaktır. Bu demektir ki, hiç bir şart altında, polisin işkence yapması, yapılmasına ön-ayak olması veya yapılmasını tolere etmesi kabul edilemez. Buradaki "tolere" kelimesi polisin bu tür durumları engellemek için elinden gelen her şeyi yapmasının aynı zamanda bir yükümlülük olduğunu da ima eder ki, bu da, polisin genel görevleri arasında sayılmaktadır.

¹⁴³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 73.

İşkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı davranış ve cezalandırmaların insan onurunun ihlali ve insan hakkı ihlali olması gerçeğine ilave olarak, bu tür önlemlerin itiraf veya bilgi elde etmek amacıyla kullanılması durumunda, işkence veya benzer muamele, bu tür muameleye maruz kalan kişilerin yanlış bilgi vermelerine sebep olabilir. Dolayısıyla, hukuk devleti anlayışı ile yönetilen bir devlette bu tür metotların kullanılmasının haklılığını ortaya koyan mantıklı bir açıklaması yoktur.

Bu yasaklama ile hem maddi hem de manevi acı çekmenin kast edildiği açıktır. İşkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı uygulamaların ne tür davranışları içerdiğinin daha detaylı analizi için AIHM'in içtihat hukukuna ve ayrıca, Avrupa İşkence, İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Davranış ve Cezalandırmaları Önleme Komitesi'nce (CPT) geliştirilen prensiplere bakılabilir. Bu kurumlar, polis uygulamalarını yönlendirecek ve güvenlik personelinin eğitiminde kullanılacak oldukça zengin bir kılavuz kaynak oluşturmuştur.

İşkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı davranış ve cezalandırma gibi uygulamaları kullanan bir polis teşkilatının toplumun saygı ve güvenini kazanamayacağı aşikârdır.

Madde 36; *“Polis, kesinlikle zorunlu olan durumlarda ve sadece meşru bir amacı elde etmek için gerekli olan kadar kuvvet kullanabilir”*.¹⁴⁴

Bu madde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. Maddesiyle ilgili içtihat hukukunun bir yansımasıdır. Fakat, bu kuralın, polisin yasal olarak kuvvet kullanma hakkına sahip olduğu tüm durumlar için geçerli olduğuna dikkat edilmelidir.

Operasyon sırasında polis birimlerinin kuvvet kullanımı gerekebilir. Kuvvet kullanımı;

- 1) Durumsal uygunluk ve kalabalığın havasının kötüleşmesi açısından aşamalı olarak güç kullanılması
- 2) Tehlikeye karşı orantıyı sağlama

¹⁴⁴ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 74.

3) Koşullar açısından mantıklı bir seçenek olması taleplerine uymalıdır.¹⁴⁵

Kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere tüm polis operasyonlarının yasal bir temelini olması gerekir. Keyfi olarak kuvvet kullanımı kesinlikle kabul edilemez. Bundan da öteye, mevcut madde polisin kuvvet kullanımının her zaman istisnai bir önlem olarak ve, gerekli olması durumunda da kuvvetin mutlak olarak zorunlu olandan daha fazlasının kullanılmaması gerektiğini ima eder. Bu da, meşru bir amaç için kullanılması gereken kuvvet ile elde edilecek olan amaç arasında bir orantılılığın bulunması gerektiğini ima eder. Buna göre, kuvvetin kullanıldığı durum ile kullanılan kuvvet arasında uygun bir dengenin olması gerekir. Pratik anlamda, bu, örneğin, mutlak olarak zorunlu olan durumlar dışında fiziki kuvvet kullanılmaması, gerekmedikçe (ateşli) silahın kullanılmaması, silah kullanımının kaçınılmaz olarak gerekli olduğu durumlarda da, kesinlikle gerekli olduğu düşünüldüğünden daha fazla kullanılmaması; yaralamak için ateş etmeden önce uyarı ateşi yapılması, mutlak olarak zorunlu olandan daha fazla yaralama yapılmaması ve benzeri anlamlarına gelir.¹⁴⁶

Ulusal yasa ve yönetmelikler normalde kuvvet kullanımının gereklilik ve orantılık prensibi üzerinde kurulduğunu belirten maddeler içermelidir. Fakat, pratikte, belirli bir durumda polisin ne kadar kuvvet kullanması gerektiğini ortaya koymak çok zordur. Çünkü, belirli bir olayda bu prensipler doğrultusunda kuvvet kullanmak polisin sadece fizik olarak sağlam ve gerekli araç ve gerece sahip olmasını değil psikolojik olarak da her durum için olgun davranma yeteneğine sahip olmasını gerektirir. Bundan dolayı da, polislik için uygun personelin seçimi ve bu personelin eğitiminin önemi de hiç bir zaman küçümsenmemelidir.

Polisin güç kullanımı ile birlikte tartışılması gereken bir kavram da rol çatışmasıdır. Polisin rolü çok yönlü algılanır. Polis düzenin koruyucusu, suçun

¹⁴⁵ Denis BERGMANS, "Çağdaş Polis Hizmetinin Temel Faktörü Olarak Toplum Destekli Polislik", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), *Polis Meslek Etiği*, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 195-220.

¹⁴⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 74.

araştırmacı ve takipçisi ayrıca acil durumlarda yardım eden, trafiği kontrol eden, halkın ahlakının ve kamu düzeninin sembolü olan kişidir.¹⁴⁷

Madde 37; “Polis her zaman yapmayı planladığı uygulamaların yasallığını kontrol etmelidir”.¹⁴⁸

Bazı şartlarda, polis görevlileri bireylerin teminat altına alınmış sivil özgürlükleri kurumsal olarak algılanan tehditten dolayı veya belli bir şüphe kategorisi ile ilgili olarak kanun uygulama örgütünün kurumsal kültürün yasal teminatları aktif olarak desteklemediğinden dolayı ihlal ederler. Kanun uygulama kurumları bireysel olarak kendilerine göre güvenlik tehdidi algılamaları olduğu gibi güç kullanma ile ilgili de önyargıları vardır.¹⁴⁹

Hukuk devleti prensibi ile yönetilen toplumlarda polisin uygulamalarının yasal bir dayanağının olması temel gerekliliktir. Yasallık testinin sadece ulusal yasaları ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda uluslararası insan hakları standartlarını da içerdiği üçüncü madde de belirtilmiştir.

Bu madde, polise herhangi bir uygulama öncesinde ve uygulama sırasında uygulamalarının yasallığını kontrol etmesini polislik konumunun zorunlu bir gerekliliği olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kural, kurum olarak polis teşkilatı için geçerli olduğu gibi birey olarak da her polis için geçerlidir. Polis teşkilatı içinde kontrol ve dengeler sisteminin kurulmasının yanında polise verilen eğitimin niteliği böyle bir kontrol işleminin sistematik haline getirilmesinin önemli yollarındandır.

Yönetmelik Madde 38’de “Polis, üstleri tarafından usulüne uygun şekilde verilen emirleri yerine getirecektir. Ancak yasa dışı olduğu açık olan emirleri yerine getirmekten kaçınmak ve bu tür emirleri rapor etmek görevidir”.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Cengiz DİRDİMAN, *Polis Yönetimi Hukuku Görev ve Yetkileri*, Üniversite Basımevi, Tokat, 1997, s. 5.

¹⁴⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 75.

¹⁴⁹ Quinn MECHAM, “Etik ve İç Güvenlik: Sivil Özgürlükler Hakkında Amerikan Tartışmalarından Karşılaştırmalı Ders”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), *Polis Meslek Etiği*, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 221-237.

¹⁵⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 76.

Her bir polis personeli, 16. Maddeye göre, kendi uygulamalarından bireysel olarak sorumlu oldukları için kendilerine verilen ve yasa dışı olduğu (kanun ile çeliştiği) aşikar olan emirleri yerine getirmeyi reddetme haklarının olması gerekir. Verilen emrin yasal olup olmadığının çok net olmadığı durumlarda personelin itaatsizliğinin gündeme gelmesini önlemek için, maddede, "açıkça yasadışı olma" kelimeleri özellikle tercih edilmiştir.

Polis, içindeki gerekli hiyerarşik yapılanmaya saygılı olmakla beraber, bu maddedeki genel düşünce, bireylerin yasadışı olduğu çok net olarak açık olan bazı aktivite ve insan hakları ihlallerindeki bireysel sorumluluklarının hiyerarşik yapılanmalar ile "örtülmesi" isteğini önlemektir. Aynı şekilde, polisin, devletin diğer kurumlarından "operasyonel bağımsızlığı" sorumluluktan kurtulma adına mazeret olarak kullanılamaz. Yasal olmayan emirleri yerine getirmeme görevi aynı zamanda bu tür emirlerin rapor edilmesi zorunluluğunu da içermelidir.

Madde 39; *“Polis, görevlerini dürüst bir şekilde yerine getirmeli, özellikle de, tarafsızlık ve ayırım-yapmama prensiplerini rehber edinmelidir”*.¹⁵¹

Polis hizmetleri düzenli ve kesintisiz yürütülürler, bu hizmetleri yürütürken polisin tarafsız ve objektif bir tavır sergilemesi gerekir, bu hizmetler devlet tekeli altında yürütülürler.¹⁵²

Dürüstlük, tarafsızlık, ayırım-yapmama ve daha başka birtakım erdemleri içeren genel ve açık sonlu bir gerekliliktir. Polis, ancak, herkesin kişiliğine ve haklarına tam saygı gösterdiği zaman dürüstçe görev yapmış olur. Dürüstlük, polisin ifa ettiği bütün görevler için geçerlidir. Fakat, bu, toplum söz konusu olduğunda, daha fazla bir önem kazanmaktadır.

Tarafsızlık, örneğin, inceleme altındaki bir olayda, polisin görevinin gereği gibi davranması gereğini ve bir menfaat çatışmasında taraflardan herhangi birinin yanında yer alıyor görüntüsünden uzak olmasını ima eder. Polis, herhangi bir suç işlenmesi durumunda, suç araştırılırken olayın tarafı olmadan tarafsızca araştırılmalıdır.

¹⁵¹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 77.

¹⁵² Tülin Gülşen İÇLİ, “Güç Kullanma Yetkisi ve Bunun Kullanımında Polisin Çelişkisi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Sayı 1, 1998, ss. 69-72.

Tarafsızlık, bundan da öteye, polisin, polislik dışında ve polisin görevini tarafsız bir şekilde icra etmesini etkilemesi muhtemel olan, veya toplum içinde bu tür bir düşünce uyurabilecek aktivitelerden de sakınmasını gerektirir.

Ayırım yapmama ve eşitlik genel prensibi uluslararası insan hakları hukukunun temel unsurlarındandır. 12 numaralı Protokolün AİHS'e adaptasyonu, AİHS'in ayrımcılığı genel olarak yasaklanması sağlanmıştır. Ayrımcılığa karşı korumanın alanını, AİHS içindeki ve ulusal hukuk içinde doğrudan yer alan haklar, kamu yetkililerinin yerine getirmek zorunda oldukları yükümlülükleri kamu yetkililerinin kendi takdir yetkisini kullanırken başvurduğu davranışlar ve polis gibi kamu kurumlarının uygulamaları oluşturur.¹⁵³

Söz konusu madde ayrımcılığın çeşitleriyle ilgili bir liste içermemektedir. Burada, AİHS'de ayrıntılı olarak yer verilen ve örnekleme yolu ile sayılan ayrımcılık çeşitlerinden farklı bir şey kast edilmemektedir. Ayrımcılığın çeşitleri olarak, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer düşünce, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlık ile ilişki, mülkiyet, doğumdan gelen veya sonradan elde edilen diğer statüler, fiziki veya zihinsel özürsüzlük, cinsel tercihler veya yaş sayılabilir.

Son olarak, şu da ifade edilmelidir ki, AİHS ve içtihat hukukuna göre, belli bazı durumlarda, objektif ve makul bir haklılığa dayanmak şartı ile, her eşit olmayan muamele, her zaman ayrımcılık anlamına gelmez.

Yönetmelik madde 40; *“Polis, bireyin özel hayatına saygı duyulmasını isteme hakkına, sadece, kesinlikle gerekli olduğu durumlarda ve meşru bir amacı elde etmek için gerekli olduğu derecede müdahale etmelidir”*.¹⁵⁴

Bireylerin “özel alanı” AİHS'in 8. Maddesinde ele alınan: özel hayat, aile hayatı, ev ve iletişime saygı duyulması taleplerini içerir. Her şeyden önce, insanların özel hayatlarına müdahale etmek de dahil olmak üzere, tüm polis operasyonlarının yasal bir temeli her zaman bulunmalıdır. Keyfi müdahaleler hiçbir zaman kabul edilemez. Bundan da öteye, söz konusu kural, insanların özel

¹⁵³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 77.

¹⁵⁴ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 78.

hayatına müdahalenin her zaman istisnai bir önlem olarak düşünülmesini ve haklı olduğu durumlarda bile mutlak olarak gerekli olandan daha fazla müdahale içermemesini ifade eder.

Yönetmelik madde 41'de "*Bireyler hakkında polis tarafından veri toplanması, depolanması ve kullanılması uluslar arası veri koruma prensipleri doğrultusunda yapılmalı, ve özellikle de, yasal, meşru ve spesifik bir amacın gerçekleştirilmesi için gerekli olan ile sınırlı tutulmalıdır*".¹⁵⁵

Yeni bilgi teknolojisinin kullanımı polisin farklı suç türleri ile mücadelesini büyük bir oranda kolaylaştırmaktadır. Bireysel verilerin kaydedilerek analiz edilebilmesi, polise bu bilgileri karşılaştırma imkanı vermekte ve böylece bu imkanın kullanılmaması durumunda gizli kalabilecek bilgiler ortaya çıkarılmaktadır. Fakat, kişisel verilerin kontrolsüz gelişigüzel kullanımı söz konusu kişilerin özel hayatlarına saygı gösterilmesi haklarının ihlali sonucunu da doğurabilir. Bireyler hakkında bilgi toplama, depolama ve kullanma aşamalarındaki suiistimalleri önlemek için bu tür polis aktivitelerinin veri koruma prensipleri rehberliğinde yapılması gereklidir. Bu açıdan, bu maddede ifade edilen prensipler Avrupa Konseyi'nin polis sektöründeki personel veri konusunu düzenleyen 15 sayılı tavsiyesinin ışığında değerlendirilmelidir.

Madde 42; "*Polis, görevini yerine getirirken, düşünce, vicdan, din, ifade, barışçıl amaçlı toplantı yapma, seyahat etme özgürlükleri ile mülkiyet hakları gibi herkesin sahip olduğu temel haklara saygı göstermeyi prensip haline getirmelidir*".¹⁵⁶

Polis hizmeti, etkili, kanuna uygun ve insani bir hizmettir. Herhangi bir ülkenin iyi bir şekilde yönetilmesi ve bu ülkenin vatandaşlarının refahını sağlamak için suç ve sosyal huzursuzluğun asgari seviyede tutulması, kanunu ihlal edenlerin adalet önüne çıkarılması ve topluma acil durumlar sırasında hızlı ve etkin bir hizmet götürülmesinin önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Bu konuların hepsi polisin uğraş alanı olup çoğu zaman tamamen olmasa bile etkili bir polis hizmetini

¹⁵⁵ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 79.

¹⁵⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 79.

gerektirmektedir.¹⁵⁷ Bu hizmet gerçekleştirilirken de polis belirtilen haklar konusunda hassasiyet göstermelidir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9. maddesinde ‘Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, din ya da inancını değiştirme özgürlüğüyle, din ya da inancını tek başına ya da topluca veya tek başına açıklama özgürlüğünü de kapsar’ demektir.

Yine 10. madde de herkesin anlatım özgürlüğü hakkında ve 11. madde de toplantı ve dernek kurma hakkında bahsetmektedir. Bu sözleşme ve bununla ilgili kanunlar polis tarafından çok iyi bilinmeli ve gerekirse eğitim ile desteklenmelidir.

Madde 43; “*Polis görevini gerektirdiği ağır başlılık ve dürüstlük içinde, halka karşı saygılı ve özellikle de toplumdaki hassas grupların ihtiyaçlarını göz önüne alarak hareket etmelidir*”.¹⁵⁸

Bir polis teşkilatı, halk tarafından, büyük oranda, personelinin davranışları ile değerlendirilir. Bundan dolayıdır ki, polisin güvenilirliği açısından personelin bireysel doğru davranışları nihai bir öneme sahiptir. Toplumun saygınlığını kazanmak için sadece yasalara uygun görev yapmak yeterli olmayıp, bu yasaların topluma karşı saygı ile dürüstçe ve sağduyu ile uygulanması ve polisliğin “toplumsal hizmet boyutunun” asla unutulmaması gereklidir.

Güvenlik personeli, ancak profesyonel, tarafsız, güvenilir bir şekilde, titiz, dürüst, adil ve siyasi olarak tarafsız ve nezaketli davranması durumunda topluma karşı saygılı sayılabilir. Polis, bunlara ilave olarak, bir toplumun bireysel ihtiyaç ve talepleri olan bireylerden oluştuğunu kabul etmelidir. Toplumdaki hassas gruplar polisin onlara karşı daha fazla dikkatli olmasını gerektirir.

Madde 44’de “*Polis olaylara müdahale sırasında, normalde, polis statülerini ve mesleki kimliklerini açıklamalıdır*”.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Ralph CRAWSHAW, “İnsan Kaynakları ve Polis Hizmeti”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 155-172.

¹⁵⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 80.

¹⁵⁹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 80.

14. Madde ile yakından ilişkili olan bu maddenin iki temel amacı vardır. İlk olarak, bir olaya müdahale eden polisin, kural olarak, kendilerinin polis teşkilatından olduklarını ispat etmeleri gerekir. İkinci olarak, yine normalde, ayrıca, bu teşkilatın bireyi olarak kendilerinin tanınmasına imkan tanımak için polis kimliklerini açıklamalıdır. Polisin bir olay öncesinde, anında ve sonrasında kimliğini açıklamasının gerekliliği polisin yapması (icra) veya yapmaması (ihmal) gereken durumlardaki bireysel sorumluluğu ile yakından ilişkilidir. Bay veya bayan olarak bir polis personelinin kimliğinin belirlenememesi durumunda kişisel sorumluluk ki burada topluma karşı olan sorumluluk kast ediliyor, içi boş bir kavram olarak kalacaktır. Bu yönetmeliğin uygulanmasında toplumun menfaati ile polis personelinin güvenliği arasında bir denge kurulmalıdır ve bu da her bir olaya ayrı ayrı uygulanmalıdır. Şu nokta üzerinde de durulmalıdır ki, bir polisin kimliğinin belirlenebilmesi onun isminin her durumda açıklanması olarak algılanmamalıdır.

Madde 45; “*Polis, kurum içerisindeki her türlü bozulmaya (mesleği kötüye kullanmaya açık olan davranış biçimlerine) karşı bir tavır içinde olmalıdır. Kurum içindeki bozulmayı kendi üstlerine veya polis içerisindeki diğer ilgili birimlere bildirmelidirler*”.¹⁶⁰

Polis grubu içinde olup hukuk dışı işler yapan kişiler her zaman olmuşlardır. Burada Çevik’in dediği gibi Polis içinde bazıları hukuk dışı ve anti demokratik uygulamalar içinde olabilirler. Bunun altında yatan nedenler arasında polisin toplum tarafından ve kendisi tarafından algılanma biçimi, polisin aldığı eğitimle uygulamadaki yöntemler arasında bağ kuramaması sayılabilir. Bunları aşabilmek için alınan eğitimle göreve başlama arasında sorumluluk ve yetki almadan, deneyim kazandıracak bir stajerlik döneminden geçirilmesi gerekir. Ayrıca topluma ve polise bir davranış biçimi olarak demokratik bir kültür ve anlayışın yerleştirilmesi gerekir.¹⁶¹

Polis personelinin davranış biçimleriyle ilgili olan bu madde bozulmaya/mesleği kötüye kullanmaya karşı verilen mücadeledeki kurumsal yapılanma ile ilgili olan 21. Maddeyi tamamlar niteliktedir. Bu madde, polis

¹⁶⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 81.

¹⁶¹ Hasan Hüseyin ÇEVİK, “The Applications of Turkish Police, Democracy and The Rule of Law: A Discussion on Some Current issues”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Sayı 3, 1999, ss. 73-84.

personeline bir yandan birey olarak bozuk davranışlar sergilememeyi, öte yandan ise meslektaşları arasında bu tür davranışlar konusunda caydırıcı olmayı olumlu bir yaptırım (görev) olarak koyar. Polis personeli, görevlerini, özellikle, yasalara uygun olarak, dürüst ve tarafsız bir şekilde ve kendi kişisel çıkarları ile polislik konularının çatışmasına izin vermeyecek şekilde yerine getirmelidirler. Bu amaç doğrultusunda, üst düzey polis yetkilileri her zaman bu konuda uyanık olmalı ve olan veya olması muhtemel bu tür menfaat çatışmaları durumlarını önlemek için gerekli adımları atmalıdırlar. Polis, kurum içinde bozuk/mesleği kötüye kullanma eğilimi içeren davranışlar olduğunu görmeleri durumunda bunu kendi üstlerine veya ilgili birimlere rapor etmelidirler.

Bu noktada, mesleği kötüye kullanma konusunda birçok bilim dallarına mensup bireylerden oluşan bir grup tarafından hazırlanan ve Avrupa Konseyi'nin 10 numaralı Kamu Görevlilerinin Davranış Yönetmeliği'nin tüm polis personeline uygulanabilir.

3.4.2.5.2. Polis Eylem/Müdahaleleri için Kılavuz: Spesifik Durumlar

3.4.2.5.2.1. Polis Soruşturmaları

Yönetmelikte madde 46; “*Polis soruşturmaları, en azından, gerçek (işlenmiş) veya işlenmesi muhtemel bir suç ile ilgili makul bir şüphenin üzerine bina edilmelidir*”.¹⁶²

Keyfi davranışları önlemek için, polis herhangi bir soruşturmayı başlatmadan önce, bazı asgari gereklilikleri yerine getirmelidir. Bir suçun işlendiğine dair ortada en azından makul (ve meşru) bir şüphenin bulunması ve bu şüphenin varlığının da objektif kriterlerle desteklenmesi/haklı gösterilmesi gerekir.

Yetki ve görevlerin, belirlenmiş hükümler dışında ve keyfi olarak kullanılması meslek etiği yönünden çok ciddi sıkıntılar yaratır. Böyle davranış kişi ile sınırlı kalmaz tüm meslek mensuplarını da etkiler.

¹⁶² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 82.

Madde 47; “*Polis, bir suç ile itham edilen herkesin suçluluğunun bir mahkeme tarafından ispat edilene kadar masum kabul edilmesi prensibine göre hareket etmelidir. Yine, aynı şekilde, polis, bir suç ile itham edilen bir kimsenin sahip olduğu belli asgari hakların, özellikle de, kendilerine yapılan itham hakkında hemen bilgilendirilmesinin ve savunmalarını kendi tercihlerine göre, kendileri tarafından bizzat veya bir avukatın hukuki yardımı ile yapılmasının gerektiğini yerine getirmelidir*”.¹⁶³

AİHS'nin 6. maddesinde yer alan masumiyet karinesi bireylerin ceza adalet sistemi süreci içinde sahip oldukları en önemli haklardandır. Çoğunlukla “zincirdeki ilk halka” olan polisin, süreçte oldukça zor bir görevi vardır; Polis, olaydaki deliller her ne kadar belirgin bir şekilde şüphelinin-sanığın aleyhine görünse de, bir olayı, objektif bir üslup ile ve masumiyet karinesine saygılı olarak araştırmalıdır. Polis-toplum, özellikle de polis-medya, ilişkileri söz konusu olduğunda ise problem daha da belirgin bir nitelik arz etmektedir.

AİHS'in 6. maddesinden çıkartılan ve bir suç ile itham edilen herkese asgari olarak sağlanan belirli ilave hakların listesinin polisçe özellikle hatırdta tutulması gerekir. Çünkü, cezalandırma süreci başladığında, bu hakların mümkün olduğunca kısa bir sürede şüpheliye-sanığa sağlanması gerekir. Bu süre de, çoğunlukla, polis soruşturması sürecine isabet eder.

Madde 48; “*Polis soruşturmaları objektif ve adil (dürüst) bir şekilde yürütülmelidir. Soruşturmalar, çocuklar, gençler, azınlıklar ve savunmasız kişiler gibi özel durumları olan grupların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yürütülmelidir*”.¹⁶⁴

Polis faaliyetleri, her zaman, objektiflik ve dürüstlük kuralları çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Polis soruşturmalarında bu özellikle daha da önemlidir. Objektif olmak ile anlatılmak istenen polisin bir soruşturmayı tarafsız olarak yürütmesidir ki, bu da, polisin, soruşturmayı, şüphelinin lehine veya aleyhine olsun soruşturmayla ilişkili tüm bilgi, belge ve delilleri değerlendirerek yönlendirmesini gerektirir. Objektiflik, ayrıca adil davranma şartının bir gereğidir.

¹⁶³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 83.

¹⁶⁴ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 84.

Bu da, ilave olarak, soruşturma sürecinin, kullanılan metotlar da dahil olmak üzere, “adil” bir şekilde organize edilmesini ve bireylerin temel haklarına saygı duyulmasını gerektirir.

Polis soruşturmalarında adaletin gerekliliği ayrıca şüphelinin-sanığın soruşturmaya tam olarak katılmasını (soruşturmada aktif rol oynamasını) gerektirir. Soruşturma, soruşturmanın konusunu oluşturan kişilerin fiziki ve psikolojik kapasiteleri ve kültürel farklılıklarını hesaba katarak yürütülmelidir. Bu açıdan bakıldığında çocuk, genç ve azınlık gruplara mensup bireylerin soruşturmaları özellikle önemlidir. Soruşturma, olabildiğince kapsamlı fakat soruşturmanın konusunu teşkil eden kişilere mümkün olduğunca az risk ve zarar verecek şekilde yürütülmelidir. Bu ölçülerin titizlikle uygulanması “adil polis sürecinin” bir gereğidir ki, bu da “adil yargılama” için esastır.

*Madde 49; “48. madde hatırdaki bulundurulurarak, standart polis davranışlarına ve polis sorgulamalarına ilişkin bir rehber hazırlanması gerekir. Hazırlanan yönetmelikler, sorgulamaları yapılan şüpheli veya sanıklara adil bir sorgulama imkanı sağlamalı ve bu kişiler sorgulanma nedenleri ve diğer gerekli konular hakkında bilgilendirilmelidir. Polis sorgulamalarının sistematik olarak kaydı tutulmalıdır”.*¹⁶⁵

Genelde polis sorgulamalarına uygulanabilecek olan bu kural, Avrupa İşkence, İnsanlık dışı ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesi (CPT) tarafından hazırlanan polis sorgulama sürecindeki sorgulamalarla ilgili cümlelerinden kaynaklanmaktadır. 1992'de yayınlanan 2. Genel Raporu göre:¹⁶⁶

“Avrupa İşkence, İnsanlık dışı ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesi (CPT), polis sorgulamalarının nasıl yapılacağına dair açık kuralların veya yönetmeliklerin bulunması gerektiğini düşünmektedir. Kurallar veya yönetmelikler, aşağıdaki hususlara dair düzenlemeler içermelidir: sorgulamada bulunanların kimlikleri, makul bir sorgulama süresi, sorgulamalar arasındaki dinlenme süresi ve bir sorgulama sırasında verilmesi gereken aralar, sorgulamanın yapıldığı yerler, göz altında bulunan kişinin sorgulamasının ayakta mı yoksa oturarak mı yapılması

¹⁶⁵ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 84.

¹⁶⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 85.

gerektiği, alkol, uyuşturucu ve benzeri şeylerin etkisi altında olan kişilerin nasıl sorgulanacağı. Ayrıca, sorgulamanın başlama ve bitiş saati, gözaltında bulunan kişinin sorgulama sırasındaki istekleri ve her bir sorguda bulunan kimselerin kimlikleri gibi bilgilerin sistematik olarak kaydedilmesi gerekmektedir.”

Avrupa İşkence, İnsanlık dışı ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesi (CPT) ayrıca polis sorgulamalarının elektronik kayıt cihazlarıyla kaydedilmesinin gözaltında bulunan kişilerin kötü muameleye tabii tutuldukları iddialarına karşı oldukça yararlı bir güvence olduğunu ve aynı zamanda da polise belirgin avantajlar sağladığını düşünmektedir.

Bu madde, sorgulaması yapılan kişinin gözaltı biriminde olup-olmamasına bakılmaksızın, tüm polis sorgulamalarına uygulanmalıdır.

Madde 50; “*Polis, tanıkların özel ihtiyaçlarını bilmeli ve özellikle de tanıkların tehdit altında olduğu durumlarda, onların korunmasına yönelik kurallara riayet etmeli ve soruşturma sırasında gerekli desteği sağlamalıdır*”.¹⁶⁷

Güvenlik personeli, bir soruşturmanın ilk aşamalarında nasıl davranacağım, özellikle suç işleme şüphesi altında olan kişilere nasıl yaklaşılacağını iyi bilmelidir. Tanıklara gereken korunmanın sağlanması, tanıkların güvenliği için önemli olduğu kadar, bildiklerini ve gördüklerini delil olarak sunmaları ve dolaysı ile soruşturmanın sonucu için de önemlidir. Tehdit altındaki tanıkların ifade vermenin muhtemel sonuçlarından korkabilecekleri hesaba katılarak kullanılan soruşturma tekniklerinde esnek olunmalıdır. Tanıkların tehdit edilmeleri konusu, özellikle, terörizm, organize suç, uyuşturucuyla ilgili suç ve aile içi şiddetin söz konusu olduğu durumlarda daha da önemlidir. Tanıkların aynı zamanda mağdur oldukları durumlarda ise tanıkların korunması daha da kompleks bir hal alır.

Bu madde, tanıkların korunmasının ve farklı durumlarda özel ihtiyaçlarının olabileceğinin polis tarafından bilinmesinin ne kadar önemli olduğunun altını çizen bir maddedir. Bu, sadece güvenlik personelini iyi eğitilmesini değil, aynı zamanda, polisin tanıklarla hangi durumda nasıl bir ilişki içinde olması gerektiğini ortaya koyan bir kılavuz (yönetmelik) hazırlanmasını da gerektirir. Bu açıdan,

¹⁶⁷ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 86.

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış olan tanık ve mağdurun korunmasıyla ilgili mevcut çalışmalara referansta bulunulabilir.

Madde 51; “*Polis, suçun mağduruna, gerekli desteği, yardımı ve bilgiyi sağlamalıdır*”.¹⁶⁸

Kişi hak ve özgürlüklerine önem veren hukuk sistemlerinde suçun önlenmesini esas alan modeldeki hazırlık soruşturmasına verilen önemin ve kolluğa duyulan güvenin yerini mahkeme ve hakim almıştır. Bir suçun işlenip işlenmediği ve bu suçun faili olarak herhangi bir kişinin yakalanıp yakalanmayacağına karar vermesi gereken yetkili merci hakim olmalıdır. Fakat bazı acil durumlarda kolluk yakalama yapabilir.¹⁶⁹ Bu sebeple yakalanan her şahıs için gösterilen yardımın mağdura gösterilmediği ülkemizde aşikardır. Tarafsızlık prensibi ile hareket eden polis mağdura da her türlü yardımı yapmak durumundadır.

Bu madde, yargılama süreci içindeki mağdurun durumu hakkındaki Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Mağdurun durumuna ilişkin tavsiye kararında ifade edilen suçun mağdurlarına karşı polisin yerine getirmesi gereken yardım ve bilgi sağlamak gibi görevleri özetler. Buna ilave olarak, bu madde polise mağdur için gerekli olan yardımı sağlamak yükümlülüğünü yükler. Bu da, polis teşkilatının doğrudan veya diğer kurum ve kuruluşlar aracılığı ile mağdur için gerekli olan desteği sağlama hususunda hazır ve yetkili olma zorunluluğunu beraberinde getirir.

Madde 52; “*Polis, soruşturma boyunca, gerekli olan durumlarda gerekli açıklamaları yapmalıdır*”.¹⁷⁰

Bu madde, AİHS 5. Maddesinin 2. paragrafında, yakalanan ve tutuklanan herkese verilmiş olan, yakalanma ve tutuklanma nedeni ile yapılan suçlamanın ne olduğunu onların anlayabileceği bir dilden bildirilmesi hakkını tamamlayan bir maddedir.

3.4.2.5.2.2. Özgürlüğün Polis Tarafından Kısıtlanması (Yakalama)

¹⁶⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 87.

¹⁶⁹ Mesut B. ERYILMAZ, ‘Suçun Araştırılmasının Amacı; Suçun Önlenmesi mi Kişi Hak ve Özgürlüklerinin Korunması mı’, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), *Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 233-250.

¹⁷⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 87.

Yönetmelik madde 53; “*Kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasını mümkün kılan durumlar oldukça sınırlı tutulmalı ve bu işlem gözaltına alınan her bir kimsenin onuru, savunmasızlığı ve kişisel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Gözaltında tutulan herkes için bit kayıt tutulmalıdır*”.¹⁷¹

Özgürlük kısıtlanması, kesinlikle gerekli olmadıkça asla kullanılmayacak, istisnai bir önlem olarak düşünülmelidir. Polis operasyonlarının tamamı için geçerli olduğu gibi, bu önlem de, her zaman yasal çerçeve içinde kullanılmalıdır. Bu madde, her yakalama-özgürlük kısıtlanmasında, kişilerin bireysel ihtiyaçlarının tamamının dikkate alınması zorunluluğunun önemini vurgular. Avrupa İşkence, İnsanlık dışı ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesinin (CPT) 1992 tarihli, 2. Genel Raporunda belirtildiği gibi, gözaltında bulunan her bir kimse için detaylı bir gözaltı kaydı tutulması gerekir.¹⁷²

“Avrupa İşkence, İnsanlık dışı ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesi (CPT), göz altında bulunan herkes için ayrı ve detaylı gözaltı kaydının bulunmasının (ki bu polis memurlarının işlerini de oldukça kolaylaştıracaktır) gözaltında tutulan kişilere tanınmış temel haklara/güvencelere işlerlik kazandıracığına inanmaktadır. Bu kayıt, gözaltına alınan kişinin özgürlüğünün ne zaman kısıtlandığı ve bu önlemi gerektiren nedenlerin bu kişiye ne zaman söylendiği, kendisine haklarının ne zaman hatırlatıldığı, yara, akli hastalık belirtileri ve benzeri durumları, yakınları -avukatı ile ne zaman irtibata geçtiği, onlar tarafından ne zaman ziyaret edildiği, yemeğinin ne zaman verildiği, sorgulamasının ne zaman yapıldığı, ne zaman bir başka yere gönderildiği veya serbest bırakıldığı gibi gözaltı halinin tüm yönlerini ve kendisi ile ilgili alınan bütün kararları içermelidir. Bir çok farklı durumda, örneğin, kişiye ait olan eşyalarına el konulduğunda, kendisine hakları söylendiğinde bunları kullanması veya feragat etmesinde, gözaltına alınan kişinin imzası alınmalı, eğer gerekliyse, imzanın bulunmamasının nedeni açıklanmalıdır. Ayrıca, şüphelinin - sanığın avukatı bu gözaltı kayıtlarına ulaşabilmelidir”.

Madde 54; “*Polis, özgürlüğünü kısıtladığı kişilere özgürlüklerini kısıtlamanın nedenlerini ve onlara yöneltilen suçlamanın ne olduğunu derhal*

¹⁷¹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 88.

¹⁷² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 88.

*bildirmesi gerektiğini ve yine kendilerine uygulanacak olan prosedür ve haklarının neler olduğunu hiç gecikmeden söylemesi gerektiğini hatırdı bulundurmalıdır”.*¹⁷³

Bu madde, AİHS'in 5/2. Maddesinde sağlanan bir hakkın hatırlatmasıdır. Bu maddeye göre “yakalanan veya tutuklanan herkese, yakalanmasının veya tutuklanmasının nedenleri ve kendisine yöneltilen suçlamanın ne olduğu anlayacağı dilden bildirilecektir”. Ayrıca, yine Avrupa İşkence, İnsanlık dışı ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesi (CPT)'nin, 1992 tarihli ikinci Genel Raporunda yer alan bir ifadeye göre “gözültına alman herkese hakları açık bir şekilde ve hiç gecikmeden bildirilmelidir” . Burada, bunlara bir de özgürlüğü kısıtlanan kişilere ayrıca kendilerine uygulanacak olan yasal prosedürün bildirilmesi de ilave edilmektedir.

*Madde 55'te “ Polis, gözaltında bulunan kimselerin, güvenlik, sağlık, temizlik ihtiyaçları ile uygun beslenmelerini temin etmelidir. Polis nezarethaneleri, makul bir büyüklükte olmalı, uygun aydınlatma ve havalandırma koşulları ile dinlenmek için uygun eşyalara sahip olmalıdır”.*¹⁷⁴

Bu madde, özgürlüklerinden mahrum bırakılarak polis mekanlarında tutulan kimselerin fiziki ve çevresel şartlan konusunda polise tam bir sorumluluk vermektedir. Bu madde, gözaltında tutulan bireylerin güvenliğine özen gösterme konusunda polisin aktif bir sorumluluğunun olduğunu da ima etmektedir. Gözültında bulunanların herhangi bir şekilde zarar görmemelerini temin etmek de tamamen polisin sorumluluğundadır. Zarar verme, tutuklunun bizzat kendi-kendisine zarar vermesi de dahil, içerden veya dışardan kaynaklanan herhangi bir şekilde olabilir. Bu da, örneğin, tehlikeli kişilerin birbirinden ayrı tutuşmasını gerektirir. Bundan da öteye, özgürlüğü kısıtlı olan kişinin sağlık durumunun - fiziki veya mental açıdan-bozulmasının önlenmesi için gerekli tedbirler alınmalı ve tıbbi müdahale gereken durumlarda doktor çağrılarak veya verdiği emirler uygulanarak gereken müdahale hemen yapılmalıdır. Polis, ayrıca uygun sağlık ortamını, tuvalet imkanlarını hazırlamalı ve yiyecek temin etmelidir.

¹⁷³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 89.

¹⁷⁴ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 90.

Nezarethane odaları, barınacak insanların sayısı göz önünde bulundurularak makul bir büyüklükte olmalıdır. Bundan da öteye, "uygun bir aydınlatma", tercihen doğal gün ışığı ve bunun yanı sıra yapay aydınlatma bulunmalıdır. "Uygun havalandırma", makul bir sıcaklıkta ve temiz hava sağlanmasını ima etmektedir. Nezarethanede tutulan herkes için yatak veya sandalye gibi dinlenmeye uygun eşyalar bulundurulmalıdır.

Madde 56; *"Özgürlükleri polis tarafından kısıtlanan kişiler, bu durumlarını, kendi tercihleri olan üçüncü bir şahsa bildirme ve mümkün olduğunda ve tercih ettikleri takdirde, hukuki yardım alma ve bir doktor tarafından muayene edilme haklarına sahiptir".*¹⁷⁵

Bu kural, Avrupa İşkence, İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Davranış ve Cezalandırmaları Önleme Komitesi'nin (CPT) özgürlükleri polis tarafından kısıtlanan kişiler için belirlemiş olduğu üç hakkın üzerine bina edilmiştir.

"Avrupa İşkence, İnsanlık dışı ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesi (CPT), polis tarafından göz altına alınan kişilerin sahip olduğu üç hakka özel bir önem atfetmektedir, ilgili kişinin kendisinin tercih ettiği bir aile bireyi, arkadaş veya üçüncü bir şahsa gözaltına alındığını bildirme hakkı, bir avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkı ve (polis yetkilileri tarafından çağırılmış olan doktor tarafından yapılan muayeneye ilave olarak) kendi tercih edeceği bir doktor tarafından muayene edilmeyi isteme hakkı. Avrupa İşkence, İnsanlık dışı ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesi (CPT)'nin görüşüne göre bunlar göz altında bulunan kişilere uygulanabilecek olan herhangi bir kötü muameleye karşı, ilgili yasal sistemde nasıl tanımlandığına (yakalama, göz altına alınma, tutuklanma ve benzeri) bakılmaksızın bireylerin özgürlükten mahrumiyetinin başladığı andan itibaren uygulanması gereken üç temel teminattır."¹⁷⁶

Yönetmelik madde 57 *"Suç işlemiş olma şüphesinden ayrı bir nedenden dolayı özgürlüğü kısıtlanmış olan kimseler, şüpheli olarak tutulan kimselerden*

¹⁷⁵ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 91.

¹⁷⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 91.

*ayrı bir yerde tutulmalıdır. Gözaltına alınan bayan ve erkekler gibi, yetişkinlerle çocuklar ayrı yerlerde bulundurulmalıdırlar”.*¹⁷⁷

Polis, bireylerin onur ve haysiyetine ve özel ihtiyaçlarına saygının bir gereği olarak, farklı kategorilerdeki özgürlüğü sınırlanmış bireyleri, mümkün olduğunca, beraber tutmaktan kaçınmalıdır. Bu kural, CPT tarafından oluşturulan prensiplerin de bir gereğidir. Ayrı bulundurulmak için gerekli olan nedenlerden diğer bazıları ise cinsiyet, ve yaş olmakla beraber ayrı tutma işlemi aynı zamanda bireysel ihtiyaçlara ve ahlaki kurallara uygunluğu da içermelidir

3.4.2.6.Sorumluluk ve Polisin Kontrol Edilmesi

Yönetmelik madde 58 *“Polis, devlete, vatandaşa ve onların temsilcilerine karşı sorumlu olmalıdır. Polis, etkin bir dış kontrole tabi olmalıdır”.*¹⁷⁸

Sivil otoritelerin yetkisi altındaki polis yapılanmalarının ve faaliyetlerinin, idari yapılanmanın bizzat iç mekanizmalarınca denetlenmesinin yanında, gücünü ve etkinliğini bağımsızlığından alan adli merciler ya da karma komisyonlarca denetlemesi günden güne önem arz etmektedir. Diyebiliriz ki, yasal ve sivil kuruluşların oluşturmuş oldukları kontrol görevi aynı zamanda, kurumların meşruiyetini oluşturmaktadır.¹⁷⁹

Yönetmelik madde 59 *“Devletin polis üzerindeki kontrolü yasama, yürütme ve yargı güçleri arasında bölüştürülmelidir”.*¹⁸⁰

Kontrolün mümkün olduğunca daha fazla etkin olmasını sağlamak için polis, yasama, yürütme ve yargı güçleri gibi demokratik devletin farklı ve birbirinden bağımsız güçlerine karşı sorumlu yapılmalıdır.

Daha basit bir model ile yasama gücü (Meclis) polisi ve onun yetkilerini düzenleyen yasaları yaparak polis üzerinde öncelikli bir kontrol uygular. Yasama gücü, bazen, "adalet ve içişleri komisyonları", veya parlamento ombudsmanı

¹⁷⁷ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 91.

¹⁷⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 92.

¹⁷⁹ Abdullah AKKAYA, “Adalet Bakanlığına Bağlı Adli Polis Teşkilatının Kurulabilme Olasılığı Üzerine- İç Güvenlikte Bir Fransız Deneyimi Adli Polis Merkez Müdürlüğü Örneği”, **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, ss. 291-324.

¹⁸⁰ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 93.

aracılığıyla da, kendiliğinden veya kötü uygulamalardan dolayı gelen şikayet üzerine soruşturma başlatma yolu ile polis üzerinde bir denetim kurabilirler.

Polis, tüm devletlerde yürütme gücünün bir parçası olduğu için, yürütme gücü, polis üzerinde doğrudan bir kontrol icra eder. Polis ihtiyaçlarını hükümet tarafından belirlenen bir bütçeden alır. Bundan başka, polis, genel görevlerinin öncelikleri konusunda, hükümetten direktifler alır ve polis uygulamalarına yön veren detaylı yönetmelikler yine hükümet tarafından çıkarılır. Bunlarla beraber, spesifik polis görevlerini yerine getirirken yürütmeye karşı operasyonel bağımsızlık konusunda polise güvenilmesi gerekir. Ceza adalet sisteminin bir parçası olan polisin uygulamaları yargı gücü (buradaki anlamıyla, sistemin diğer parçaları olan, savcılık ve mahkemeler) tarafından devamlı olarak izlenmelidir.¹⁸¹

Vatandaşlar veya diğer devlet kurumları tarafından başlatılan cezai veya medeni muhakeme işlemlerinde yargı gücü (buradaki anlamıyla mahkemeler) polis üzerinde müteakip bir denetim uygular. Devletin tüm bu güçlerinin polis üzerindeki bu kontrolünün dengeli bir şekilde yapılması çok önemli bir husustur.

Yönetmelik madde 60 *“Kamu otoritelerinin, polise yönelik şikayetlerin araştırılması noktasında takip edilen prosedürün etkin ve tarafsız işlediği konusunda kişilerin bir şüphesi olmamalıdır”*.¹⁸²

Polis aleyhine yapılan şikayetler tarafsız bir şekilde araştırılmalıdır. "Polisin polisi soruşturması" işleminin tarafsız bir şekilde gerçekleştiği konusunda genelde endişeler vardır. Bundan dolayı, devletler, toplumun güvenini kazanmak için, sadece tarafsız olan değil, aynı zamanda dışarıdan bakıldığında da tarafsız görülen sistemler kurmalıdırlar. En sonunda, bu tür şikayetlerin bir mahkemeye iletilebilmesi mümkün olmalıdır.

Yönetmelik madde 61 *“Toplum ile polis arasında, karşılıklı iletişim ve anlayış üzerine kurulu, sorumluluk mekanizmaları geliştirilmelidir”*.¹⁸³

¹⁸¹ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 93.

¹⁸² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 94.

¹⁸³ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 94.

Bu madde, sorumluluk mekanizmaları aracılığıyla, toplum ve polis ilişkilerinin geliştirilebileceği ihtimaline işaret etmektedir. Amaç bu mekanizmaları kullanarak, halkı polise daha da yaklaştırmak ve böylece daha iyi bir karşılıklı anlayış ortamı oluşturmaktır. Bu amaç adına, halk ile polis arasındaki anlaşmazlıkların tartışmaların çözümünü takviye edecek mekanizmalar kurulması tavsiye edilmektedir. Bir arabuluculuk veya şikayet çözme prosedürü olarak kurulabilecek olan bu mekanizmalar, farklı taraflar arasındaki anlaşmazlıkların, informal (gayri resmi) bir şekilde çözer ve halk ile polis arasında iletişim imkanlarını açar. Bu tür mekanizmaların polisten bağımsız olması tercih edilmelidir.

Buna ilave olarak, kuvvet kullanımı, bireylerin özgürlüğünün kısıtlanması, polisin şüphelileri sorgulaması ve belli soruşturma tedbirlerine başvurma gibi, polisin bireyle karşı karşıya geldiği ve kendisine geniş bir takdir alanı bırakıldığı durumlarda, üye ülkeler, polisin sorumluluğunu geliştirme adına mevcut yapılanmalarını kuvvetlendirme veya yenilerini oluşturmanın yollarını araştırmalıdır. Şeffaflığın sağlanması adına, gözaltı birimlerini halktan oluşan birimlerin denetimine açma örneğinde olduğu gibi, kamunun oluşturacağı denetim mekanizmalarının kurulması bu önlemlerden birisidir. Bu tür mekanizmalar toplum için olduğu kadar polis için de yararlıdır. Bu, bir yandan toplum için bir kontrol aracı iken, aynı zamanda polis aleyhine yapılmış ve temelsiz suçlamaları çürütmeye yardımcı olur.

Yönetmelik madde 62 “Üye ülkelerde, bu dokümanda sunulan prensipler üzerine kurulu, etik yönetmeliği ve veya polisin davranış yönetmeliği geliştirilecek ve uygun kurumlar aracılığı ile bunlar izlenecektir”.¹⁸⁴

Üye ülkeler, bu dokümanda yer alan etik değerler üzerine kurulu, etik yönetmeliği veya uygulamaya yönelik davranış yönetmelikleri geliştirmeye teşvik edilecektir. Etik yönetmeliğiyle davranış yönetmeliğini birbirinden ayırt etmek güç olabilir, fakat bunlar disiplini sağlamaya yönelik dokümanlardan (disciplinary instruments) açıkça ayırt edilmelidir. Davranış yönetmeliği, nelerin çizilen profesyonel davranış tipinin ihlalini oluşturacağını ve bunun iç sonuçlarının neler olduğunu tarif etmeyi amaçlayan bir dokümandır.

¹⁸⁴ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 95.

Etik yönetmelikler, uygun kurumlar aracılığıyla izlenmelidir. Bu görevi mevcut kurumlardan birine vermek, veya yeni kurumlar oluşturmak üye ülkelere bırakılmış bir tercihtir. Bu tür kurumların, örneğin, polisten bağımsız, topluma karşı mümkün olduğunca şeffaf ve aynı zamanda polislikle ilgili konular konusunda tecrübesi olmalıdır. "Ombudsman kurumu" buna bir örnektir.

3.4.2.7. Araştırma ve Uluslar arası Yardımlaşma

Yönetmelik madde 63 *“Üye ülkeler, hem polisin tarafından hem de dış kurumlar aracılığı ile, polis üzerinde araştırmalar yapacak ve yapılan araştırmaları teşvik edecektir”*.¹⁸⁵

Hukuk devleti ilkesine göre yönetilen demokratik ülkelerde polis önemli bir kurumdur. Polis, ceza adalet sisteminin önemli bir parçası olup, kamu düzenini sağlamaktan sorumludur. Özel yetkilere sahip olan polis, kendisine hizmet ettiği toplumun, aynı zamanda, bütünleşmiş bir parçası olmalıdır.

İşte böyle çok yönlü bir kurumun, araştırma ve çalışma konusu yapılması gerekir. Polisin içinde yapılan araştırmaların, polisten bağımsız kurumların polis üzerinde yapacağı araştırmalarla tamamlanması gerekir. Polis eğitimi ile üniversiteler arasındaki yakın bağ, araştırma amacına hizmet eden araçlara bir örnektir.

Polisin herhangi bir dış kontrol mekanizması tarafından denetlenmemesi bir anlamda polisin dış baskılardan uzak olarak çalışmasına olanak verdiği şeklinde algılansa bile, bu durum uzun vadede halkın hoşnutluğunun kazanılamamasını da beraberinde getirecektir. Çünkü polisin hedefleri ve alınan sonuçlarla ilgili olarak halk ile diyalogun olmaması, polisin statüsünün yok olmasına sebep olur.¹⁸⁶

Yönetmelik madde 64 *“Polis etiği ve polisin insan hakları yönü üzerindeki uluslararası yardımlaşmalar desteklenmelidir”*.¹⁸⁷

Bu dokümanda ifade edilen değer ve prensipler, yasama ve eğitim yolu ile hayata geçirilmelidir. Buna ilave olarak, bu değerlerin kabulü polisin içinde

¹⁸⁵ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 96.

¹⁸⁶ Kavgacı, a.g.e., s. 58.

¹⁸⁷ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 97.

gelişmelidir. Bu sebeplerden dolayı, Avrupa devletleri ve uluslararası kurumlar ve Avrupa polisleri arasındaki uluslararası yardımlaşmanın teşvik edilmesi gereklidir. Avrupa Konseyi, demokratik ve etik değerleri, insan hakları ve hukuk devleti kavramlarını dile getirme konusundaki özel uzmanlığı ile böyle bir yardımlaşmayı kolaylaştırmada önemli bir rol oynar.

Yönetmelik madde 65 *“Bu tavsiye dokümanının prensiplerini kolaylaştırma ve uygulama metotları Avrupa Konseyi tarafından dikkatlice incelenmelidir”*.¹⁸⁸

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği'nin hazırlanması tek başına Avrupa Konseyi prensiplerinin üye ülkelerdeki polis birimlerinde uygulanması adına önemli bir adımdır. Fakat yönetmelikte yer alan prensipler, bu dokümanın kabulünü takiben, aktif bir şekilde uygulanmaya konulmalıdır.

İlk olarak, bu yönetmelik temel bir belge olup bu belgenin Avrupa Konseyi tarafından spesifik konuların derinlemesine ele alınması için diğer yasal düzenlemelerle tamamlanması gerekir.

İkinci olarak, Avrupa Konseyi bünyesinde, bir devletlerarası yapı, üye ülkeler arasındaki polislik sorunlarının çözümü için yararlı bir temel olabilir. Tüm üye ülkelerdeki polislerin ceza adalet sistemiyle yakından ilişkili kurumlar olduğu ve onların aktivitelerinin ağırlıklı olarak kamu düzenini korumak, suçu önleme ve kontrol etme olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu dokümanı izleyecek olan diğer çalışmaların bu bağlamda düşünülmesi gerekir.

3.5. AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİ UYGULAMASININ GETİRDİKLERİ

Avrupa Birliği'ne katılan her ülke Birliğin bütün mevzuatını, avantaj ve yükümlülüklerini kabul etmektedir. Ekonomik ve politik birleşme konularında üyeler arasında ortaya çıkan sorunlar Avrupa Birliği'nde zirvesinde çözümlenmektedir.

Avrupa Birliği'ne tam üye olan bir ülke birliği kuran antlaşmaların oluşturduğu hukuk düzenini aynen benimsemekte ve egemenlik yetkilerinin bir kısmının birlik

¹⁸⁸ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 97.

organlarınca kullanılmasını kabul etmektedir. Birlik yeni bir devletin tam üyelik kabulünü iki temel şarta bağlamıştır. Bunlardan birincisi üye devletin Avrupalı olması, ikincisi ise üye devletlerin oybirliği ile aday devleti kabul etmeleridir. Bu iki temel şartın yanı sıra üye devletin siyasi kurumlarının demokratik ve çoğulcu bir tarzda çalışması AB müktesebatının tümünü kabul edecek kapasiteye sahip olması kurucu antlaşmaların temel hedeflerini benimsemesi gibi ikincil şartlarda önemlidir.

Avrupa Polis Etik Yönetmeliği Avrupa'da mevcut tüm kamu adına hareket eden Polis kuruluşlarının, kamu düzenini ve asayişini sağlama, suçu önleme ve aydınlatma, zor kullanma gibi temel fonksiyonlarını içermektedir. Kamu adına hareket eden Polis birimleri, yönetmeliğin uygulanabilirliği açısından en küçük ortak paydayı oluşturması nedeniyle, bu yönetmelikten etkilenen diğer Emniyet güçlerinin her çeşidi için ayrıntılı düzenlemeler yapma gereği bulunmamaktadır.

Yönetmelik üye ülkelere polis hizmetlerini araştırmalarını tavsiye etmekte ve tüm ülkeler bazında uluslararası işbirliği yapılmasını istemektedir. Yönetmelik Avrupa'da mevcut olan çeşitli polis tipleri için temel değerler çerçevesinin sağlayıcısı olarak görülmektedir. Bu uluslararası sınırların anlamının gitgide azaldığı, Avrupa'da ki ülkeler arası seyahat ve işlemlerde tüm ülke polislerinin aynı muameleyi yapması için atılan bir adım olmuştur.

Yönetmelikte içerik açık şekilde belirtilmiştir. Hizmetler, Hukuk Sistemi, Eğitim ve diğer konular açık bir şekilde belirtilmiştir. Yönetmelikte polisin amaçları;

1. Toplumda kamu huzurunun, kanunun uygulanmasının ve düzenin sağlanması,
2. Bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması
3. Suç işlenmeden ortaya çıkarmak
4. Suçu engellemek
5. Kamuya hizmet etmek şeklinde belirtilmiştir.

Yönetmelik çalışmasının sonucunda üye devletlerde Polis reformu ya da ulusal Polis etik kuralları gibi çalışmalar yapılacağı zaman önlerinde onlara yol gösterecek bir kaynak oluşmuştur. Ve üye ülkelerin tümünde olan olaylara karşı ortak davranış geliştirilmektedir.

Avrupa Polis Etik Yönetmeliği polisin kültürel ve dini farklılıklarına bağlı kalmadan ulus üstü bir düzeyde etik ilkelerin bir araya getirilerek standart bir yönetmelik oluşturulmasıdır.

BÖLÜM 4. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ YAPISI VE ETİK YÖNETMELİĞİNİN UYGULANABİLİRLİĞİ

4.1. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ YAPISI

4.1.1. Türk Polis Teşkilatı Tarihi

Yapılan araştırma ve incelemeleri gerçekten de 1845 tarihli Polis Nizamnamesi'nin kendisinden yarım yüzyıl kadar önce çıkarılan "Paris Emniyet Müdürü'nün Görevlerini Düzenleyen Kararname" ile madde madde karşılaştırılması sonucunda kaynağının bu metin olduğunu ortaya koymaktadır.

"Polis" adıyla ilk kez kurulan teşkilata ve yabancı elçiliklere de duyurulan 17 maddelik Polis Nizamnamesi ile getirilen yeniliklere rağmen karışıklıklar tümüyle ortadan kaldırılamamış, Başkentte polis hizmeti Yeniçeri Ağası yerine geçen Serasker, İhtisap Ağası ve Polis adını taşıyan bir teşkilat tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Taşrada polis hizmeti ise, sipahiler ve İstanbul'da olduğu gibi memleketin birçok illerinde kurulan Asakir-i Mansure Alaylarına verilmiştir.

Mondros Mütarekesinin yapıldığı 1918 tarihinden, Mili Polis Teşkilatının kurulduğu 24 Haziran 1920 tarihine kadar, bütün yurttaki Osmanlı Devletinin Polisi olarak hizmet etmiştir. 24 Haziran 1920 tarihinden, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi'nin kaldırıldığı 24 Şubat 1923 tarihine kadar geçen sürede ise polis teşkilatı ikilemiş, birisi merkezi İstanbul'da ve Osmanlı Devletine tabi olarak Kurtuluş Savaşı boyunca ve gittikçe daralmış olan bir bölgede ve yalnızca İstanbul'da, diğeri ise, merkezi Ankara'da hızla genişlemiş olan bir bölgede, İstanbul hariç Misak-ı Milli ile çizilen sınırlar içinde faaliyet göstermiştir. 29 Ekim 1923 te Cumhuriyet ilan edilirken yeni Türkiye Cumhuriyeti zayıf bir polis teşkilatı devralmıştır. Ve bugünkü durumunun temeli bu zamanlarda atılmıştır.

1.2.5. Türk Polis Teşkilatının Bugünkü Yapısı

Türkiye'deki bürokratik yönetim geleneği anlayışının ve devletin özelliklerinin bütün kamu kurumlarına yansıdığı gayet aşikardır. Çünkü özellikle merkeziyetçi yönetim, güçlü devlet ile birlikte yukarıdan aşağıya yönetim anlayışı

kamusal hizmetlerin sunulmasında kamu görevlilerinin topluma değil devlete karşı sorumluluk duymaları anlamına gelebilecektir. Bürokratik yönetim geleneği ile kemikleşmiş bir bürokratik yapı içerisinde çalışan, atanmışlar olarak da nitelendirilen kamu görevlilerinin, topluma dayalı seçimle gelen yöneticilerin aksine, toplumla hizmet sunma dışında herhangi bir bağlarının bulunmadıkları göz önüne alındığında kendilerine ait bir davranış biçimi geliştirmeleri ve topluma karşı duyarsız kalabilmeleri mümkün görünmektedir.

Emniyet teşkilatının, devletin bu mevcut yapısal ve fonksiyonel gelişiminden ve varlığından belki de en çok etkilenmiş kurumlardan bir tanesi olduğunu söylemek mümkündür. Yaklaşık 150 yıl önce kurulmasından beri katı merkeziyetçi anlayışla örgütlenmiş ve hiyerarşik yapının çok hissedildiği bir kuruluş olmuştur.¹⁸⁹

Emniyet Teşkilatı, merkez teşkilatı, taşra teşkilatı ve yardımcı birimler olarak örgütlenmiştir. Merkez teşkilatı İçişleri Bakanlığı içinde Genel Müdürlük ve ona bağlı Daire Başkanlıkları olarak, Taşra teşkilatı ise valiliklere bağlı il emniyet müdürlükleri olarak şekillenmiştir. İl emniyet müdürlüklerine bağlı şube müdürlükleri ve ilçelerde bulunan ilçe emniyet müdürlükleri ve amirlikleri şeklinde hizmet vermektedir. Böyle olmasına rağmen İl emniyet müdürlüğü valilik ve emniyet genel Müdürlüğüne, ilçe emniyet amirliği ve müdürlükleri de valilik ve il emniyet müdürlüğüne yapısal ve işlevsel olarak bağlıdır. Emniyet örgütünde yardımcı birimler olarak Eğitim Kurumları (Polis Koleji, Polis Akademisi, Polis Meslek Yüksekokulları), Polis Teftiş Kurulları, polislik modelinin Kriminal Bölge Laboratuvarları çalışmaktadır. Tüm bu kurumlar ayrı ayrı gözükse de tamamen merkeziyetçi ve hiyerarşik bir yapının mevcudiyeti inkar edilemez.

Türkiye'deki polislik modeli tamamen otoriter ve sert bir modeldir. Bu tür mesleğin icrasında ise halkın katılımı ve sivil toplum kuruluşları hep ikinci plana atılmıştır. Hatta mümkün olduğu kadar kopuk çalışılmaktadır. Türkiye'de şu ana kadar bu durum tamamen gözler önündedir. Polis dışarıda bir vatandaşın üstüne vazife olmadan arama yapmak istese hiç kimse karşı çıkmamaktadır. Bu da otoriter polisliğin var olduğunu göstermektedir. Fakat olay çözümlerinde de buna karşılık

¹⁸⁹ Hasan Hüseyin ÇEVİK, "Devlet ve Polis", Çevik H. Ve Gökso T. (Ed), **Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2002, s. 31-52.

kimse polise yardımcı olmamaktadır. Otoriter polislik modeli olan ülkelerde polisin yaptığı davranışlar vatandaşlar tarafından sorgulanamaz, polise yapılar davranışın devleti temsil eden polise karşı yapıldığı varsayılır. Bu şekilde kendini toplumdaki soyutlayan polis vatandaştan ziyade yöneticilerin dediklerini yapma eğilimindedir.

Emniyet Teşkilatı ayrıca hiyerarşik bir yapıya sahip olduğundan dolayı yönetici ve çalışanlar arasında da iletişim katıdır. Burada da merkezîyetçi bir yapı olduğundan dolayı en ufak konu en üst yöneticiye kadar gitmekte ve bu iş yükünün çokluğundan dolayı esas yapılması gereken görevler yapılmamaktadır. Buradan çıkan sonuç ise Göksu'nun belirttiği gibi polis örgütü kurumsal yapı ve davranış olarak Türk kamu yönetiminin genel özelliklerini yansıtmaktadır.¹⁹⁰

Emniyet Teşkilatının yapısı ile ilgili olarak belirtebileceğimiz diğer önemli konu ise yönetim gizliliğe dayanmasıdır. Yapılan işler, gizlilik esasına dayanarak yapılır ve dışarıya bilgi sızdırmama esastır. Zamanla yapılan tüm işler gizlilik derecesi alır ve bunun sonucu olarak da etik dışı davranışların yaygınlığı artar. Gizli olan çalışmalar dışarıdan bilinemez, halk uzaklaşır ve sonuç itibari ile toplum ve polisin arasındaki uçurum artar.

Polislik mesleği kamu yönetiminin içinde olduğundan dolayı kamu çalışanları sosyal kökeni itibari ile toplumun orta ve alt tabakalarına mensup kişiler olmaktadır. İyi bir eğitim alınmadığı zaman karşılaşılan zor durumda etik ilkelerin dışına çıkmak daha da kolay olmaktadır.

Emniyet Teşkilatı ile ilgili diğer önemli olay ise polislerin siyasi olarak bağımlı olmaları ve siyasilerin polislerin en üst yöneticisinden en alt kademesine kadar müdahalede bulunmasıdır. Bu şekilde dışarıdan yönetilme polis arasında hak edenden ziyade hak etmeyenlerin daha iyi yerlere gelmesine ve polisin itibarının zedelenmesine yol açtığı muhakkaktır. Bunun yanında sadece siyasiler tarafından değil ekonomik ve nüfuzu kuvvetli kişiler tarafından müdahale yapılmaktadır. İstenilen yapılmadığı zaman tayin veya sürülme ile tehdit edilmektedir. Polisliğin bu

¹⁹⁰ Turgut GÖKSU, "Türkiye'de Yönetim Anlayışı ve Polis Davranışı", Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), *Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis*, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2002, s. 69.

şekilde olması sonucu etik dışı davranışlar artmakta ve hak etmeyen insanlar eni iyi mevkilere gelmekte ve olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Polisler toplum içinde işi icabı suç ve suçlularla mücadele etmektedir. Ve bu tür insanlarla mücadele eden polis eğitim ve moralle desteklenmediği zaman sert davranmaya başlamaktadır ve halktan kopuk bir polis imajı oluşmaktadır.

4.2. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ BUGÜNKÜ DURUMUNUN AVRUPA POLİS ETİK YÖNETMELİĞİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

4.2.1. Türk Polis Kanunu ile Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin Karşılaştırılması

Polis teşkilatında meslek etiği daha önceden görev bilinci, görev ahlakı olarak bahsedilmektedir. 2559 sayılı polis vazife ve salahiyet kanununu 1. madde de “Polis asayiş, amme, şahıs tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin eder. Yardım isteyenlere, yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerin kendisine verdiği vazifeleri yapar” demektedir. Yine aynı kanunun 2. maddesinde “Polisin genel emniyetle ilgili görevleri iki kısımdır:1. Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü açmak, 2. İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak”¹⁹¹ şeklinde bahsetmektedir.

Suçun aydınlatılması bütün devletlerde polisin klasik öncelikli amaçlarından. Suçun aydınlatılması polisin toplam görevleri arasında sınırlı bir alanı oluşturmakla birlikte polisin diğer görevlerini tamamlayan en önemli parçadır.

Halkın polisten beklentilerinden çoğu da bu noktada yoğunlaşmaktadır. Suçu aydınlatmada etkili olunması suçun önlenmesine de katkısı vardır. Bu da, halkın, ceza adalet sistemine olan güvenini arttırması açısından önemlidir.

Halka hizmet sunulması birçok polis teşkilatının fonksiyonları arasındadır. Türk polis teşkilatında da halka hizmet ilk maddelerde yer alır.

¹⁹¹ Yenisey, a.g.e., s. 1.

Fakat, bazı üye ülkelerin bu hizmetin içeriği ve gelişmişliği konusunda farklılıklar vardır. Hizmet fonksiyonunun polisin amaçları arasına dahil edilmesi farklı bir yaklaşım olup polisin rolünün bir "güç" olmaktan çıkıp topluma "hizmet" sunan bir birim haline dönüşmesi sürecinin neticesidir. Fakat yönetmeliğin uygulandığı ülkelerde, polisi, halka daha da yaklaştırmak amacıyla, sivil toplum içine entegre etme eğilimi vardır. Birçok üye ülkede geliştirilen "Vatandaş Polisliği" konsepti bu amaca hizmet etmektedir. Polisi, vatandaşa hizmet sunan bir kurum haline getirmek için, polise hukuku uygulayan bir kuruluş statüsü vermenin yanı sıra kamu hizmeti sunan bir kuruluş statüsü vermek gerekir. "Güç" olmaktan "hizmet" sunan polis kavramına geçişi, şekli bir değişiklikten daha da ileriye götürmek için, polisin hizmet sunan yönü modern demokratik polisin amaçları arasında yerini almalıdır. Polisin halka sunduğu yardımları, tehlikede olan kişilere yardım etmek, kişilere ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına ulaşmada yardımcı olmak gibi, yapmak zorunda olduğu bazı spesifik durumlarla sınırlandırmak mümkün iken polisin hizmet sunan yönü daha geniş ve esnek bir kavram olup içeriğini tam olarak belirlemek zordur. Polisin hizmet sunan yönü, pasaport vermek gibi kendisine verilen bazı idari görevlerle karıştırılmamalıdır. Genel anlamı ile, polisin bir kamu hizmeti kurumu olarak çalışması toplumun polise verdiği role bağlıdır ve halkın polise dilediği zaman ulaşmada kendini rahat hissetmesi bu amaca ulaşıldığını ortaya koyma adına önemli bir göstergedir. Polisin kamu hizmeti yönü, polise, geleneksel görevlerine ilave olarak, çok sayıda hizmet fonksiyonu vermekten çok polisin halka davranış biçimi ile ilgilidir. Bununla beraber, polise, bir toplumda, çok fazla hizmet fonksiyonu yüklenemeyeceği açıktır.

Uygulama açısından bakıldığında Türkiye’de uygulamaya yönelik eksiklikler bu noktada görülmektedir. Kanunda yazılı maddeler aynen uygulanamamakta bunun kontrolü yapılamamaktadır. Avrupa Birliğine giriş sürecinde yapılan kamu açıklamaları bu noktada yoğunlaşmaktadır. Hizmet kavramı yeni süreçte anılmaya başlanmış daha çok güç kavramı ön plana çıkmaktadır. En önemli eksiklik bu noktada çıkmaktadır.

Polis bir kamu kurumu olup kanunla kurulduğu ve yapılan çalışmaların iç hukuka ve uluslar arası kabul edilen hukuka uygun olacağı yönetmelikte belirtilmiştir. Polis teşkilatının kanunla kurulması yönetmelik ve bizim kanunlarımızda

geçmektedir. Bu da, polisin gücünü anayasadan ve kanunlardan alması gerektiği anlamına gelir. Bununla beraber, bu demek değildir ki, polisi ilgilendiren düzenlemeler sadece anayasa ve kanunlarda yer alacaktır; Anayasa ve kanunlara uygun olmak şartı ile, polise yön veren kanun hükmünde kararname, tüzük yönetmelik veya genelgeler çıkarılabilir.

Türkiye açısından baktığımız zaman iç hukuk kanunları arasında da diğer imzalanan anlaşmalarda da bir muallak görülmektedir. Uygulamayı yapanlar bu kanunların net açıklamasını yapamamaktadırlar. Buda hem uygulayan açısından hem de uygulanan açısından sonuçlar doğurmaktadır. Türkiye’de uygulanan kanunlar açık ve anlaşılır değildir ve bu kanunlara halkın ulaşımı zordur. Buda kamu bürokrasisinin yansımaları ve gizlilik ilkesinin yerleşmesinden kaynaklanmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince de (AİHM) birçok davada belirtilen Hukuk Devleti konseptinin içeriğini oluşturan iki genel prensibe yer vermektedir. Kişilerin polisin yetkilerini kullandığı durumlarda kendi haklarını kullanabilmesi ve kendilerine hangi durumlarda hangi kanunların uygulanacağını bilmesi gerekir. Bu da, kanunların, kolayca ulaşılabilir olmasını ve yeterli derecede net ve açık formüle edilmesini gerektirir. Her ne kadar, önceden bir olayın sonuçlarını bütün detayları ile öngörmek mümkün olmasa da, bu iki gereklilik, kişilere, herhangi bir durumda durumun gerektireceği kanuni neticelerini önceden öngörme olanağı sağlar. Bu, aynı zamanda, kanunların değişen şartlara göre yenilenmesi gereğini de beraberinde getirmektedir. Bununla beraber, polise yetki veren kanunlardaki detay ile polise verilen takdir yetkisindeki esneklik arasında bir denge olması gerekir. Bu prensiplerin gereğinin yerine getirilmesi, kişilerin devletin yetkilerini kötüye kullanmaması için önemlidir ve bu nedenle bu tavsiye kararında yer verilmiştir.¹⁹²

Polis Vazife ve Salahiyetleri kanununun 3. maddesinde “Belediye zabıtası işleri Hükümetçe lüzum görüle yerlerde polise gördürülür” ve 4. maddesinde ise “polis hiçbir surette vazifesinden başka işte kullanılamaz” şeklinde geçmektedir.¹⁹³ Oysaki Türkiye’de uygulama da polisin görev sınırları tam çizilememiş olduğundan istenen verim alınamamaktadır. Hukuk kuralları, polis gibi hukuku uygulayan ve

¹⁹² Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 49.

¹⁹³ Yenisey, a.g.e, s. 3.

hukuk kendisine karşı uygulanan, bütün kişilere eşit uygulanmalıdır. Bu kurala istisna, ancak, polisin görevini gerektiği gibi yapabilmesi için gereken durumlarda getirilebilir. Polisin görevini yaparken görev sınırı tam ve açık olarak belirtilmelidir.

Polislik mesleği ve savcılık ve yargı teşkilatı arasındaki sınırlar net olarak çizilmesi gerektiği yönetmeliğin 6. maddesinde net bir şekilde bahsedilmektedir. Bu durum Türkiye’de en çetrefilli konulardan birisidir. Yargı teşkilatı üzerinde yoğun bir iş yükü olduğundan dolayı savcılığın görev alanına giren konuları polis takip etmek zorunda kalmakta ve ortaya telafisi mümkün olmayan hatalar çıkmaktadır. Polis, yargının verdiği kararlara karşı gereken saygıyı titizlikle göstermeli, meşru olmak şartı ile mahkeme kararlarının gereğini yerine getirmelidir. Bir kararın meşru veya hukuki olması iç hukuka ve uluslararası insan hakları hukukuna uygun olmasına bağlıdır. Yargı teşkilatı da polisin çalışmalarına karışmadan gerektiği zaman yönlendirmelidir. Sınırlar net çizgilerle belirlenmelidir.

Polis sanık avukat ve savunucularına saygı duymalı ve yardım etmelidir. Bu madde uygulama açısından Türkiye’de son zamanlarda yerleşmeye başlamış ve tüm emniyet birimlerinin olduğu binalara avukat görüşme odası tesis edilmektedir. Ayrıca yönetmelikte belirtilen polisin hapisane personelinin görevini üstlenemeyeceği maddesi Türkiye’de şu an uygulanmaktadır.

Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin 15. maddesinde polis teşkilatının devlet kurumlarından bağımsız çalışması ile ilgili maddesi şu an Türkiye için uygulanması zor bir durumdur. Emniyet Teşkilatı hükümete bağlı bir kurum olduğundan dolayı tam bağımsız çalışan bir yapıya ulaşması için özerk bir kurum haline dönüştürülmelidir.

Türkiye’de teşkilat içinde emir komuta zinciri çok karmaşıktır. Emniyet teşkilatı merkezde genel müdürlüğe, illerde ise valiliğe bağlı olarak görev yapmakta ve bu da zamanla karmaşık bir yapıya sahip olmaktadır. Ayrıca teşkilatta hiyerarşi çok katı olduğu için iletişim çok zayıftır. Hiyerarşik yapıdaki katı tutum, alt kademlerdeki personelin yönetime yeterince katılamamasına neden olur. Polisin hiyerarşik yapısı ve polis memurlarının yükselme durumlarının olmaması polis memurlarının motivasyonunu kesmektedir. Görevin uygulayıcıları olan alt

kademelerin uygulama sırasında karşılaşılan problemleri ve muhtemel önerileri üst kademelere aktararak daha sağlıklı polis uygulamaları yapılabilir. Ayrıca polis misyonunun hedefine ulaşabilmesi için yönetimin her kademesindeki personelin aynı hedef ve görev anlayışı içinde olmaları gerekmektedir. Aksi takdirde farklı kişilerin farklı uygulamalar yapmaları durumu ortaya çıkar.¹⁹⁴ Türkiye’de ki polislik mesleği çalışanlarının aynı duruma farklı tepkiler vermesi aynı hedef ve davranış içinde olmamalarından kaynaklanmaktadır.

Yönetmeliğin 18. maddesinde ve diğer bazı maddelerinde polis-halk ilişkilerinden, sivil toplum ve diğer kurumlarla olan ilişkilerden sıkça bahsedilmektedir. Türkiye’de ise yeni yeni halkla ilişkiler açısından çalışmalar yapılmaktadır. Her ne kadar kamu kurumlarında yıllar önce halkla ilişkilerle ilgili kurumlar kurulmuş ise de işlev olarak hiç faaliyete geçirilmemiştir. Fakat bu durum denetleme mekanizmasının yerleşmemesinden kaynaklanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ise ülkemizde tamamen göz ardı edilmektedir. Emniyet Teşkilatı ile ilgili kanunlarda ise halkla ve diğer kurum ile ilgili ilişkiler açık olarak belirtilmemiştir. Medya ile ilgili hiçbir resmi düzenleme yoktur. Bu konuda medyayla ilgili sınırların konması daha önemlidir.

Dünyadaki tüm ülkelerde görevi kötüye kullananlar ile ilgili cezalar yer almaktadır. Türkiye’de ise görev esnasında bulunduğu görevi kötüye kullananlar için caydırıcı ceza bulunmamaktadır. Ceza alanlar ise tekrar geri dönmekte bu da olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır. Mesleği kötüye kullanma, uluslararası gündemdeki yerini yeni almaya başlamıştır. Bu günlerde, üye ülkeler, mesleğin kötüye kullanılmasını, demokrasiye, hukuk devletine ve insan haklarının korunmasına bir tehdit unsuru olarak görmektedir. Bu inancın bir neticesi olarak, kişi hak ve özgürlüklerinin bir savunucusu olan Avrupa Konseyi, bu problem ile mücadele etmek amacı ile polis içinde geçerli olan bir seri belge hazırlamıştır; 24 numaralı, Mesleği Kötüye Kullanma ile Mücadeleye İlişkin 20 Prensipten Önergesi, 6 numaralı Kamu Görevlilerinin Statüsüne İlişkin Tavsiye Kararı, 10 numaralı Kamu Görevlileri için Davranış Yönetmeliği. Ayrıca, 1999 yılında kabul edilen, 173 numaralı Ceza Hukuku Sözleşmesi, 174 numaralı Mesleği Kötüye Kullanma ile ilgili

¹⁹⁴ Kavgacı, a.g.e., s. 65.

Medeni Hukuk Sözleşmesi de aynı amaca hizmet etmektedir. İlave olarak, 1998 de, üye ülkelerde bu problemi takip etmek üzere, Mesleği Kötüye Kullanmaya ilişkin Bir Devlet Birliği Grubu kurulmuştur. Avrupa Konseyi, üye ülkeler için, polis sektöründe, aynı problemle mücadele için programlar da hazırlamaktadır.¹⁹⁵ Türkiye’de ise somut uygulanan bir yönetmelik ve çalışma yapılmamıştır. Şu an Kamu Etik Yönetmeliği onaylanmıştır, uygulamaya ise şu ana kadar geçilememiştir.

Polislik mesleğine seçilenlerin seçim kriterleri Türkiye’de çok iyi olmakla beraber eğitim kalitesi istenen seviyede değildir. Meslek etiği ve profesyonellik açısından çalışmalar yapılmaktadır. Polis seçiminde ayrımcılık yapmama ve objektiflik kriteri istenen seviyenin çok gerisindedir.

Polislik mesleğinin içindeki eksikliklerin büyük sebeplerinden biri polislerin ekonomik, siyasi ve medeni haklarının çok zayıf olmasıdır. Polislerin geçim standardı artırılıp görevi kötüye kullanma eğiliminin önü kapatılmalıdır. Polisin diğer ülkelerdeki davranış standartları örnek gösterilirken ekonomik durum göstergeleriyle beraber karşılaştırılmalıdır.

Yönetmeliğin 34, 35 ve devamındaki maddelerinde işkence, insani muamele ve kuvvet uygulamada dengeden bahsedilmektedir. Polis güç kullanırken zorunlu durumlarda ve gerektiği kadar kuvvet kullanmalıdır. Polis amacı elde ettikten sonra güç kullanmamalı ve bu konuda devamlı eğitim almalıdır. Türkiye Avrupa mahkemelerinde en çok bu konuda yargılanmış ve para cezasına çarptırılmıştır. Fakat son birkaç senedir bu konuda çok iyi ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen bu konuda polislerden verilenden çok karşılık beklenmektedir. Devlet olarak iyileştirmeler konusunda daha çok çalışmalar yapılmalı ve ondan sonra kurallarla uymayan cezalandırılmalıdır.

Yönetmeliğin 38. maddesinde yasa dışı emirlerin yerine getirilmesinden kaçınılacağı ve bu tür emirlerin rapor edileceğinden bahsetmektedir. Polis Vazife ve Salahiyetleri kanununun 2. maddesinde de konusu suç teşkil eden emrin kesinlikle yerine getirilmeyeceği getirenin sorumluluktan kurtulamayacağından bahsedilmektedir. Türkiye’de özellikle kamu kurumunda çalışanlar kanuna aykırı

¹⁹⁵ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 62.

hareket edenleri bilmelerine rağmen ilgili yerlere bildirmekte çekingen davranırlar. “Benden bulmasın” anlayışı hakimdir. Ve bilinmesine rağmen kişiler hakkında herhangi bir işlem yapılmamakta bu da çalışan insanları olumsuz etkilemektedir.

Polisin olaylara müdahalesi sırasında kimliklerini açıklaması yönetmeliğin 44. maddesinde belirtilmiştir. Türkiye’de bu madde kanunda belirtilmesine karşılık uygulamada hiç yoktu ve Avrupa birliğine girme aşamasında uygulanmaya başlandı. Kişilerin yakalandığı zaman haklarının sayılması da şu an tüm kurumlarda uygulanmaktadır.

Polis soruşturmalarının objektif olması ve suçluluğu ispat edilene kadar herkesin masum olduğunun kabul edilmesi yönetmeliğin 47, 48, 49. maddelerinde açıklanmıştır. Türkiye’de uygulamada en çok hata yapılan konulardan birisi de budur. Suçluluğu kesinleşmemiş kişiler hemen teşhir edilmekte yargısız infaz yapılmaktadır. Türkiye’de Üzeyir Garih olayında suçsuz çocukların adının geçmesi ve Ümraniye Sapığı olayında benzer bir kişinin suçlanması örnekleri devamlı yaşanmaktadır. Bu konuda basın da kesinlikle sorumsuz davranmaktadır. Basın ve Emniyet arasında bir yönerge imzalanıp ona göre haberler yapılmalı ve kişilik haklarının ihlal edildiği durumlarda yüklü tazminat ödenmelidir.

Suçun mağduruna gerekli desteğin sağlanması ile ilgili yardımın yapılması 51. madde de belirtilmiştir. Türkiye de mağdur tamamen unutulmakta olayın şüphelisi her türlü imkanlardan yararlanmaktadır. Mağdur olan her zaman ikinci mağduriyetini yaşamaktadır. Türkiye’de mağdur hakları ile ilgili düzenlemeler yapılmalı gerektiği takdirde desteklenmelidir. İkinci kez mağduriyeti önlenmelidir.

Yönetmeliğin 53 ve 57. maddeleri arasında kişilerin özürlüklerinin ne zaman kısıtlanacağından, yakınlarına haber vermeden, kayıtların tutulmasından, suçlamanın nedeninden ve ihtiyaçların giderilmesinden bahsedilmektedir. Türkiye’de Avrupa Birliğine girmek için yapılan çalışmalar sonucu bu ilkeler kanun değişikliği ve yönetmeliklerle düzenlenmiş ve konuda eksiklikler hızla düzeltilmiştir. Nezarete alınan kişilere hakları okunmakta, yakınına bilgi verilmekte ve nezaret defterine kaydedilmektedir.

Yönetmeliğin 58. maddesinde polisin devlete ve vatandaşa karşı sorumluluğundan bahsedilmektedir. Devlet, polisin üzerinde olduğu için, polis, (merkezi, bölgesel ve yerel kurumlar aracılığıyla) devlete karşı sorumlu olmalıdır. Bu nedenle, tüm üye ülkelerde polisi gözleyip kontrol edecek devlet kurumları vardır. Fakat, şeffaf bir demokratik toplumda devletin polis üzerindeki kontrolü polisin eylemlerinden dolayı topluma (halka ve temsilcilerine) açıklama yapma, sorumlu olma mecburiyetinin olması ile tamamlanır. Polisin topluma karşı sorumluluğunun olması polis ile halk arasında karşılıklı diyalogun kurulması için önemli bir şarttır. Polisi topluma karşı sorumlu tutmanın birçok yolu vardır. Sorumluluk doğrudan olabilir ve toplumu temsil eden kurumlar doğrudan polisin eylem ve işlemlerini sorgulayabilir. Genel olarak, polisin açık ve şeffaf olması, etkin bir sorumluluk mekanizmasının kurulması için temel bir gerekliliktir.¹⁹⁶ Sorumlu olma ile halk dilinde kullanılan “günah keçisi” olma ile karıştırılmamalı polis yıpratılmamalıdır.

4.2.2. Düzenleme Çalışmaları

Yönetmelik ve Türkiye’de ki polis kanunları karşılaştırıldığı zaman eksiklikler açıkça görülmektedir. Tabii ki bu durum bir kişi veya kurumun eksikliğinden kaynaklanmamaktadır. Her kurumun üzerine düşen görev ayrılmaktadır. Yapılması gereken çalışmalar teferruatlı olarak belirtilecektir. Yukarıda bahsedilen eksiklikleri gidermek için İçişleri Bakanlığı, Emniyet Teşkilatı, Yargı Teşkilatı ve Medyanın bu konular üzerinde ortak çalışmaları gerekmektedir. Her kurum üzerine düşeni yapmalıdır.

Hükümet maddi açıdan güvenlik güçlerini desteklemeli, güvenliğin sağlanması için harcamadan kaçınmamalıdır. Yargı teşkilatı ise işlerin yoğunluğu sebebiyle elindeki davalara yetişememekte verilen kararlar halkı rahatlatmamaktadır. Medya ile devamlı bağlantılı olunmalıdır. Medya haber yapma uğruna kişisel hakları çiğnememeli ve emniyetle irtibatlı olarak çalışmalıdır. Polislik mesleğini yapan bireyler ise kişisel gelişimlerine önem vermeli ve etik ilkeler konusunda duyarlı olmalıdır.

¹⁹⁶ Cerrah-Eryılmaz, a.g.e., s. 92.

4.3. ETİK YÖNETMELİĞİNİN UYGULANABİLİRLİĞİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

4.3.1. Yönetmeliğe Uyum İçin Eksikliklerin Giderilmesi

Türkiye’de ki polis kanunları ile Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin karşılaştırılması ile bariz şekilde gözükten eksiklikler ile ilgili çalışmalar yapılmalı fakat kağıt üzerinde kalmayıp uygulamaya geçirilmeli ve denetimleri yakından takip edilmelidir. Yönetmelikte belirtilen 65 maddenin içerisinde Türkiye’de uygulananlar haricinde üzerinde durulması gereken ve acilen harekete geçilmesi gereken hassas konuları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Polislik hizmeti “güç” kavramı olmaktan çıkartılıp “hizmet” kavramı olarak tüm birimlere yerleştirilmelidir. Hatta bu anlayış tüm kamu kurumlarına yayılmalı kamu ile ilgili işlerin bir hizmet işi olduğu yerleştirilmelidir.

2. Polis kanunla kurulan bir kamu çalışanı olmasına rağmen kanunu uygulayamamakta, çeşitli sebeplerden dolayı görevini yerine getirememektedir. Her şey kanuna uygun yapılmalıdır. Polis gücünü anayasa ve kanundan almalı ve uygulamaktan çekinmemelidir.

3. Polisin uygulayacağı İç Hukuk ve Uluslar arası hukuk kuralları çok açık ve net olmalı, anlaşılabilir bir dille yazılmalıdır. Belirtilen iç ve dış hukuk kuralları birbirleriyle çelişmemelidir. Çelişen varsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

4. Belirtilen kanunlar açık ve net olmalı, herkes her kanuna ulaşabilmelidir. Şu an kanunlar hiçbir şekilde açık değildir ve bunlar yeniden özden geçirilmelidir.

5. Türkiye’de şu an görev yapan polislik personeline “bu işe girerken her şeyi kabul ettiniz” diyerek yüklenen birçok görev vardır. Polisin yaptığı işlerin büyük kısmı kendi görev alanına girmeyen görevlerdir. Konserlerde, maçlarda, toplantılarda, karşılamalarda vb. yerlerde görev alanına girmediği halde polis görev almaktadır.

6. Polislik ve yargıyla ilgili konularda sınır çizilmeli ve görev alanlarına müdahale edilmemelidir. Polis, savcı ve hakimin görev sınırları belirlenmelidir. Karışıklığa meydan verilmemelidir.

7. Herhangi bir olayla ilgili olarak şüpheli olarak alınan olursa avukatına her türlü kolaylık gösterilmeli, yardım esirgenmemelidir. Kendisini aklamasi için şüpheliye her türlü destek verilmelidir.

8. Polis tüm devlet kurumlarından bağımsız çalışmalıdır. Görev yaparken kimsenin etkisi altında çalışmamalıdır.

9. Emir komuta zinciri net bir şekilde belirtilmelidir. Çok başlılık olduğu zaman etik dışı davranışlar daha çok artmaktadır.

10. Polis ve halkla ilişkiler artırılmalı kamu da bulunan halkla ilişkiler şubeleri faal hale gelmelidir. Ayrıca Sivil Toplum Kuruluşları ve medya ile ilişkiler yeniden gözden geçirilmelidir. Basınla ilgili şubelere önem verilmelidir.

11. Görevi kötüye kullanma ile ilgili yeni yasalar çıkarılmalı ve suistimallere taviz verilmemeli. Etik davranışları ile ilgili kurallar belirlendikten sonra bunların kontrolü ve denetlenmesi sağlanmalıdır.

12. Polisin insanlara iyi davranmasını bekleyebilmemiz için iyi eğitim vermemiz şarttır. Psikolojik eğitim, liderlik eğitimi ve etik eğitimi verildikten sonra karşılığı istenmelidir.

13. Polisin ekonomik, siyasi ve medeni hakları artırılmalı ve ondan sonra karşılığı beklenmelidir. Ücret durumu çok iyi olmalıdır ki karşılaşıcağı tekliflere rahatça tavır koyabilsin.

14. Polis işkence, kötü muamelede kesimlikle bulunmamalı, kuvvet kullanması gerektiği zamanda derecesine göre ve ölçülü bir şekilde kullanılmalıdır. Artık bu konu üzerinde kesinlikle taviz verilmemelidir.

15. Bahsedildiği gibi emir komuta net bir şekilde belirtildikten sonra yolsuzluk yapan ve buna imkan tanıyanlar hakkında gereken yapılmalıdır.

16. Herhangi bir olaya müdahale eden polis mutlak surette kendini tanıtmalı ve açıklamasını yapmalıdır. Eğer herhangi birini göz altına alacaksa haklarını saymalı ve her türlü yardımda bulunulmalıdır. Bu tür durumlarda o kişinin kendi yakını olduğunu düşünüp ona göre davranılmalıdır.

17. Polis soruşturmaları objektif olmalı ve suçluluğu ispat edilene kadar herkesin masum olduğu unutulmamalıdır.

18. Saniğe yapılan yardım gibi mağdur olan kişiler içinde haklar konulmalı ve korunmalıdır. Mağdur olmuş kişi tekrar zor durumda bırakılmamalıdır.

19. Yapılan çalışma ve soruşturmalar ile ilgili gerektiği zaman bilgi verilmeli, medya ve diğer kurumlarda soruşturmanın seyrini engelleyecek hareketlerden kaçınmalıdır.

20. Kişinin özgürlüğü en son durumlarda kısıtlanmalıdır. Bunu engellemek için her türlü önlem alınmalıdır.

21. Polis tüm ihtiyaçları karşılandıktan sonra devlete ve vatandaşa karşı sorumlu olacaktır.

4.3.2. Etik İlkelerin Yerleştirilmesi

Avrupa Polis Etik Yönetmeliği İlkelerinin yerleştirebilmemiz için belli başlı ilkeleri daha ön plana çıkarmalıyız. Bu ilkelerden daha farklı başlıklarda vardır. Bu ilke ve değerler aynı işi yapan herkes için geçerlidir. Bu açıdan bakıldığında, mesleklerin etik boyutu genel anlamda tüm dünyada geçerliliğini korur.

4.3.2.1. İnsan Haklarına Saygı

İnsan haklarının anayasalarda yer alması ve uluslar arası boyutta düzenleme konusu yapılması ve güvence altına alınmaya çalışılmasına ilişkin süreç kavramın normlar hiyerarşisinin en üst noktasında yer almasının zeminin hazırlamış ve bunun gerçekleşmesinin yolunu açmıştır. Aynı şekilde idari etkinlikler ve işlemler ile kanunlar üzerinde denetim araç ve yöntemlerinin kabulü ve uygulamaya etkili bir şekilde aktarılması, normlar hiyerarşisinin gerçekleştirilmesine ilişkin temenni ve

amacın gerçekleştirilmesi ve mükemmelleşmesine imkan sağlamıştır. Böylelikle insan hakları ve hukuk devleti ilkelerine saygı gösterilmesi ve gerçekleştirilmesi aynı süreç içerisinde aynı ölçülerde oluşmaya başlamıştır.¹⁹⁷

Yönetmeliğin Polisin amaçları kısmında birinci maddede insan haklarına saygı kısmından bahsetmektedir. Polisin yaptığı mesleğin ana amacı zaten halka hizmettir. Yukarıda yönetmeliğin içeriğinden bahsederken polisliğin bir güç değil hizmet birimi olduğundan bahsetmiştik. Ve polis bu hizmeti yerine getirirken diğer insanların haklarına mümkün olduğu ölçüde saygı duyacak ve görevi dışında kimseye zor kullanmayacaktır. Ayrıca yönetmeliğin çeşitli maddelerinde içerik olarak bu konu üzerinde durmuş ve verdiği hassasiyeti göstermiştir.

Yine yönetmeliğin 42. maddesinde “polis, görevini yerine getirirken düşünce, vicdan, din, ifade, barışçıl amaçlı toplantı yapma, seyahat etme, özürlük ile mülkiyet hakları gibi herkesin sahip olduğu temel haklara saygı göstermeyi prensip haline getirmelidir” diyerek bu konu üzerinde durmaktadır.

Yapılanlar yanlış, kötü ya da cezalandırılması gereken davranış ve eylemler olabilir. Ancak insanlar suçları ne olursa olsun her zaman için insana layık bir davranışla karşılaşmak isterler. İşte bu bağlamda, zor görevler içerisindeki polisin ilkelerinden biri “insana saygı” ilkesi olmalıdır.¹⁹⁸

Özel hayatın gizliliğine saygı gösterme insan hakları ve demokrasinin bir gereğidir. İnsanların gizli bilgilerini açığa çıkarmak bir suçtur ve etik dışı bir davranıştır. Herkes insan hayatına, haklarına, onuruna saygı göstermek, iş ve yaşamın sınırlarını ayırmak zorundadır.

Görevi gereği zor kullanması gerektiği durumda polis, sınırı aşmadan görevini icra etmeli bu konu üzerinde hassasiyetle durmalıdır. Ülkemizin en çok Avrupa Mahkemelerinde yargılandığı ve para cezasına çarptırıldığı konulardan birisi bu durumdur.

4.3.2.2. Hukuka Uygunluk (Yasallık)

¹⁹⁷ Ender E. ATAY, “İnsan Haklarının Gerçekleştirilme Şartı olarak Hukuk Devleti”, *Polis Dergisi*, Sayı 36, 2003, ss. 104-116.

¹⁹⁸ Aydın, a.g.e, s. 111.

Hukuk devletinin genel kabul gören temel öğeleri;

- 1) Devlet gücü anayasa ile meşrulaştırılmış, yani devlet anayasal bir statü üzerine oturtulmuştur. Temel hak ve hürriyetler tanınıp güvence altına alınarak, birey devlet gücüne karşı korunur.
- 2) Kanunilik ilkesi gereğince devlet otoritesinden kaynaklanan bütün işlem ve eylemler kanuna bağımlı kılınmıştır.
- 3) Herkes kanun karşısında aynı hak ve yükümlülüklerle tabidir. Kanunun uygulanmasında eşitlik ilkesi geçerlidir.
- 4) Hukuk devletinde kazanılmış haklara saygı gösterilmesi esastır.

Yönetmeliğin en çok üzerinde durduğu konulardan biriside her şeyin kanun ve hukuk çerçevesinde yapılmasıdır. Yönetmeliğin 2. bölümü Hukuk Devletinde Polisin Hukuki Alt Yapısı altında her şeyin hukuka uygun yapılmasından bahsetmektedir. Bu bölümde Polisin bir kamu kurumu olduğundan, yaptığı görevin iç ve uluslar arası hukuka uygun olması gerektiğinden ve bu kanunlara tüm vatandaşların açıkça ulaşabilmesinden bahsetmektedir. Yine ileriki maddelerde de bu konuya verdiği önemden dolayı devamlı değinecektir. Nitekim 37. maddede "Polis her zaman yapmayı planladığı uygulamaların yasallığını kontrol etmelidir" demektedir.

Polis yaptığı her işi hukuka uygun olarak yaparsa ileride herhangi bir durumla karşılaştığı zaman kendisinden emin olacak ve yaptığı işi gönül rahatlığı içinde yapacaktır. Ülkemizin Avrupa Birliği süreci içerisinde ödediği para cezalarının bir kısmı da yaptığı faaliyetlerin hukuka uygun olmayışındandır. Polis görevini yaparken muhatabı kim olursa olsun, hangi düşünce ve özelliğe sahip olursa olsun hukuk kuralları çerçevesinde hareket etmelidir. Hukuk kuralları herkese karşı eşit uygulanmalıdır. Herhangi bir suç olduğu zaman polis suçu örtbas etmemeli kanunu herkese eşit uygulamalıdır.

Hukuk devleti sadece neyin yapıp neyin yapılmayacağı üzerinde değil aynı zamanda yapılabilecek şeylerin nasıl yapılacağı üzerinde yoğunlaşır. Görevini yaparken polis bireylerin temel haklarına saygı göstermek durumundadır. Keyfi ve

hukuk dışı davranışlardan da kaçınılmalıdır. Bu hukuk devletin temelidir ve bundan dolayı da demokrasi de polisliğin amacı ve anlamıdır.¹⁹⁹

4.3.2.3. Şahsi ve Mesleki Sorumluluk

Polis yaptığı tüm işlerde sorumluluğu üzerinde hissetmelidir. Yapacağı görev ve yetkiler kanun ve yönetmeliklerde belirtilmiştir. Ve polis bu görevlerini yerine getirirken belirtilen çerçevede yapar. Polis toplumun huzur ve güveninden sorumludur. Yukarıda da belirtildiği gibi polislik güç değil hizmet mesleğidir.

Polis, sorumlu tutulduğu etkinlik alanı içerisinde, görev ve yetkilerini kullanarak üzerine düşen vazifesini yerine getirmeye çalışır. Polisin birçok mesleğe kıyasla çok özel bir göreve sahip olduğu açıktır. Böylesi son derece önemli ve özel bir sorumluluk kapsamı içerisinde; fonksiyonların, uygulamaların, mesleki konumun ve davranışların neden olacağı kişisel ve toplumsal sonuçlar konusunda polis yeterince duyarlı ve sorumluluk duygusu içerisinde olmalıdır.²⁰⁰

Emniyet Teşkilatına giren tüm polis memurlarına görevlerinin bir hizmet branşı olduğu belirtilmeli ve bu doğrultuda eğitilmelidir. Çalışma hayatına atılan meslek mensupları bu düşünce ile mesleğe başladıkları zaman kendi düşündükleri şekilde değil gerektiği şekilde davranışlarda bulunacaklardır.

Polis hem yasalar doğrultusunda çalışır hem de yasaları uygular. Yasaların ihlal edilmesi, onların çiğnenmesi, yasa ve düzenlemelerden kaçılması gibi eylem sahipleri karşılarında polisi bulurlar. Mesleki değerler bunun üzerine kurulurlar. Polislik mesleğinde yasalar doğrultusunda davranmamak mesleğin temelinde indirilmiş bir darbedir. Meslek etiği yasalarla çatışmayı asla kabul etmez.²⁰¹

Esasen bilindiği gibi polisin görev ve yetkileri yasalarla düzenlenmiştir. Polislik ağır bir yükü içeren bir meslek grubudur. Polis görev yaparken hayatından ve saatlerinden fedakârlık yapmalıdır. Burada kastedilen sorumluluk sadece astların sorumluluğu değil tüm personelin kendisine, ast ve üstüne ve topluma olan

¹⁹⁹Vahit BIÇAK, "Demokratik Toplumda Polis Etiği", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 263-278.

²⁰⁰ Pehlivan, a.g.e., s. 2.

²⁰¹ Aydın, a.g.e., s. 107.

sorumluluğudur. Ayrıca görev ifa edilirken öğrenilen sırları saklanması ve gereken yerler haricinde açıklanmaması da sorumluluğun içine girmektedir. Polisin görev esnasında davranışı, bulunduğu yerlere dikkat etmesi, devletin lojistik malzemelerini özel işinde kullanmaması da sorumluluğun içerisinde yer almaktadır. Yasalara muhalif bir davranış polisten beklenemez ve beklenmemelidir. Yalnız burada belirtilmesi gereken memurun özellikle de polisin görev sınırlarının belli olmamasından dolayı ikilem içinde kalmasıdır. Görev sınırlarının çok iyi çizilmesi gerekmektedir.

4.3.2.4. İletişime Açık Olma

İnsanın kendini geliştirmesi, toplumu dünyayı, onu tanıması, olaylar hakkında bilgi sahibi olması, birbiriyle iletişim kurması bütün bunlar bir insan onurunun bir parçasıdır.²⁰² Polis her gün birçok suç ve suçlu ile muhatap olmakta ve bu durum polisi olumsuz etkilemektedir. Bunun sonucu olarak hizmet sunması gerektiği vatandaşa karşı olumsuz davranmakta ve iletişim konusunda kötü durumlar yaşamaktadır. Diğer kurum ve kuruluşlarla da iletişimi kuvvetli olamamaktadır. Avrupa Polis Etik Yönetmeliği bu konu üzerinde durmuş ve bunu bir maddesinde (madde 18) “Polis Teşkilatı polis-halk ilişkilerini geliştirecek, diğer kurum ve mahalli topluluklarla, sivil toplum kuruluşları ile ve halkı temsil eden diğer kuruluşlarla, etkili işbirliği kuracak ve geliştirecek şekilde organize edilmelidir” diyerek polisin iletişiminin çok iyi olmasının gerektiğinden bahsetmektedir.

Yaptığı görev ile ilgili olarak da devamlı gözlerin üzerinde olduğu bir meslek olduğundan dolayı yaptığı en ufak bir yanlışta tüm insanların eleştirilerini üzerinde hissedecektir. Bu tür durumları her zaman polis olgunlukla karşılamalı ve herkesle iletişimini en iyi şekilde tutmalıdır. Ayrıca yaptığı görev açısından da halkla iletişimi ne kadar kuvvetli olursa problemlerin çözülmesi de o kadar iyi olacaktır.

Topluma güvenlik ve kamu hizmeti veren bir kişi olarak polis, bu görevini yerine getirirken, her saat ve dakika sosyal hayatla ve toplumla iç içe olmaktadır. Bu durum polise diğer kamu görevlerine nazaran polise toplumu daha yakından tanıma ve bilme imkanı sağlamaktadır. Bu bağlamda polis sosyal hayatta iyi bir kamuoyu

²⁰² Umur TALU, “Medya Açısından Meslek Etiği”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), Polis Meslek Etiği, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 133-141.

araştırmacı olarak görülebilir. Sosyal hayatta polis, devlet ile halk arasında iletişimi sağlayan adeta bir diplomat gibi hareket etmek zorundadır. Polis ile halk arasındaki iyi ilişkiler polisin diplomatik bir zaferi gibi görülmelidir. Bu zaferin polise kazandıracığı çok önemli girdiler söz konusudur. Öyle ki halka güven veren ve halktan takdir toplayan polis, suçun önlenmesi veya suçun faillerinin yakalanmasında halkı yanında bulacak ve ondan yardım görecektir.²⁰³ Böylece görevinde daha başarılı olacaktır.

4.3.2.5. Doğruluk ve Dürüstlük

Doğruluk ve dürüstlük benzer kavramlar ve herkesin kendisine karşı davranılmasını istediği davranış biçimidir. Ve özellikle kamu yönetiminde en önemli etik değerdir. Bir olayın çözülmesinde ve suçlunun yakalanması gibi hayati bir görevi üstlenen polisin de en başta sahip olması gereken etik değerlerinden birisidir. Etik Yönetmeliğinde üzerinde durulan diğer konuda doğruluktur. 20. maddede “Polis Teşkilatı amir ve memurlarının dürüstlüğünü ve görevini gerektiği gibi yapmasını sağlamak için, özellikle AİHS’de korunan, kişi hak ve özgürlüklerine saygılı olmalarını garanti altına alan adına etkili tedbirler almalıdır” şeklinde bu konuya verdiği önemden bahsetmektedir.

Karşılaştığı olaylarda hiçbir zaman ayırım gözetmeden ne yapması gerekiyorsa onu yapmalı ve doğruluk dediğimiz etik değerden ayrılmamalıdır.

Polisin gördüğü güvenlik hizmetinin önemi gereği halka güven vermesi zorunludur. Özellikle polis mesleğinde yasal olmayan mal ve para ile flört edilebilmekte, bazıları çok az dahi olsa, gerekçe ne olursa olsun, bu tür illegal flörtlere hemen hırsız damgasını vurmakta, bazıları ise ikilem içinde kalabilmektedir.²⁰⁴

4.3.2.6. Adil Olmak

Bu ilkenin içinde personel ve hizmet sunulan halk arasında ayrımcılık yapmamak, onlara eşit davranmak, kendini sorumlu hissetmek, insanlara saygılı

²⁰³ Mimar TÜRKKAHRAMAN, “Polis ve Sosyal Hayat”, *Polis Dergisi*, Sayı 36, 2003, ss. 748-752.

²⁰⁴ Recep GÜLTEKİN, ‘Polis Meslek Etiği’, *Polis Dergisi*, Sayı 36, 2003, ss. 287-301.

olmak bulunmaktadır. Adalet hem personel arasında hem de hizmetten yararlananlar arasında olmalıdır.²⁰⁵

Yönetmeliğin 23. maddesinde “Polis mantıklı karar verebilmeli, açık, olgun, adil olmalı, iyi iletişim kurabilmeli ve gerektiğinde liderlik ve yönetim kabiliyetlerine sahip olmalıdır” şeklinde saydığı ilkelerden birisi de adil olmaktır. Ayrıca bu madde haricinde 39. maddede “Polis görevlerini dürüst bir şekilde yerine getirmeli, özellikle de, tarafsızlık ve ayırım yapmama prensiplerini rehber edinmelidir” ve 48. maddede “Polis soruşturmaları objektif ve adil bir şekilde yürütülmelidir” diyerek adaletli davranılması konusunda birçok madde belirtmiştir. Polis görev yaparken karşılaştığı tüm durumlarda ayırım yapmaksızın işin takibini yapmalıdır. Polis görevini yaparken din, dil, zengin, fakir, cinsiyet ayırımı yapmamalıdır. Ülkemizde Avrupa Birliğine giriş yaptığımız şu günlerde üzerinde çalışılması gereken en önemli konulardan birisi de budur. Ülkemizde polisin üzerindeki siyasi baskıdan dolayı polis görevini adil bir şekilde yapamamakta buda sorunlara yol açmaktadır. Ülkemizde polisin özerk olması konusunda çalışmaların yapıp bir an önce sonuçlanması gerekmektedir.

Profesyonellik ve meslek etiği çoğu zaman birlikte anılan ve birbirlerinden ayrılmayacak iç içe değerlendirilecek yapılardır. Profesyonellik bir işi yaparken iyi ve en üst seviye de yapma anlamına gelmektedir. Profesyonel anlamda en çok zorlanılan konu ise adil olmak ve ayrımcılık yapmamak konusudur. Bir olay karşısında her kişiye eşit davranmak ve kayırmamaya gitmemek özellikle polislik mesleği açısından çok önemlidir.

Emniyet örgütü, kendi iç konularında ve dışarıdaki insanlar arsında ayırım yapmadan, tarafsızlık ve nesnellik ölçütlerine göre davranmalıdır. Nesnellik ilkesi objektif olup, bireyden bireye, yere ve zamana göre değişiklik göstermez.²⁰⁶

4.3.2.7. Kuvvet Kullanmada Ölçü

²⁰⁵ Turgut GÖKSU, Veysel K.BİLGİÇ, “Polislik Mesleği ve Etik Kuralları”, Polis Meslek Etiği, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 85-96.

²⁰⁶ Yusuf KARABABA, Fazlı GÖKÇEGÖZ, “Polis Meslek Etiği ve Etik Eğitime İlişkin Bir Program”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), Polis Meslek Etiği, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 315-335.

Her ülkenin kendisini ve vatandaşlarını güvenli bir şekilde yaşatması için güvenlik kuvvetlerine ihtiyacı vardır. Gerekli olduğu zamanda güvenlik kuvvetleri zor kullanmak yetkisine haizdir. Ülkemizde de polis gerektiğinde zor kullanma yetkisini kullanmakta fakat bireysel olarak sınıırı aşılmaktadır. Hangi durumlarda ne kadar güç kullanılması gerektiğini bilmek bir etik kuraldır.

Etik Yönetmeliğinin 29. maddesinde “Kuvvet kullanma ile ilgili polis eğitimi ile temel insan hakları prensiplerinin sınırları, özellikle AİHS ve içtihat hukuku, bütün seviyelerdeki polisin eğitimine dahil etmelidir” şeklinde belirterek kuvvet kullanılması konusunda polisin eğitiminden bahsedilmektedir.

Güvenlik birimleri kuvvet uygulamalarında her zaman yasal ve meşru sınırlar içerisinde kalmalıdır. Hizmet ettikleri sisteme gerçekten inanıyor ve devam etmesini istiyorsa bu bir zorunluluktur.²⁰⁷ Güvenlik birimleri bir ülkedeki yasal ve meşru kuvvet kullanma hak ve görevini elinde bulunduran kurumdurlar. Ancak bu kurumların mensupları tarafından yapılan kuvvet kullanımı uygulamaların her halükarda yasal ve meşru olduğu anlamına gelemez.

Polisin kuvvet kullanırken keyfi olarak güç kullanması etik değerlere kesinlikle uymamaktadır. Olayın durumuna göre gerektiği kadar kuvvet kullanılmalıdır. Keyfilikten kesinlikle kaçınılmalıdır. Özellikle bu tür durumlarda yöneticiye daha çok iş düşmektedir. Bu konuda personel eğitilmelidir ve kuvvet kullanılması gereken durumlarda kuvvet kullanmadan önleyebiliyorsa önlemeli, her halükarda kullanılması gerekiyorsa bununu takibini yapmalı ve gerektiği kadara kullandırmalıdır.

Yine yönetmeliğın 36. maddesinde “Polis, kesinlikle zorunlu olan durumlarda ve sadece meşru bir amacı elde etmek için gerekli olan kadar kuvvet kullanabilir” diyerek sınırını belirtmiştir.

Güvenlik personelinin cezalandırmak amacı ile kuvvet kullanması yasal değildir. Kuvvet kullanımı ancak personelin kendisine veya başkasına yönelik bir

²⁰⁷ İbrahim CERRAH, “Polis Etiği: Güvenlik Personelinde Görülen Sapma Davranışların Etik Açısından Analizi”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 311-328.

fiziki saldırının olması durumunda bu tehlikeyi gidermek veya etkisiz hale getirmek için kullanılır. Burada kuvvet kullanmak bir amaç değil araçtır ve hangi aşamada ve hangi oranda kullanılması gerekiyorsa o sınırın aşılması gereklidir. Kullanılan kuvvet ne olursa olsun nihai amaç saldırganı durdurmak ve kontrol altına almaktır.²⁰⁸

Polis görevini sebep ne olursa olsun suistimal etmemelidir. Herhangi bir sebepten dolayı müdahalede bulunacaksa orada bulunanlara bir yakını gibi düşünmeli ne kadar kuvvet kullanacağını buna göre yapmalıdır. Burada da polisin iletişiminin yanında insan psikolojisi ve empatisini çok iyi bilmesi gerekmektedir.

4.3.2.8. Açıklık

Burada bahsedilen açıklıktan kasıt polisin yaptığı işlerdeki şeffaflık ve iş sırasında kendisini tanıtmaması kastedilmektedir. Nitekim Yönetmeliğin 44. maddesinde “Polis olaylara müdahale sırasında, normalde, polis statülerini ve mesleki kimliklerini açıklamalıdır” şeklinde belirterek burada da keyfilik önüne geçmiştir. Herhangi bir olayda müdahale eden polis önce kendisini tanıtmalı ve sonra müdahale etmelidir tabii ki acil durumlar hariç.

Son zamanlarda polis çalışmalarında da şeffaflığa gidilmeye başlanmış yapılan çalışmalar hakkında halka ve basına bilgi verilmektedir. Polis yapacağı çalışmalar ile bu konuya daha çok önem vermeli şeffaflık konusunda gereken tüm çalışmaları yapmalıdır.

Toplum destekli polislik için şeffaflık kaçınılmazdır. Polisliğin en önemli silahı halkın destek ve güvenidir. Polisin en saygın kamu kuruluşları arasında sayıldığı İngiltere’de polislik şiddet ve korku üzerine değil, sevgi ve güven üzerine bina edilmiştir.

4.3.2.9. Etik Dışı Davranışlardan Kaçınma

Yönetmeliğin 45. maddesinde “Polis kurum içerisindeki her türlü bozulmaya (mesleği kötüye kullanmaya açık olan davranış biçimlerine) karşı tavır içinde olmalıdır. Kurum içindeki bozulmayı kendi üstlerine veya polis içerisindeki diğer

²⁰⁸ Oktay KAYGISIZ, “Kuvvet Kullanımında Profesyonel Yaklaşım”, Polis Dergisi, Sayı 30, 2003, ss. 107-109.

ilgili birimlere bildirmelidir” diyerek etik dışı davranışların daha oluşmadan kurum içerisinde çözülmesinden bahsetmektedir. Bu konu tüm maddeleri kapsayan bir madde ama bizim burada bahsedeceğimiz kurumu tamamen kötüye götürecek adını kötüleyecek davranışlardır.

Bu gibi davranışların eğitim yoluyla ve personeli bilgilendirerek önlem alınmalıdır. Madde 27’ye göre “Genel polis eğitimi halka olabildiğince açık olmalıdır”. Buna göre polis teşkilatındaki açıklık ve şeffaflık polisin eğitiminde de olmalıdır.²⁰⁹ Çalışanlar daha önceden olaylarda örnek gösterilerek bu konuda bilinçlendirilmeli ve etik dışı davranışların önüne geçirmelidir.

Türk polisinin etik dışı davranışlarını kısaca şu şekilde sıralayabiliriz. Polise verilen yetkiler, yüksek standartta davranışlar gerektiriyor. Polis kendisinin kanunların üstünde olmadığı konusunda devamlı uyarılmalıdır. Polis onurlu adil ve tarafsız olmalı, teknolojinin gelişmesi polise büyük imkanlar tanıyor. Ama büyük yetkiler tanımıyor. Polis bu yeni imkanları yetkilerinin sınırları içinde kullanmalıdır. Vatandaşlar ayırımı tabi tutulmamalıdır.²¹⁰

Bütün ülkelerde özellikle kamu kemsinde verilen gücü kötüye kullanmaktan dolayı etik dışı davranışlar olmakta ve bunlar uzun vadede çözümü zor olan sonuçlar doğurmaktadır. Bu tür olayların kamu kesiminde çoğalmasının önüne geçilmediği zaman vatandaşın ülkesine olan güveni azalmaktadır. Kendisine kanunla mevki ve güç verilen tüm kamu çalışanları başka kurumlarca denetlenmeli ve gerekli durumlarda eğitimlerle personel desteklenmelidir.

Yönetmeliğin 62. maddesinde de “üye ülkelerde, bu doküman da sunulan prensipler üzerine kurulu etik yönetmeliği veya polisin davranış yönetmeliği geliştirilecek ve uygun kurumlar aracılığı ile bunlar izlenecektir” diyerek bu tür çalışmaların izlenmesi gerektiğinden bahsetmektedir.

Yine yönetmeliğin 24. maddesinde “Ciddi suçlardan dolayı mahkum olanlar polislik mesleğinden uzaklaştırılmalıdır”, 25. maddesinde “Polis adayları geçmişleri

²⁰⁹Oğuz İnci, ‘APEY’e Göre Polis Etiği ve Eğitimi’, <http://www.cagipolisi.com.tr>. 10.05.2004.

²¹⁰Vahit Bıçak, Türk Polisinin Etik Sorunları, <http://www.cagipolisi.com.tr>. 12.04.2004.

ile araştırılarak objektif ve ayrımcılık gözetmeyen kriterlere göre belirlenmelidir. Ayrıca polisin hizmet ettiği toplumu yansıtabilmesi için toplumun değişik kesimlerinden kadın erkek polis adayları almak teşkilatı politikası olarak benimsenmelidir” ve yine 21. maddede “ teşkilat, bütün seviyelerde polisin kötüye kullanılmasını önleyici etkili tedbirler almalıdır” diyerek etikle ilgili tedbir ve önlemlerden bahsetmektedir.

Etik davranışları, polislerin mesleğe ilişkin olarak oluşturduğu, geliştirdiği, polisleri görev esnasında belirli bir şekilde davranmaya zorlayan, güvenlik hizmetlerinin sınırlanması sırasında kişisel eğilimleri sınırlayan, polislik için yetersiz ve ilkesiz olduğunu belirlediği meslek üyelerini, eğiten ya da meslekten çıkaran, meslek içi rekabeti düzenleyen hizmet ideallerini korumayı amaçlayan polislik mesleğine ilişkin ilkeler bütünü şeklinde tarif edebiliriz.

Kamu hizmeti gören personelde görülen aykırı davranışlar yasal açıdan suç, mesleki açıdan disiplin suçu oluştururken bir de etik boyutu vardır. Görevi gereği veçhile yerine getirmediğinden görev suçu işleyen kamu personeli, aynı zamanda etik dışı bir davranış da bulunmuştur.²¹¹

Fakat burada şunu da belirtmeliyiz. İyi bir polis çoğu zaman insanlar nazarında iyi bir insan olmayabilir. Günümüzde polislerin halk tarafından çok fazla sevilmemesi bunun bir göstergesi sayılabilir. Ancak bu polislerin kişisel anlamda kötü olduklarından değil belki de görev alanlarının çok sıkı belirlenmesi ve uygulamada çoğu zaman keyfi emirleri yerine getirmeleri zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Bu da polislerin içinde ikilem oluşmasına neden olmakta ve yavaş yavaş onları yıpratmaktadır. Bundan sadece polisler değil tüm toplum zarar görmektedir.²¹²

4.3.2.10. Özel Hayata Saygı ve İşkencenin Önlenmesi

İşkence BM İşkenceye Karşı Sözleşmenin 1. maddesinin 1. paragrafında ‘ bir kimseye karşı, kendisinden itiraf almak veya üçüncü kişi hakkında bilgi edinmek,

²¹¹ Gültekin, a.g.e., s. 292.

²¹² Hasan H. ÇEVİK, “Ülke yönetiminde İyi İnsan, İyi Vatandaş, İyi Polis”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), Polis Meslek Etiği, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 301-313.

kendisinin veya üçüncü kişinin yaptığı veya yaptığından kuşkulanan bir eylem nedeniyle cezalandırmak; kendisini veya üçüncü kişiyi korkutmak veya zorlamak amacıyla veya ayrımcılığa dayanan herhangi bir sebeple, bir kamu görevlisi veya resmi sıfatla hareket eden bir başka kişi tarafından veya bu görevlinin ve kişinin teşviki ve rızası olarak uygulanan ve uygulandığı kimseye fiziksel veya ruhsal olarak ağır acı veya ıstırap veren herhangi bir fiildir” şeklinde geçmektedir.

Bugün için görev içi veya dışı yapılan ve çoğu dünya devletince kabul gören gayrı insani muamelelerden kaçınma hem insanlık gereği, hem de tarihinde insanlara sistemli olarak devlet eliyle şiddet uygulayarak işkencede bulunma gibi uygulamaları bulunmayan milletimizin inanç, örf adet ve teamülü gereğidir. Polis kanuni sınırları aşarak hiç kimseye işkence şiddet ve kötü muamelatta bulunamaz.

Yaşama hakkı herkesin vazgeçemeyeceği en değer verdiği haklarından birisidir. En başta belirttiğimiz insan hakları konusunun içeriğinden birisi de yaşama hakkıdır. Polislik mesleği suç ve suç işleyenlerle mücadele olduğu için gerektiğinde kişilerin geçici de olsa yaşamlarına kısıtlama getirmektedir. Fakat bunu elinde kuvvetli bir şüphesi olmadan yaparsa kendisi suç işlemiş olur. 46. maddede “Polis soruşturmaları, en azından gerçek veya işlenmesi muhtemel bir suç ile ilgili makul bir şüphenin üzerine bina edilmelidir” şeklinde belirterek bu durumu açıkça izah etmiştir.

Etik Yönetmeliğinin 34.maddesinde “Polis ve tüm polis operasyonları herkesin yaşama hakkında saygılı olmalıdır” diyerek yaşama hakkına saygı konusundan bahsetmektedir. Tüm Avrupa ülkelerinde üzerinde en çok durulan konulardan biriside budur. Yaşama hakkı hiçbir şekilde kısıtlanamaz. Yine yönetmeliğin 53. maddesinde “Kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasını mümkün kılan durumlar oldukça sınırlı tutulmalı ve bu işlem gözaltına alınan her bir kimsenin onur, savunmasızlığı ve kişiler ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır” diyerek yaşama hakkının mümkün olduğu kadar sınırlı tutulmasını ve 54. maddede de bu durumlar meydana geldiği zaman gerekçesinin şahsa bildirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. 56. maddede de bir yakınına haber vermesi ve hukuki yardım almasının olabileceğinden bahsedilmektedir. Bu maddeler yönetmeliğin yaşama hakkını zorunlu olmadan kısıtlanmaması için üzerinde bu kadar durulmuştur.

Bunların dışında bir de yaşama hakkının kısıtlanmasının gerekli olduğu durumlarda yakalanan ve gözaltına alınan şahsın haklarına da gerekli saygı gösterilmelidir. İşkence ve zorlamalardan kesinlikle uzak durulmalıdır. Yönetmeliğin 35. maddesinde bu konuyla ilgili olarak “Polis hiçbir şart altında, herhangi bir işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele veya cezalandırma yapmayacak, yapılmasına ön ayak olmayacak veya tolere etmeyecektir” diyerek bu durumun kesinlikle önüne geçilmesi gerektiğinden bahsetmektedir.

Kişisel yaşam ve davranış başkaları tarafından bilinmemesi gereken ve özel mahiyet taşıyan bir olgudur. Özel hayata girilmemesi ve korunması, günümüzün önemli değerlerinden biridir. Polis kişisel değerlere ve mülkiyet hakkına saygılı olmalıdır. İşinin gerektirdiği ve yasaların öngördüğünün ötesinde polis kişilerin özel hayatına müdahale etmemelidir.²¹³

4.3.3. Polis Eğitiminin Gözden Geçirilmesi

Özellikle son 20 yıldır kamu yönetiminin çevresinde meydana gelen büyük çaplı değişiklikler, kamu örgütlerinin yapı, süreç, personel ve kültür unsurlarında önemli farklılıklar yaşanmasına neden olmaktadır.²¹⁴ Polislik mesleğinde de bu personel ve kültür değişimini bariz bir şekilde görmekteyiz.

Polis, devletin bekası ve halkın huzuru için genel anlamda toplumun hep suçlu kesimiyle karşı karşıya bulunma durumunda süreklilik göstermektedir.²¹⁵ Polisin içinde bulunduğu sistemin yapısı polis etiği polisin nasıl çalışması gerektiği hakkına düşüncesini yansıtmakta, yani kamunun polis ile ilgili beklentilerini göstermektedir. Sosyal değerler polis faaliyetlerinin sınırının ne olması gerektiğini tanımlamada temel olacaktır. İnsanların güç, kanun ve düzen, neyin iyi, neyin de kötü olduğu hakkındaki kavramaları çok önemlidir. Polis her zaman güç ve meşru baskı kullanımı ile uğraştığından dolayı polisin ne yapabileceği ve ne yapamayacağı konusu her zaman bizim insan hakları algılamamız ile ilişkilendirilebilir. İnsan

²¹³ Aydın, a.g.e., s. 113.

²¹⁴ Hazma ATEŞ, “Modernlik ve Postmodernlik Arasında Kamu Yönetimi”, *Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye*, Güngör Erdumlu (Ed), Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 63-109.

²¹⁵ Bilal SEVİNÇ, “Polis Etiği, Etik Eğitimi ve Polis Etik Program Örneği”, *21. Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu*, Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 25-27 Ekim 2000, ss. 900-905.

hakları ile ne derecede ilgilenirsek o derecede polisin vatandaşların hak ve özgürlüklerini kısıtlamasında daha çok talep öne sürebiliriz.²¹⁶

Polislik mesleği, kişisel gelişim ve gerçekleştirme için çeşitli fırsatları sunmakla birlikte sadece ve güvenli ve meydan okuyan bir meslek değildir, bunun yanında, daha özel olarak bu çok önemli ve ahlaki açıdan anlamlı bir sosyal fonksiyon da sunmaktadır. Bu sosyal fonksiyonun takdiri ve bu fonksiyonun sunulması ile ilgili standart ve değerler profesyonellik etiği eğitiminde ana konular olmalıdır.²¹⁷

4.3.3.1. Polis Temel Eğitimi

Türkiye’de polislere temel eğitim Polis Akademisi ve buna bağlı Güvenlik Bilimleri Fakültesi ve Polis meslek yüksekokulları tarafından verilmektedir. Güvenlik Bilimleri Fakültesi orta ve üst sınıf amirlerinin yetiştirilmesi için temel polislik bilgilerinin verildiği dört yıllık lisans eğitiminin verildiği yerdir. Güvenlik Bilimleri Fakültesinin öğrenci kaynağı Polis koleji ve liseyi bitiren öğrencilerden sağlanmaktadır.

Meslekte polis memuru olarak görev yapan personel ise iki yıllık ön lisans programı olan Polis Meslek Yüksekokullarında eğitim almaktadır. Burada görev yapan eğitimcilerin belli bir kısmı dışarıdan olmakla beraber çoğunluğu emniyet hizmetleri sınıfındaki personelden oluşmaktadır.

Güvenlik Bilimlerinde ve Polis Meslek Yüksekokullarında görev yapan tüm personel eğitimin daha çok teorik olarak almaktadır. Pratiği ise meslekte almakta, karşılaştığı duruma göre davranış geliştirmektedir. Veriler eğitim ve uygulamaların içeriği ayrı bir konuyu gerektirir. Fakat bizi ilgilendiren kısım ise polislik mesleğini icra eden bireyler karşılaşacakları durumu daha önceden bilememekte o anda geliştirmektedir. Bunun sonucu olarak da istemeden de olsa etik dışı davranışlarda bulunmaktadır.

²¹⁶ Francesc Guillen LASIERRA, “Etik: Profesyonelliğe Giden Yol”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 143-154.

²¹⁷ John KLEINING, “Polis Eğitiminde Profesyonel Etik”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 173-193.

Dünyadaki çeşitli çağdaş ülkelerdeki polis temel eğitimine genel olarak bakıldığında, polis temel eğitiminin bir yıla- üç yıl altı ay arasında değiştiği görülmektedir. Genel olarak bu ülkelerdeki polis temel eğitiminin teorik kısmı kısa olarak polis okullarında verilmekte, kalan sürenin en az % 50 den fazla süresi kadroda uygulamalı olarak verilmektedir. Türkiye haricindeki polis temel eğitiminde önemli bir diğer husus, stajyer polis adaylarının uygulamada, belli bir programa göre, eğiticilik formasyonu almış daha tecrübeli polis memurları veya amirlerinin gözetiminde ve denetiminde stajlarını tamamlamalarıdır.²¹⁸

4.3.3.2. Eğitimin Önemi

Toplumlar kendi geleceklerini daha güvenli ve rahat bir yapıya kavuşturabilmek için sürekli bir arayışa girmişlerdir. Bu hızlı değişim süreci toplumların beklenti düzeyinin artmasına neden olmuştur. Özellikle daha nitelikli mal ve hizmet üretme tüm kuruluşların en önemli sorunu haline gelmiştir.

Toplum ile sürekli iç içe iletişim halinde bulunan polislerin, can ve mal güvenliğinin sağlanması gibi kritik ve yaşamsal önemi olan görev ve işlevleri vardır. Bu rollerin gerçekleştirilmesinde polisin sahip olduğu bilgi, beceri ve davranışlar, toplumla kurulacak iletişimin düzeyini belirleyecektir. Polisin nitelikli davranışlar göstermesi, hem ona duyulan güvenin artmasını hem üyesi bulunduğu örgütün güçlenip gelişmesini sağlayacaktır. Bu büyük ölçüde polisin hem meslek öncesinde hem meslek içerisinde sürekli eğitilmesini ve ortaya çıkan toplumsal gelişmelere göre yeni davranışlar kazanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu eğitimin önemli konularından biriside şüphesiz ki etikdir.

Polis eğitimi, hukuk kuralları ve insan haklarının korunması olan demokrasinin temel değerlerine bağlı kalınarak geliştirilmelidir. Eğitim her şeyden önce, polisin uzmandan ziyade bilgili bir memur olmasını hedeflemektedir. Eğitim polis örgütünün kendisini yansıtarak kamu ile ilişkilerinde mümkün olduğu kadar açık olmasını sağlamalıdır.²¹⁹

²¹⁸ Özcan KARAMAN, "Polis Eğitimi", Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2002, ss. 343-363.

²¹⁹ Neil RICHARDS, "Avrupa Konseyi Avrupa Polis Etiği Kuralları", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), Polis Meslek Etiği, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 41-45.

Eğitim bireyin yaşadığı toplumda, pratik değeri olan kabiliyet, yöneliş ve diğer davranış formlarını edindiği süreçler toplamıdır. Eğitim bireyin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir.²²⁰

Tutum'a göre Eğitim 'genel anlamda bilgi verme, yetenek ve becerileri geliştirme sürecidir.'²²¹ Polis eğitimi ruh beden ve kafa bütünlüğü gerektiren bir eğitimidir. Bu bütünlük sağlanamazsa yani gönül, kafa ve kol gücü uyum içinde olmazsa istenilen verim elde edilemez.²²²

Etik bir eğitim konusu mudur? Bu sorunun yanıtı kuşkusuz evet olmalıdır. Bireylerin amaçlarına ulaşmak için etik dışı yollara başvurmaları açgözlülükten, ideolojik nedenlere kadar yayılan çok çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ancak bunlar arasında önemli etkenlerden birisi de bilgisizliktir. O halde iyi düzenlenmiş eğitim çalışmaları ile bireylerin etik değerler ve ilkeler konusunda bilgilendirmesi büyük önem taşımaktadır. Etik eğitiminin amacı, bireyin içinde yaşadığı toplumun norm ve kurallarının ötesinde, akıl yürüterek ideal bir toplumun hangi tür ilkeler üstüne kurulabileceği sorunları ile ilgilenmektir. Ulaşılması istenen ilkeler bireylere içinde yaşadıkları toplum bağlı oldukları inanç sistemi ve taşıdıkları özelliklere bakılmaksızın temel insan hakları ve insan onuruna yaraşır biçimde doğru ve adil davranmayı içerir.²²³

Etik eğitimi iki düzeyde ele alınmaktadır. Bunlardan biri bir mesleğin bilgi ve becerilerinin yanında öğrencilere o mesleğin etik değerlerinin de kazandırıldığı hizmet öncesi eğitim programları; ikincisi ise çalışan bireylere yöneten ve yönetilen olarak çalıştıkları iş yaşamı içinde icra ettikleri mesleğin etik değerlerinin kazandırıldığı hizmet içi eğitim programları.

²²⁰ Feyzullah ARSLAN, "Türk Emniyet Örgütünde Sürekli Eğitim", *Polis Dergisi*, Sayı 32, 2002, ss. 21-28.

²²¹ Cahit TUTUM, *Personel Yönetimi*, TODAİE Yayınları No: 79, Ankara, 1979, s. 117.

²²² Tuncay GÜLOĞLU, Ramazan ERDOĞAN, "Türkiye Ve Almanya'da Polis Eğitimi", *Polis Dergisi*, Sayı 36, 2003, ss. 721-723.

²²³ İnalet Pehlivan AYDIN, *Yönetimsel Mesleki ve Örgütsel Etik*, Pegem Yayınları, Ankara, 2002, s. 165.

Şu an Emniyet teşkilatında kaynaklanan sorunların kaynağı tamamen bir kişiye yüklenemez. Cerrah'ın ifadesi ile sorunun kaynağı emniyet mensuplarının kendileri değil, daha çok mevcut yönetim sistemidir. Bu yönetim sistemi ile sadece emniyet teşkilatı değil, aynı zamanda genelde Türk toplum yapısı, özelde eğitim sistemi kastedilmiştir.²²⁴

Ayrıca dokuz bini aşkın polis adayı üzerinde uygulanan ankete göre ise polis adaylarının büyük çoğunluğunun (% 85) kırsal kesim ve küçük yerleşim birimlerinden geldiği saptanmıştır.²²⁵ Polis okullarına gelen bu insanların aldıkları eğitim onların ihtiyaçlarını tamamen karşılayamamaktadır.

Eğitim kurumların şekillenmesinde, kalitenin artmasında ve kurumların yeni gelişmelere ayak uydurmasında önemli bir faktördür. Gelişen teknoloji ile birlikte çalışan personelinde kendini yetiştirmesi ve zamana ayak uydurması gerekmektedir. Polisin de bu değişime ayak uydurabilmesi için eğitimine önem verilmelidir. Etik konusunda da eğitim daha önceleri içerik olarak geçse de artık ayrı bir branş olarak göz önüne alınması gerekmektedir. Ülkemizde polisliğe başlayan kişiler okulda teorik eğitim aldıkları için uygulamayı meslekte öğreneceklerdir. Bu öğrenme süreci beklide mesleği bitireceği güne kadar devam edecektir. Emniyet teşkilatında çalışan personelde karşılaşılabilecek durumlara göre çözüm geliştirecek ve bir sonuca gidecektir. Bu yüzden gündeme çıkan konular ve problemler ile ilgili eğitime meslek hayatında da devam etmelidir. Polis yüksekokullarında ve polis akademisinde polise mesleği boyunca gerekli bilgilerin tümünü vermek mümkün değildir. Bunun yerine meslekte gerekli olan temel teorik bilgileri vermek ve olaylar karşısında kendi başına değerlendirme ve araştırma yapma alışkanlığı kazandırmak esastır.²²⁶

4.3.3.3. Etik Eğitim Çalışmaları

Polislik mesleği devamlı yenilenme isteyen bir meslektir. Yukarıda da bahsedildiği gibi mesleğe girene kadar alınan eğitim yeterli olmayıp devamlı bir eğitim süreci olmalıdır. Meslek öncesi eğitim hizmetlerinde meslekle ilgili tüm koşulların yanında tüm etik değerleri bireye kazandırılmalıdır.

²²⁴ Cerrah, 2002, a.g.e., s. 311.

²²⁵ Cerrah, 2002, a.g.e., s. 312.

²²⁶ Karaman, a.g.e., s. 345.

Mesleğe başladıktan sonra ise çalışma ortamına göre planlı bir hizmet içi eğitim programı uygulanarak verilmesi gereken konular anlatılmalıdır. Etik ile ilgili dersler yalnız Avrupa Birliğine girme aşamasında değil diğer zamanlarda da herkese gerektiği kadarı ile verilmelidir.

Etik eğitiminin amacı, insanları, ahlak üzerinde kendi kendine yargılama yapabilecek duruma getirmek olmalıdır. Her insan kendi kararlarını, kendi özgür düşüncesi ile verebilmelidir. Gözlerimi kaparım ödevimi yaparım düşüncesi, bu açıdan bakıldığında, etik bir davranış değildir. Ödev bilinci, toplum için gerekli, yararlı bir şeydir ancak, bu ödevi kör bir itaatle yerine götürmek kötüdür. Bireyler gözlerimi açarım ödevimi yaparım diyebilmelidirler. Bu açıdan bakıldığında, bireylerin uymaları için bazı etik ilkelerin oluşturulması ve bu ilkelerin bireylere bir dayatma olarak sunulması doğru bir davranış olmayabilir. Ancak, bütün bireylerin belirli temel kavram ve değerler üzerinde birleşebilmeleri için bu kaçınılmazdır. Bireyler bu temel etik değer ve kavramları içselleştirdikten sonra, daha da iyi olanın arayışına girilebilir.²²⁷

Gelişen teknoloji ile birlikte meydana gelen tüm etik dışı davranışlar anında duyulmakta ve bu kurumların saygısını yitirmelerine sebep olmaktadır. Bu duruma en çok maruz kalanların başında da polisler gelmektedir.

Kamu personelinin olumsuz tavır ve davranışları hizmet öncesi ve sonrası olarak iyi planlanarak kaldırılabilir ya da azaltılabilir. Fakat verilen bu eğitimin çalışanları ayırt edilmeden ast ve üstlerin hepsine verilmelidir. Özellikle üst konumda olan kişilere bu eğitimler daha iyi verilmelidir ki; bu kişiler ast personele tavır ve hareketleriyle örnek olacaklardır.

Etik eğitimi, emniyet teşkilatının şekillenmesinde, gelişmelere ayak uydurmasında ve kalitenin en iyiye yükselmesi için kaçınılmazdır. Polise verilecek olan eğitim temel eğitim ve meslek içi eğitimde “meslek onurunun korunması” üzerinde durulmalı ve demokratik bir toplumdaki değer yargılarının başında hukuka davranmanın yer aldığı vurgulanmalıdır.²²⁸

²²⁷ Aydın, a.g.e., s. 166.

²²⁸ Dönmezer-Yenisey, a.g.e., s. 27.

4.3.3.3.1. Etik Eğitim Çalışmalarının Amacı

Etik eğitimi ile şu davranışlar amaçlanmaktadır;

1. *Ahlaki davranış edinmeyi güçlendirir.* Burada etik eğitimi, bireylerin irade zaafiyetleri ile onları doğru davranıştan uzaklaştırabilecek zararlı unsurları ortadan kaldırmaya çalışır. Polis görevlileri görevleri esnasında hem sokaktan hem de işyerinden kaynaklanan baskılarla karşılaşır. Bu durumda istedik çözümlere varılmasına etik eğitimi yardımcı olmaktadır.

2. *Ahlaki davranışları geliştirir.* Etik eğitimi ahlaki davranışların enine ve derinliğine gelişmesine yardımcı olur, ona geniş bir perspektif kazandırır. Nerede ve ne zaman etik değerlerin uygulamaya konulacağına karar verilmesini kolaylaştırır.

3. *Ahlaki Tecrübe aktarır.* Polis görevlilerinin etik davranışları uygulama ağırlıklı olarak öğrenmesine yardımcı olur.²²⁹

Güvenlik hizmetlerinde mesleki etik değerlerinin yaşama geçirilmesi gereklidir. Mesleki değerlerin standart tutum ve davranışlarda görülmesi ya da alışkanlık hale getirilmesi, mesleğe ait etik kuralların iyice özümlemesine ve etik bilinci oluşturulmasına bağlıdır.²³⁰ Ve bu bilincin yerleşmesi içinde her türlü fedakarlık yapılmalıdır.

Eğitime harcanan paralar artık bir yatırım olarak kabul edilmektedir.²³¹ Eğitime harcanan kaynak kat kat tekrar devletin kasasına girecektir. Ve daha huzurlu bir ortam oluşturacaktır.

4.3.3.3.2. Etik Eğitim Çalışmalarının Yapılışı

Etik eğitimi üç şekilde tüm polislik mesleğine yerleştirilebilir.²³²

²²⁹ J.P. CRANK, Police Ethics, Anderson Publishing Co. Cincinnati, 2000 s. 221'dan Fevzi Erdoğan, "Güvenlik Hizmetlerinde Etik Eğitimi ve Önemi", *Polis Dergisi*, Sayı 34, 2003, ss. 86-93.

²³⁰ Fevzi Erdoğan, "Güvenlik Hizmetlerinde Etik Eğitimi ve Önemi", *Polis Dergisi*, Sayı 34, 2003, ss. 86-93.

²³¹ Oya ÖZÇELİK, "Eğitim Ve Geliştirme", *İnsan Kaynakları Yönetimi*, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayın No: 276, İstanbul, 1998, ss. 169-203.

²³² Erdoğan, a.g.e., s. 90.

- 1) Birinci olarak mesleğe başlamadan önce polisleri etik konusunda eğitmek, kaliteli güvenlik hizmeti sunmanın en önemli ögesini oluşturmaktadır. Polis mesleğindeki profesyonellik yeni memurların temel etik kurallarını okulda öğrenmelerini zorunlu kılmaktadır. Eğitimlerde yaşanmış örnek olaylar üzerinde durmalı ve öğrencileri gruplara ayırarak örnek olaylar çözümlenmelidir.
- 2) İkinci olarak hizmete geçen polislerin hizmet içi eğitim programları. Branşlı olsun veya olmasın tüm polisler hizmet içi eğitim programına alınmalıdır. Bu eğitimde sadece mesleki kriterler değil liderlik, rehberlik, ikna kabiliyeti gibi derslerde verilmelidir.
- 3) Üçüncü olarak etik davranışlarının tamamen yerleşmesi için polisliğin üst kademelerinde olan yöneticiler için etik eğitim programları oluşturulmalıdır. Etik dışı davranış içine sokan fırsatlar ile yöneticiler daha çok karşılaşmaktadır.

Tüm gruplara ayrı ayrı eğitim verilmelidir. Ve bu eğitimlerde teknoloji çok iyi kullanılmalıdır.

4.3.3.3. Etik Eğitim Çalışmalarının Sonucu

Yeni bir sosyal düzene giriş, şüphesiz, birçok uyum sorunları yaratır. Kişi eski inanç, ideal ve alışkanlıklar ile yeni düzenin getirdiği ve gerektirdiği yeni anlayış ve yaşayış tarzı arasında bocalamalara, hatta bunalımlara uğrayabilir.²³³ Modernliği geriden takip eden Türkiye gibi toplumlara özgü olarak, bir de modernleşme ve modernleştirme çabalarından dolayı çatışmaların boyutu artmaktadır.²³⁴ Polislik mesleğine başlayanlar için bu durum daha da önem arz etmektedir. Göreve başlamadan bu psikolojiye alıştırılmalıdır.

Hukuk kuralının, hiçbir birey veya kurumun kanun üstüne çıkmamasını sağladığı bir demokratik devlette her insan ve her kurum kanun önünde bazı sorumluluk taşır. Bu tamamen ve sürekli kanunla çalışması açısından kanun sağlayıcı

²³³ Hasan TAN, *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik*, MEB Yayınları, İstanbul, 2000, s. 98.

²³⁴ H.Emre BAĞÇE, "Modernliğin Temelleri ve İkircikli Serüveni", *Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye*, Güngör Erdumlu (Ed), Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 5-56.

memurlar olarak görülen polisler için zorunludur. İnsan haklarının kanunla korunmuş olması, her polis faaliyeti alanında insan haklarını koruyan kanunlara saygı gösterilmesi ve itaat edilmesi anlamına da gelir.

Polisin karşılaştığı birçok etik problemler ve ikilemler, duruma göre başvurulabilecek yasal kurallara gönderme ve bu kurallara uyma yolu ile çözülebilir. Ancak bazı durumlarda neden polisin insan haklarını çiğnediğine bakılırsa, polisin adet olarak kanunlara uymaması durumu istenmeyen bir durum olmasına rağmen bir sürpriz de olmaz. Dahası kanun açık olmayabilir ve bazı kontrol edilmesi zor problemlerde polisin yapması gerekenler hakkında yardımcı olmayabilir.²³⁵ O zaman yapılması gereken, kanunları uygulamak, hatta kanunlara uymamak ihtimali gerçekten ağır bastığı durumlarda bile polisin kanuna saygı duymasını cesaretlendirmektir. Yapılması gereken bir husus da, kanunun yetersiz olduğu veya hiç bulunmadığı; kendi görevleri doğrultusunda takdir yetkisini kullanılması gerektiği, veya aksine, mesleki görevlerini yerine getirmekten başka seçeneklerinin olmadığı durumlarda polisin danışabileceği bir referans kaynağıdır.

Polisin kanuna saygı duymasının cesaretlendirilmesi; kanunun yönlendirmediği ve yönlendiremediği durumlarda polise referans kaynağının sağlanması polis mesleği ve hizmetine uygun etik ilkelerin tanımlanması ve geliştirilmesi aracılığıyla olur. Mesleki davranış kuralları veya etik kurallar, bu kuralların ithaf edildiği grubun her üyesinde istenilen tutum ve yansımaları oluşturmaya yöneliktir.

Polislik mesleği içinde davranış kurallarının oluşturulması önemli olarak kabul edilirse, önem verilerek geliştirilmesi gereken bir tedbir olduğu da ortaya çıkacaktır. Davranış kuralı, meslek içinde yüksek derece de kabul görülecek ve sahiplenilecek davranışların gerçekçi, açık ve detaylı normların ifade edildiği sürece uygun olarak geliştirilmelidir. Öncelikle bunun içeriği hakkında anlaşıldıktan sonra geniş olarak yayılması ve sürekli olarak örnekler ve içerdiği iyi uygulamalarda ısrarlı davranışlarla pekiştirilmesi gerekir.

²³⁵ Crawshaw, a.g.e. s. 168.

Polis kanunları uygulayan silahlı bir güçtür. Polisin yapacağı iyi bir görevle kişilerin hayat standardı yükselecektir. Etik eğitim çalışmaları ile bu standardın yakalanması amaçlanmaktadır. Avrupa Polis Etik Yönetmeliği maddeleri ise dünya polisliğinin ortak ilkelerini başlıklar halinde sıralamıştır. Bu maddeler yerleştirildiği takdirde polisin toplumdaki yeri belirginleşecek, çalışanlar tamamen profesyonel, sorumlu olacak ve mekanizma içinde denetim artacaktır. Bunun sağlanabilmesi için Hükümet ve İlgili Bakanlığın Emniyet Teşkilatı yapılanması ve eğitiminin artırılması ile ilgili her türlü desteği vermesi, polis liderlerinin ise takibini yapması gerekmektedir.

SONUÇ

Dünya tarihine baktığımızda genel olarak devletlerin ve toplumların temel sorunun dış güvenliklerinden ziyade iç güvenlikleri olduğu görülmektedir. Her millet yekvücut halinde dış düşmanları ülkelerinden kovmada başarılı oldukları halde, bağımsızlığına kavuştuktan kısa bir süre sonra iç kaosa, çekişme ve kavgalara sürüklenmiştir. Bu bağlamda toplumu bu iç huzursuzluktan kurtarmada, huzur ve güveni sağlamada kolluk güçlerinin (polisiye hizmetlerin) rolü ve sorumluluğu ön plana çıkmaktadır.²³⁶

Devletin örgütlü bir güç olarak ortaya çıkışının tarihi, belki de insanlık tarihi kadar eskidir. Çünkü insanların toplum halinde yaşamaya başlamaları ile her toplulukta bir yönetime gereksinim duyulması en doğal durumlardan biridir. Hemen hemen herkesin üzerinde fikir birliğine varabilecekleri ortak görüşlerden biri, toplumlarda kamu düzeninin sağlanması ile her türlü ilişkinin yasalarla düzenlenmesinin devletin birinci görevi olduğu ve devletin varlığının en temel meşruiyeti olduğu inancıdır. Ve kamu düzeninin sağlanmasının en büyük destekçisi polislik mesleğiyle bağlantılıdır.

Etik kavramı son birkaç yıldır üzerinde önemle durulmaya başlamış ve her mesleğin bir etik çerçevesi çizilerek meslek etiği olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Polislikte insanların can ve malını koruyan kendisine güç verilen en önemli meslek grubundan biridir. Fakat bilinçli olmayan ve eğitim verilmeyen personel bu güç ve yetkiyi yanlış olarak kullanabilir. Son zamanlarda Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmeye çalıştığı günlerde karşısına çıkan en önemli engellerden biride insan hakları ihlalleri ve yaşama hakkının engellenmesi gibi konulardır. Buna karşın Avrupa Birliği kurulduğu zaman tüm ülkelerin ortak hazırladığı Avrupa Polis Etik Yönetmeliği Türkiye'ye şimdiden yön çizmesi için bir ipucudur.

Bu yönetmelikte Hukuk Devletinde polisin yeri, eğitimi, Polis ve ceza adalet sistemi, polisin kuramsal yapısı, polisin hakları, vatandaşın hakları konusu çok iyi bir

²³⁶ Ali ŞAFAK - Vahit BIÇAK, Güvenlik Kuvvetleri Ve Polis Mevzuatı- Polisin El Kitabı, Yardımcı Ofset, Ankara, 2000, s. 1.

şekilde açıklanmıştır. Türkiye şu an üye olma aşamasında bu etik ilkeleri şimdiden uygulamaya başlarsa ileride herhangi bir şekilde olumsuzluklarla karşılaşmayacaktır. Sadece polis etiği şeklinde değil diğer tüm kamu kuruluşlarında bu şekilde etik yönetmeliği ilkeleri ışığında bir düzenleme yapılmalıdır.

Yukarıda bahsedilen tüm etik ilkeler toplumun emniyetli bir şekilde yaşamını sürdürmesi içinde gereklidir. Ve bu ilkelerin toplumda yerleşmesi sağlanmalıdır. Bu çok kısa sürede olacak bir süreç değildir. Fakat çalışmalarına şimdiden başlanması gerekmektedir. Bu ilkelerin yerleşmesi için polis kanunu çok iyi bilmeli, iletişim konusunda, insan hakları konusunda, polis meslek etiği konusunda eğitim almalı, meslekte olanlara hizmet içi eğitim ile mesleğe girmemiş olanlara ise ders olarak okutulmak sureti ile bu konular öğretilmelidir. Ayrıca polis şeffaf olmalıdır. Hiçbir şekilde insan hakları ihlali yapmamalıdır. Kuvvet kullanması gerektiği zaman gerektiği kadar kullanılmalı keyfiliğe kaçmamalıdır. Vatandaş ile olan ilişkilerinde nazik davranmalı her türlü yardımı sağlamalıdır.

En zor zamanlarda dahi, güvenliği sağlamada polisin yapacağı hareketlerden önce; kanun ve hukuk neye izin veriyor, kanun ve hukuk neyi yasaklıyor ve polisin yapacağı uygulamaların yasaların ruhuna ve yazılı metinlerine en yakın ve uygun olanını seçmesi lazımdır. Yasalara uygun ve içeriğine bağlı uygulamalar, güvenlik görevlilerini yasal kılmanın yanında, meşruluğunu da ortaya koymaktadır. Bu önem etik ve ahlaki değerlerde polisi yüksek kılmak suretiyle toplumun farklı görüşlerini paylaşan gruplarının desteğini almada önemlidir.

Polisler hizmetlerini üretirken profesyonelliklerinin ve davranışlarının ortak bir standardı tutturabilmesi için ortak etik değerlerin belirlenmesi gereklidir. Profesyonelleşen ve eğitim süreçleriyle ortak etik davranışları mesleklerine yansıtmayı başaran güvenlik güçlerinin, toplumdaki konumu yükselmekte ve saygınlığı artmaktadır. Bu etki, polislere korkudan öte güvene dayalı bakışı ve bu bakışın doğal sonucu da önemli ölçüde halk desteğinin sağlanması olacaktır. Güvenliği sağlamakla görevli bireylerin inandırıcı olabilmeleri, öncelikle kendilerinin yasalara ve hukuka uymaları ile orantılı olduğu görülmektedir.

Meslek etiğine uymada kararlı olan güvenlik görevlilerinin önemli

kazançlarından biri de moral değerler olarak kendini sağlıklı hissetmesi ve kendi ve kurumuna yöneltebilecek eleştiriler karşısında rahat olmasıdır. Gerekli meslek etik normlara uyumlu hale gelen güvenlik personeli zaten şeffaf bir yapıya kavuşacaktır. Polisin özellikle insan hakları ihlalleri suçlamalarına maruz kalmaması için etik kurallara uyması gerekmektedir.

Bunlar polisin eğitimi açısından yapılması gerekenlerdir. Bunların haricinde birde diğer kurumlara düşen görevler bulunmaktadır. Yeni kanunlar düzenlenmeli diğer tüm kamu kurumlarında da bu yönde çalışmalar yapılmalıdır. Sonuç olarak Avrupa Birliğine girmeden önce polis teşkilatı tam olarak hazır hale gelmelidir.

Etik eğitimle ve yetişme biçimiyle de alakalı olsa bile, sosyal çevre ve yaşam düzeni insanları etik dışı davranışlar sergilemeye mecbur edebilir. Bütün insanlar bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için elele vererek, uğraşmalı ve gayret göstermelidir. Hiçbir zaman sihirli bir değnek gelip ortalığı toz pembeye çevirmez. İnsanlar bunun bilinci ve idraki içinde olmalıdırlar. Her ne kadar polise temel eğitimle bazı bilgiler verilse de, bu bilgilerin yanında polise mesleğe başladığında sorunları analiz eden, düşünen ve tek başına çözüme yeteneği verilmelidir. Böylece karşılaşacağı durumlarda en iyi kararı verecektir.

Avrupa Birliği kendi bünyesinde insan hakları konusunda çok önemli adımlar atmış ve özellikle de Polis Etik Yönetmeliği ile polislerin bu konudaki sınırlarını göstermiştir. Bu konu da aday olacak ülkeler içinde aynı hassasiyeti isteyeceklerdir. Türkiye en çok tenkit yediği bu konu üzerinde yoğun çalışmalar yapmaktadır. Bilinen tüm bu maddeler eğitimle anlatılarak tüm personele kabul ettirilmelidir. Bu ilkelerin kabul edilmesinin Türkiye'ye kaybettireceği herhangi bir şey yoktur. Bu ilkeler yerleştiği zaman vatandaşların tümü mutlu olacak ve sosyal yaşam daha da düzenli hale gelecektir. Burada Avrupa ilkeleri olduğu için değil bu ilkelerin ülkelerin kalkınması için olduğu kabul edilmelidir.

Şu ana kadar bahsedilen tüm konuların yerleştirilmesi için yapılması gerekli olanı sonuç olarak şöyle özetleyebiliriz. Etik eğitimi ile personel görevi sırasında duyarlı hale gelecek ve bu değerlerin yücelmesini sağlayacaktır. Eksik olan konuda ihtiyaçlar tespit edilmeli ve bir eğitim programı hazırlanmalıdır. Eğitim verecek

personelde çok iyi ve özenle seçilmelidir.

Polislik mesleği üyeleri olarak tüm kurumca belirlenen sorunların herkes tarafından benimsenmesi gerekir. Çalışanlar olarak ortak bir etik kodlar listesi çıkarılıp bu değerler herkes tarafından kabul edilebilir olmalıdır. Kurumda bulunan üst düzey yöneticileri davranışları ile astlarına en iyi modeli oluşturmalıdır. Astlarından da bu modeli en iyi şekilde uygulayanları ödüllendirmeli ve devamı sağlanmalıdır. Bireyler ve kurum içi iletişimi arttırarak bireylerin birbirine yardım ve denetim mekanizması oluşturulmalıdır.

Etik kuralların uygulanması polisin profesyonelliğini daha iyi göstermektedir. Etik değerlere bağlı polislik hizmeti aynı zamanda bilgi ve yüksek teknolojiye dayalı polisliği beraberinde barındırdığı gözlemlenmektedir. Hukuk dışı uygulamaları önlemek için eğitim açısından çağı yakalamak şarttır. Ve bu eğitimin içine etik kuralların yerleşmesini de koymalıyız. Etik kuralların yerleşmesi için tüm personelin inancı arttırılmalı ve bilgi ile desteklenerek bu kuralların yaşamın bir parçası olduğu ve bu kurallar uygulandıkça kalitenin artarak geri döneceği belirtilmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKDEMİR Ali, **Yönetici Engeli**, Kocaeli, 2001.

AKDENİZ Mehmet, “Avrupa Birliği Adaylık Sürecinde Türk Polisinin Ücret Durumu”, **Polis Dergisi**, Sayı 31, 2002, ss. 39-41.

AKKAYA Abdullah, “Adalet Bakanlığına Bağlı Adli Polis Teşkilatının Kurulabilme Olasılığı Üzerine- İç Güvenlikte Bir Fransız Deneyimi Adli Polis Merkez Müdürlüğü Örneği”, **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, ss. 291-324.

AKTAN Coşkun Can, **Ahlaki Yeniden Yapılanma ve Toplam Ahlaka Doğru: 2.Meslek Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk**, Arı Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği Yayını, İstanbul, 1999.

AKTAN Coşkun Can, **Ahlaki Yeniden Yapılanma ve Toplam Ahlaka Doğru: 4. Toplam Ahlak Yönetimi**, Arı Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği Yayını, İstanbul, 1999.

ALADA Adalet Bayramoğlu, **Yerel Yönetim ve Ahlak**, Toplu Konut İdaresi, 1993.

ARAT Necla, **Etik ve Estetik Değerler**, Say Yayınları, 1987.

ARSLAN Feyzullah, “Türk Emniyet Örgütünde Sürekli Eğitim”, **Polis Dergisi**, Sayı 32, 2002, ss. 21-28.

ATABEK Erdal, **Hayatımız ve Değerlerimiz**, Cumhuriyet Kitapları, Çağ ve Pazarlama A.Ş., 1999.

ATAY Ender E., “İnsan Haklarının Gerçekleştirilme Şartı olarak Hukuk Devleti”, **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, ss. 104-116.

ATEŞ Hamza, “Modernlik ve Postmodernlik Arasında Kamu Yönetimi”, **Modenlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye**, Güngör Erdumlu (Ed), Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, ss.63-109.

AYDIN Ahmet Hamdi, **Polis Meslek Hukuku**, Ankara, 1996.

AYDIN Ahmet Hamdi, “Meşruiyet ve Polis”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 91-172.

AYDIN Erdem, “Polislik Mesleği ve Etiği”, **Halkla İlişkiler Yönetimi Geliştirme ve Oryantasyon Eğitimi Bölgesel Seminer Notları**, Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 101-113.

AYDIN Erdem, “Polis Meslek Etiği Duyarlılığın Oluşturulması”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 97-104.

AYDIN İnanet Pehlivan, **Yönetmel Mesleki ve Örgütsel Etik**, Pegem Yayınları, Ankara, 2002.

AYDIN Kenan, **Uluslararası Ve Küresel Pazarlamada Kültürel Etkinlikler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.

BAĞCE, H.Emre, “Modernliğin Temelleri ve İkircikli Serüveni”, **Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye**, Güngör Erdumlu (Ed), Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 5-56.

BAHAR Halil İbrahim, “Toplum Destekli Polislik ve Türkiye’ye Uygulanabilirliği”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitabevi, 2002.

BAKIREZER Güven, “Türk Modernleşmesinde İktisadi Yapının Dönüşümü, Refah ve Sosyal Demokrasi”, **Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye**, Güngör Erdumlu (Ed), Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 189-219.

BAL İhsan - BEREN Fatih, **Polis Etiği**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003.

BADIOU Alain, **Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme**, Çeviren Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 1998.

BAUMAN Zygmunt, **Postmodern Etik**, Çeviren Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, 1998.

BERGMANS Denis, “Çağdaş Polis Hizmetinin Temel Faktörü Olarak Toplum Destekli Polislik”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 195-220.

BEREN Fatih, “Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye” **Uluslararası Polis Meslek Etiği Sempozyum Notları**, 28-29 Kasım, Polis Akademisi, Ankara, 2001.

BIÇAK Vahit, “Demokratik Toplumda Polis Etiği”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 263-278.

BİNGÖL Yılmaz, “İmparatorluktan Modern Ulus Devlete: Türkiye’de Ulusal Bir Dilin Yaratılmasına Doğru”, **Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye**, Güngör Erdumlu (Ed), Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 157-185.

BUHR Monfred, **Bilimsel Felsefe Sözlüğü**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1998.

CERRAH İbrahim, “Güvenlik Hizmetlerinde Profesyonellik ve Meslek Etiği”, **Halkla İlişkiler Yönetimi ve Oryantasyon Eğitimi Bölgesel Semineri Notları**, Ankara, 2000, ss. 115-140.

CERRAH İbrahim, “Türk Polisinde Etik Çalışmaların Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2002, s. 3.

CERRAH İbrahim, “Polis Etiği: Güvenlik Personelinde Görülen Sapma Davranışların Etik Açısından Analizi”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 311-328.

CERRAH İbrahim -ERYILMAZ Mesut Bedri, **Avrupa Polis Etik Yönetmeliği ve Açıklayıcı Notlar**, Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınları No:1, Ankara, 2001.

CERRAH İbrahim-SEMİZ Emin, “Mesleki Etiğin Polis Eğitimindeki Yeri ve Önemi”, **21.yy da Polisin Eğitimi Sempozyumu**, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000.

CERRAH İbrahim - SEMİZ Emin, “Polislikte Meslek Etiği”, Bal İ. (Ed), **Türkiye’de Suç ve Polislik**, Ankara, 2001, s. 12.

CRANK J.P., Police Ethics, Anderson Publishing Co. Cincinnati, 2000 s. 221’den Fevzi Erdoğan, ‘Güvenlik Hizmetlerinde Etik Eğitimi ve Önemi’, **Polis Dergisi**, Sayı 34, 2003, ss. 86-93.

CRAWSHAW Ralph, “İnsan Kaynakları ve Polis Hizmeti”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 155-172.

ÇEVİK Hasan Hüseyin, “The Applications of Turkish Police, Democracy and The Rule of Law: A Discussion on Some Current issues”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Sayı 3, 1999, ss. 73-84.

ÇEVİK Hasan Hüseyin, “Devlet ve Polis”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2002, s. 31-52.

ÇEVİK Hasan H., “Ülke yönetiminde İyi İnsan, İyi Vatandaş, İyi Polis”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 301-313.

DEDEOĞLU Gözde, **Etik Düşünce Ve Postmodernizm**, Telos Yayınları, İstanbul, 2004.

DERDİMAN Cengiz, **Polis Yönetimi Hukuku Görev ve Yetkileri**, Üniversite Basımevi, Tokat, 1997.

DÖNMEZER Sulhi, YENİSEY Feridun, “Ceza Adalet Sisteminde Jandarma ve Polisin Rolü ve Etkinliği”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Sayı 1, 1998, ss. 2-29.

DURKHEIM Emile, **Sosyolojik Metodun Kuralları**, Çeviren Enver Aytekin, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1994.

ERDOĞAN Fevzi, ‘Güvenlik Hizmetlerinde Etik Eğitimi ve Önemi’, **Polis Dergisi**, Sayı 34, 2003, ss. 86-93.

ERYILMAZ Bilal, **Kamu Yönetimi**, Erkam Matbaası, İstanbul, 2002.

ERYILMAZ Mesut B., “Suçun Araştırılmasının Amacı; Suçun Önlenmesi mi Kişi Hak ve Özgürlüklerinin Korunması mı”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 233-250.

FENDOĞLU H.Tahsin, Güvenlik Boyutu Bağlamında Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı, **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, s. 97.

FERİDUN İbrahim, **Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye**, Matbaa-i Hayriye, İstanbul, 1910.

FINDIKLI Remzi, “Mesleki Kimlik Olgusu ve Polislik Mesleğinin Özellikleri”, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.2, 2000, s. 5-6.

FROMM Erich, **Erdem ve Mutluluk (Ahlak Psikolojisi Üzerine Bir İnceleme)**, Çev. Ayda Yörükan, Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:325, 1994.

GÖKSU Turgut, “Türkiye’de Yönetim Anlayışı ve Polis Davranışı”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2002, ss. 69-91.

GÖKSU Turgut, BİLGİÇ Veysel K., “Polislik Mesleği ve Etik Kuralları”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 85-96.

GÜLOĞLU Tuncay, Ramazan ERDOĞAN, “Türkiye Ve Almanya’da Polis Eğitimi”, **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, ss. 721-723.

GÜLTEKİN Recep, “Polis Meslek Etiği”, **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, ss. 287-301.

HAYNES Felicity, **Eğitimde Etik**, Çeviren Semra Kunt, Akbaş Yayınları, İstanbul, 2002.

İÇLİ Tülin Gülşen, “Polis ve Etik Kurallar Gereksinimi”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 65-75.

İÇLİ Tülin Gülşen, “Güç Kullanma Yetkisi ve Bunun Kullanımında Polisin Çelişkisi”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Sayı 1, 1998, ss. 69-72.

KARABABA Yusuf, GÖKÇEGÖZ Fazlı, “Polis Meslek Etiği ve Etik Eğitimine İlişkin Bir Program”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 315-335.

KARAMAN Özcan, “Polis Eğitimi”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2002, ss. 343-363.

KAVGACI Halil İbrahim, “Polis Organizasyonunda Demokratik Değişim: Bağımsız Bir Polis Şikayet Sistemi ve Halkın Polisliğe Katılımı”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Sayı 1, 1998, ss. 55-68.

KAYGISIZ Oktay, “Kuvvet Kullanımında Profesyonel Yaklaşım”, **Polis Dergisi**, Sayı 30, 2003, ss. 107-109.

KLEINING John, “Polis Eğitiminde profesyonel Etik”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 173-193.

KÖKTAŞ Arif, “Avrupa Birliğinde Polis ve Yargısal İşbirliği ve Türk Emniyet Teşkilatına Kurumsal Etkileri”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitabevi, Ankara, ss. 251-270.

KÖKTÜRK Erol, **Meslek Etiği ve Harita Sektörü**, 2000.

KUÇURADI İonna, **Etik**, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1999.

KUÇURADI İoanna, “Etik Kavramı”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 45-51.

LASİERRA Francesc Guillen, “Etik: Profesyonelliğe Giden Yol”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 143-154.

MARKOVIÇ Mihailo, **Hümanizm ve Ahlak Felsefesi**, Çev.Ali Ünlü, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998.

MECHAM Quinn, “Etik ve İç Güvenlik: Sivil Özgürlükler Hakkında Amerikan Tartışmalarından Karşılaştırmalı Ders”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 221-237.

NOYANALPAN Ningur, BERÇİN E., “Bilimsel Etik”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 61-64.

NUTTALL Jon, **Ahlak Üzerine Tartışmalar: Etiğe Giriş**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997.

ÖZCAN Mehmet, “Emniyet Teşkilatı’nın Avrupa Birliğine Uyum Çalışmaları”, Çevik H. Ve Göksu T. (Ed), **Türkiye’de Devlet Toplum Ve Polis**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2002, ss. 273-290.

ÖZÇELİK Oya, “Eğitim Ve Geliştirme”, **İnsan Kaynakları Yönetimi**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayın No: 276, İstanbul, 1998, ss. 169-203.

ÖZDEMİR Erol, “İdeal Polis Anlayışı”, **Polis Dergisi**, Sayı 31, 2002, ss. 23-26.

ÖZER Attila, “Hukuk Devleti”, **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, ss. 40-46.

ÖZKAYA Eraslan, “Temel Hak Ve Özgürlükler”, **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, s. 40.

PEHLİVAN İnyet, “Polis Meslek İlkeleri”, **Uluslararası Polis Etiği Sempozyum Notları**, Ankara, 1998, s. 9.

PIEPER Annamarie, **Etiğe Giriş**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

PÜSKÜLLÜĞLU Ali, **Arkadaş Türkçe Sözlük**, Arkadaş yayınları, Ankara, 2000.

RESNIK David B., **Bilim Etiği**, Çeviren Vicdan Mutlu, Ayrıntı yayınları, İstanbul, 2004.

RICHARDS Neil, “Avrupa Konseyi Avrupa Polis Etiği Kuralları”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss.41-45.

SELTMAN, Hartmut, “Avrupa Konseyi Polis Etiği Çalışmaları”, Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 41-45.

SEZER Arif – KUL Mehmet; “Avrupa Birliği Bağlamında Polis Halk İlişkileri”, **Polis Dergisi**, Sayı 32, 2002, ss. 2-9.

SEVİNÇ Bilal, “Polis Etiği, Etik Eğitimi ve Polis Etik Program Örneği”, **21. Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu**, Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 25-27 Ekim 2000.

SEYHAN Kazım, “Polislik ve Suçun Önlenmesi”, **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 173-204.

SÖNMEZ Nevzat, “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de İnsan Haklarının Korunması ve Türk Polisine Yansımaları”, **Polis Dergisi**, Sayı:36, 2003, ss. 137-147.

ŞAFAK Ali, **Güvenlik Kuvvetleri Ve Polis Mevzuatı-Polisin El Kitabı**, Temel Yayınları, İstanbul, 1995.

ŞAFAK Ali- BIÇAK Vahit, **Güvenlik Kuvvetleri Ve Polis Mevzuatı- Polisin El Kitabı**, Yardımcı Ofset, Ankara, 2000.

ŞAHİN Eyüp, **1907'den 2000'e Polis Okulları**, EGM Matbaası, Ankara, 2001.

TALU Umur, "Medya Açısından Meslek Etiği", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 133-141.

TAN Hasan, **Psikolojik Danışma Ve Rehberlik**, MEB Yayınları, İstanbul, 2000.

TANİLLİ Server, **Yaratıcı Aklın Sentezi, Felsefeye Giriş**, Adam Yayınları, 1998.

TEPE Harun, "Meslek Etikleri", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 53-60.

TESSENYİ Camilla, "Avrupa Konseyi ve Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği", Bal İ. Ve Eryılmaz M. (Ed), **Polis Meslek Etiği**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, ss. 337-340.

TİMUÇİN Afşar, **Felsefe Sözlüğü**, Bulut Yayınları, İstanbul, 2000.

TUTUM Cahit, **Personel Yönetimi**, TODAİE Yayınları No: 79, Ankara, 1979.

TÜRKKAHRAMAN Mimar, "Polis ve Sosyal Hayat", **Polis Dergisi**, Sayı 36, 2003, ss. 748-752.

ÜLKEN Hilmi Ziya, **Ahlak**, Ülken Yayınları, İstanbul, 2001.

YENİSEY Feridun, **Avrupa Birliği ve Uyum Sürecinde Kolluğun Cep Kanunu**, Beta Yayınları, İstanbul, 2002.

<http://www.baltaş-baltaşcom/kaynakdergitum.asp>

<http://www.hacettepe.edu.tr/turkce/belgeler/hsocrates/ab.shtml>.

<http://www.archimac.org>.

[http:// www.caginpulisi.com.tr](http://www.caginpulisi.com.tr)

<http://www.egm.gov.tr/interpol/turkce/calismasek.htm>

<http://www.foreigntrade.gov.tr/ab>

<http://www.belgenet.com/yasa/k5170>

EKLER

Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinin Türkçe ve İngilizce metni.

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği

The European Code Of Police Ethics.

AVRUPA POLİS ETİĞİ YÖNETMELİĞİ

I. Polisin Amaçları:

1. Hukuk devletinin geçerli olduğu demokratik bir toplumda polisin ana amaçları:
 - Toplumda, kamunun huzurunun, kamu düzeninin ve hukukun üstünlüğünün sağlamak,
 - Özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (AİHS) yer alan, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve saygı göstermek,
 - Suçu önlemek ve suçla mücadele etmek,
 - Suçu ortaya çıkarmak,
 - Halka yardım etmek ve halkın hizmetinde olmak.

II. Hukuk Devletinde Polisin Hukuki Alt Yapısı

2. Polis bir kamu kurumu olup kanunla kurulmalıdır.
3. Polis operasyonları her zaman iç hukuka ve ülkenin kabul ettiği uluslar arası standartlara uygun gerçekleştirilmelidir.
4. Polise yön veren kanunlara halkın ulaşabilmesi (gizli olmaması ve herkesçe temin edilebilir olması), bu kanunların açık ve net kaleme alınması, ihtiyaç halinde, bu kanunların yine halkın ulaşabileceği düzenlemelerle desteklenmesi gerekir.
5. Polis, toplumu oluşturan diğer kişilerin tabi olduğu kurallara tabi olmalı istisnalar ancak, demokratik bir toplumda polisin görevini gerektiği gibi yerine getirmesini haklı kıldığı durumlar için kabul edilmelidir.

III. Polis ve Ceza Adalet Sistemi

6. Polis, Savcılık ve Yargı teşkilatı ile ıslah sisteminin yolları arasında net bir ayrım olmalıdır. Polisin bu kurumların üzerinde bir kontrol yetkisi olmamalıdır.
7. Polis yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına kesinlikle saygılı olmalıdır: özellikle meşru mahkeme kararlarına ve mahkeme kararların yerine getirilmesi işlemine karşı bir itirazının olmaması ve kararların uygulanmasına engel olmaması gerekir.
8. Polis, gene bir kural olarak yargısal bir görev üslenmemelidir. Polise verilecek yargısal görevler kanuna uygun olarak verilmeli ve oldukça sınırlı tutulmalıdır. Polis her zaman her türlü işleme karşı yargı yolunu kullanabilmelidir.

9. Polis ve savcı arasında fonksiyonel ve uygun bir işbirliği geliştirilmiş olmalıdır. Polisin bir savcının veya hakimin otoritesi altına verildiği ülkelerde, polis, suç araştırma politikalarına ilişkin ve araştırılan belirli bir suçla ilgili öncelikler hakkında net emirler alabilmelidir. Polis verilen emirlerin gereğinin yerine getirilip getirilmediği ve özellikle araştırmanın seyri hususunda üstlerini düzenli olarak bilgilendirmelidir.

10. Polis ceza adaleti sürecinde sanığın avukatının üstelendiği röle saygı duymalıdır. Ve gerekirse özellikle özgürlüğü kısıtlanarak göz altına alınan kişilerin, avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkını etkili kullanması için yardım etmelidir.

11. Acil haller dışında polis hapisane personelinin rolünü üstlenemez.

IV. Polisin Kurumsal Yapısı

IV. 1. Genel Olarak.

12. Polis hukukun toplumda hakim olması için çalışan ve halka hizmet sunan bir meslek grubu olarak halkın saygısını kazanma amacı olan bir kurum olarak yapılandırılmalıdır.

13. Medeni bir toplumda, polis teşkilatı (Asker olmayan) yetkililerin sorumluluğu altında çalışmalıdır.

14. Polis kolaylıkla tanınabilir olmalıdır.

15. Polis teşkilatı kendisine verilen polisiye görevlerini yerine getirirken diğer devlet kurumlarından bağımsız, yeterli çalışma alanına sahip olmalıdır.

16. Polis bütün seviyede yaptıklarından ve ihmallerinden ve altındakilere verdikleri emirlerden şahsen sorumlu olmalı ve hesap vermelidir.

17. Polis teşkilatı, teşkilat içinde emir komuta zincirini net olarak oluşturmalıdır. Neticede hangi amirin emrindeki memurların görevlerinde ve kusurundan dolayı sorumlu olacağına karar vermek her zaman mümkün olmalıdır.

18. Polis teşkilatı polis-halk ilişkilerini geliştirecek, diğer kurum ve mahalli topluluklarla, sivil toplum kuruluşları ile ve halkı temsil eden diğer kuruluşlarla, etkili işbirliği kuracak ve geliştirecek şekilde organize edilmelidir.

19. Polis teşkilatı gizli bilgileri açıklamadan, yerine getirdiği görevler hakkında halka doğru ve tarafsız bilgi sunmaya hazır olmalıdır. Medya ile ilişkileri düzenleyen bir yönerge hazırlanmalıdır.

20. Polis teşkilatı amir ve memurlarının dürüstlüğünü ve görevini gerektiği gibi yapmasını sağlamak için, özellikle, AİHS 'de korunan, kişi hak ve özgürlüklerine saygılı olmalarını garanti altına alma adına, etkili tedbirler almalıdır.
21. Teşkilat, bütün seviyelerde polisin kötüye kullanmasını önleyici etkili tedbirler almalıdır.

IV. 2. Polisin Nitelikleri, Eğitimi ve Meslekte Tutulması

22. Polislik mesleğine girişte, polisliğin amacına uygun ve adayın niteliklerine ve tecrübesine göre bir seçim yapılmalıdır.
23. Polis mantıklı karar verebilmeli, açık, olgun, adil olmalı iyi iletişim kurabilmeli ve gerektiğinde liderlik ve yönetim kabiliyetlerine sahip olmalıdır. Ayrıca içinde bulunduğu sosyal kültürü ve toplumsal problemleri bilmelidir.
24. Ciddi suçlardan dolayı mahkum olanlar polislik mesleğinden uzaklaştırılmalıdır.
25. Polis adayları geçmişleri ile araştırılarak objektif ve ayrımcılık gözetmeyen kriterlere göre belirlenmelidir. Ayrıca polisin hizmet ettiği toplumu yansıtabilmesi için toplumun değişik kesimlerinden kadın erkek polis adayları almak teşkilatı politikası olarak benimsenmelidir.

IV. 3. Polisin Eğitimi.

26. Çoğulcu demokrasinin temel değerleri, hukuk devleti ve insan haklarının korunması prensiplerine dayanan polis eğitimi, polisin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik bir program uygulamalıdır.
27. Genel polis eğitimi halka olabildiğince açık olmalıdır.
28. Genel eğitimi düzenli aralıklarla staj eğitimi ve gerektiğinde, uzmanlık, yönetim ve liderlik eğitimi takip etmelidir.
29. Kuvvet kullanma ile ilgili polis eğitimi ile temel insan hakları prensiplerinin sınırları, özellikle AİHS ve içtihat hukuku, bütün seviyelerdeki polisin eğitimine dahil edilmelidir.

IV. 4. Polisin Hakları.

30. Polis diğer vatandaşların sahip olduğu aynı medeni ve siyasi haklara sahiptir. Bu haklara getirilecek sınırlamalar, ancak demokratik bir toplumda polisin görevini

gereği gibi yapması için gerekli olduğu durumlarda, hukuka ve AİHS'e uygun olarak yapılabilir.

31. Polis, kamu hizmetleri olarak, sosyal ve ekonomik haklardan mümkün olduğu kadar yararlanmalıdır. Özellikle, polis, uygun (makul) ücret olmak, sosyal güvenlik ve sağlık imkanlarına kavuşmak, güvenliğini sağlamak adına, polislik görevinin özel karakteri dikkate alınarak, kendisini temsil eden kuruluş kurmak veya bu kuruluşlarda görev alma hakkına sahip olmalıdır.

32. Polise verilen disiplin cezaları bağımsız bir kuruluş veya mahkemece gözden geçirilmelidir.

33. Kamu Kurum ve Kuruluşları, polisi görevini yerine getirirken karşılaştıkları dayanaktan yoksun suçlamalara karşı desteklemelidir.

V. Polis Uygulama ve Müdahaleleri İçin Kılavuz

V. 1. Polis Uygulama ve Müdahaleleri İçin Kılavuz :

Genel Prensipler

34. Polis ve tüm polis operasyonları herkesin yaşama hakkında saygılı olmalıdır.

35. Polis, hiçbir şart altında, herhangi bir işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı (aşağılayıcı) muamele veya cezalandırma yapmayacak, yapılmasına ön-ayak olmayacak veya tolere etmeyecektir.

36. Polis, kesinlikle zorunlu olan durumlarda ve sadece meşru bir amacı elde etmek için gerekli olan kadar kuvvet kullanabilir.

37. Polis her zaman yapmayı planladığı uygulamaların yasallığını kontrol etmelidir.

38. Polis, üstleri tarafından usulüne uygun şekilde verilen emirleri yerine getirecektir. Ancak yada dışı olduğu açık olan emirleri yerine getirmekten kaçınmak ve bu tür emirleri rapor etmek görevidir.

39. Polis, görevlerini dürüst bir şekilde yerine getirmeli, özellikle de, tarafsızlık ve ayırım-yapmama prensiplerini rehber edinmelidir.

40. Polis, bireyin özel hayatına saygı duyulmasını isteme hakkına, sadece, kesinlikle gerekli olduğu durumlarda ve meşru bir amacı elde etmek için gerekli olduğu derecede müdahale etmelidir.

41. Bireyler hakkında polis tarafından veri toplanması, depolanması ve kullanılması uluslar arası veri koruma prensipleri doğrultusunda yapılmalı, ve özellikle de, yasal,

meşru ve spesifik bir amacın gerçekleştirilmesi için gerekli olan ile sınırlı tutulmalıdır.

42. Polis, görevini yerine getirirken, düşünce, vicdan, din, ifade, barışçıl amaçlı toplantı yapma, seyahat etme özgürlük ile mülkiyet hakları gibi herkesin sahip olduğu temel haklara saygı göstermeyi prensip haline getirmelidir.

43. Polis, görevinin gerektirdiği ağır başlılık ve dürüstlük içinde, halka karşı saygılı özellikle de, toplumdaki hassas grupların ihtiyaçlarını göz önüne alarak hareket etmelidir.

44. Polis olaylara müdahale sırasında, normalde, polis statülerini ve mesleki kimliklerini açıklamalıdır.

45. Polis kurum içerisindeki her türlü bozulmaya (mesleği kötüye kullanmaya açık olan davranış biçimlerine) karşı tavır içinde olmalıdır. Kurum içindeki bozulmayı kendi üstelerine veya polis içerisindeki diğer ilgili birimlere bildirmelidir.

V. 2. Polis Eylem/Müdahaleleri İçin Kılavuz: Spesifik Durumlar

V.2.1. Polis Soruşturmaları.

46. Polis soruşturmaları, en azından gerçek (işlenmiş) veya işlenmesi muhtemel bir suç ile ilgili makul bir şüphenin üzerine bina edilmelidir.

47. Polis, bir suç ile itham edilen herkesin suçluluğunun bir mahkeme tarafından ispat edilene kadar masum kabul edilmesi prensibine göre hareket etmelidir. Yine aynı şekilde polis bir suç ile itham edilen bir kimsenin sahip olduğu belli asgari hakların, özellikle de, kendilerine yapılan itham hakkında hemen bilgilendirilmesinin ve savunmalarını kendi tercihlerine göre, kendileri tarafından bizzat veya bir avukatın hukuku yardımı ile yapılmasının gereğini yerine getirmelidir.

48. Polis soruşturmaları objektif ve adil (Dürüst) bir şekilde yürütülmelidir. Soruşturmalar, çocuklar, gençler, azınlıklar ve savunmasız kişiler gibi özel durumları olan grupların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yürütülmelidir.

49. 48.madde hatırdaki bulundurularda standart polis davranışlarına ve polis sorgulamalarına ilişkin bir rehber hazırlanması gerekir. Hazırlanan yönetmelikler sorgulamaları yapılan şüpheli veya sanıklara adil bir sorgulama imkanı sağlamalı ve bu kişiler sorgulanma nedenleri ve diğer gerekli konular hakkında bilgilendirilmelidir. Polis sorgulamalarının sistematik olarak kaydı tutulmalıdır.

50. Polis tanıkların özel ihtiyaçlarını bilmeli ve özellikle tanıkların tehdit altında olduğu durumlarda, onların korunmasına yönetil kurallara riayet etmeli ve soruşturma sırasında gerekli desteği sağlamalıdır.

51. Polis suçun mağduruna, gerekli desteği, yardımı ve bilgiyi sağlamalıdır.

52. Polis soruşturma boyunca gerekli olan durumlarda gerekli açıklamaları yapmalıdır.

V.2.2. Özgürlüğün Polis Tarafından Kısıtlanması (Yakalama)

53. Kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasını mümkün kılan durumlar oldukça sınırlı tutulmalı ve bu işlem gözaltına alınan her bir kimsenin onur, savunmasızlığı ve kişiler ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Göz altında tutulan herkes için bir kayıt tutulmalıdır.

54. Polis özgürlüğünü kısıtladığı kişilere özgürlüklerini kısıtlamanın nedenlerini ve onlara yöneltilen suçlamanın ne olduğunu derhal bildirmesi gerektiğini ve yine kendilerine uygulanacak olan prosedür ve haklarının neler olduğunu hiç gecikmeden söylemesi gerektiğini hatırlatmalıdır.

55. Polis, göz altında bulunan kimselerin, güvenlik, sağlık, temizlik ihtiyaçları ile uygun beslenmelerini temin etmelidir. Polis nezarethaneleri makul bir büyüklükte olmalı, uygun aydınlatma ve havalandırma koşulları ile dinlenmek için uygun eşyalara sahip olmalıdır.

56. Özgürlükleri polis tarafından kısıtlanan kişiler, bu durumlarını, kendi tercihleri olan üçüncü bir şahsa bildirme ve mümkün olduğunda ve tercih ettikleri takdirde, hukuki yardım alma ve bir doktor tarafından muayene edilme haklarına sahiptir.

57. Suç işlemiş olma şüphesinden ayrı bir nedenden dolayı özgürlüğü kısıtlanmış olan kimseler, şüpheli olarak tutulan kimselerden ayrı bir yerde tutulmalıdır. Göz altına alınan bayan ve erkekler gibi, yetişkinlerle çocuklar ayrı yerlerde bulundurulmalıdır.

VI. Sorumluluk ve Polisin Kontrol Edilmesi.

58. Polis, devlete, vatandaşa ve onların temsilcilerine karşı sorumlu olmalıdır. Polis, etkin bir kontrole tabi olmalıdır.

59. Devletin polisin üzerindeki kontrolü yasama, yürütme ve yargı güçleri arasında bölüştürülmelidir.

60. Kamu otoritelerinin, polise yönelik şikayetlerin araştırılması noktasında takip edilen prosedürün etkin ve tarafsız işlediği konusunda kişilerin bir şüphesi olmamalıdır.

61. Toplum ile polis arasında karşılıklı iletişim ve anlayış üzerine kurulu, sorumluluk mekanizmaları geliştirilmelidir.

62. Üye ülkelerde, bu dokümanda sunulan prensipler üzerine kurulu etik yönetmeliği ve / veya polisin davranış yönetmeliği geliştirilecek ve uygun kurumlar aracılığı ile bunlar izlenecektir.

VII. Araştırma ve Uluslar arası Yardımlaşma.

63. Üye ülkeler hem polisin tarafından hem de dış kurumlar aracılığı ile, polis üzerinde araştırmalar yapacak ve yapılan araştırmaları teşvik edecektir.

64. Polis etiği ve polisin insan hakları yönü üzerindeki uluslar arası yardımlaşmalar desteklenmelidir.

65. Bu tavsiye dokümanının prensiplerini kolaylaştırma ve uygulama metotları Avrupa Konseyi tarafından dikkatlice incelenmelidir.

THE EUROPEAN CODE OF POLICE ETHICS

I. Objectives of the Police

1. The main purposes of the police in a democratic society governed by the Rule of Law are:

To maintain public tranquillity, and law and order in society;

to protect and respect the individual's fundamental rights and freedoms as enshrined notably in the European Convention on Human Rights;

to prevent and combat crime;

to detect crime;

to provide assistance and service functions to the public.

II. Legal Basis of the Police under the Rule of Law

2. The police are a public body, which shall be established by law.

3. Police operations must always be conducted in accordance with the national law and international standards accepted by the country.

4. Legislation guiding the police shall be accessible to the public and sufficiently clear and precise and, if need be, supported by regulations equally accessible to the public and clear.

5. Police personnel shall be subject to the same legislation as ordinary citizens, and exceptions may only be justified for reasons of the proper performance of police work in a democratic society.

III. The police and the Criminal Justice System

6. There shall be a clear distinction between the role of the police and the prosecution, the judiciary and the correctional system; the police should not have any controlling functions over these bodies.

7. The police must strictly respect the independence and the impartiality of judges; in particular, the police shall neither raise objections to legitimate judgments or judicial decisions, nor hinder their execution.

8. The police shall, as a general rule, not have judicial functions. Any delegation of judicial powers to the police shall be limited and in accordance with the law. It

must always be possible to challenge any act, decision or omission by the police before the judicial authorities.

9. There shall be functional and appropriate cooperation between the police and the public prosecution. In countries where the police are placed under the authority of the public prosecution or the investigating judge, the police shall receive clear instructions as to the priorities governing crime investigation policy and the performance of crime investigation in individual cases. The police should keep the superior crime investigation authorities informed of the implementation of their instructions, in particular, the development of criminal cases should be reported regularly.

10. The police shall respect the role of defence lawyers in the criminal justice process and, whenever appropriate, assist to make the right to access to legal assistance effective, in particular with regard to persons deprived of their liberty.

11. The police shall not take the role of prison staff, except in cases of emergency.

IV. Organisational Structures of the Police

IV.1. General

12. The police shall be organised with a view to earning public respect as professional upholders of the law and providers of services to the public.

13. Police organisations, when performing police duties in civil society, shall be under the responsibility of civilian authorities.

14. The Police and its personnel in uniform shall normally be readily recognisable.

15. The police organisation shall enjoy sufficient operational independence from other state bodies in carrying out its given police tasks, for which it should be fully accountable.

16. Police personnel, at all levels, shall be personally responsible and accountable for their own actions or omissions or for orders to subordinates.

17. The police organisation shall provide for a clear chain of command within the police. It should always be possible to determine which superior is ultimately responsible for the acts or omissions of police personnel.

18. The police shall be organised in a way that promotes good police / public relations and where appropriate effective co-operation with other agencies, local communities, non-governmental organisations and other representatives of the public

19. Police organisations shall be ready to give objective information on their activities to the public, without disclosing confidential information. Professional guidelines for media contacts shall be established.

20. The police organisation shall contain efficient measures to ensure the integrity and proper performance of police staff in particular, to guarantee their respect for individuals' fundamental rights and freedoms as enshrined, in particular in the European Convention on Human Rights.

21. Effective measures to combat police corruption shall be established in the police organisation at all levels.

IV.2. Qualifications, Recruitment and Retention of Police Personnel

22. Police personnel, at any level of entry, shall be recruited on the basis of their personal qualifications and experience, which shall be appropriate for the objectives of the police.

23. Police personnel shall be able to demonstrate sound judgment an open attitude, maturity, fairness, communication skills and, where appropriate, leadership and management skills. Moreover, they shall possess a good understanding of social, cultural and community issues.

24. Persons who have been convicted for serious crimes shall be disqualified from police work.

25. Recruitment procedures shall be based on objective and non-discriminatory grounds, following the necessary screening of candidates. In addition, the policy shall aim at recruiting men and women from various sections of society, with the overall objective of making police personnel reflect the society they serve.

IV.3. Training of Police Personnel

26. Police training, which shall be based on the fundamental values of pluralistic democracy, the Rule of Law and the protection of human rights, shall be developed in accordance with the objectives of the police.

27. General police training shall be as open as possible towards society.
28. General initial training should preferably be followed by in-service training at regular intervals, and specialist, management and leadership training, when it is required.
29. Practical training on the use of force and limits with regard to established human rights principles, notably the European Convention on Human Rights and its case law, shall be thoroughly included in police training at all levels.

IV.4. Rights of Police Personnel

30. Police staff shall as a rule enjoy the same civil and political rights as other citizens. Restrictions to these rights may only be made when they are necessary for the exercise of the functions of the police in a democratic society, in accordance with the law, and in conformity with the European Convention on Human Rights.
31. Police staff shall enjoy social and economic rights, as public servants, to the fullest extent possible. In particular, staff shall have the right to the organize or to participate in representative organisations, to receive an appropriate remuneration and seam security, and to be provided with special health and security measures; taking into account the particular character of police work.
32. Disciplinary measures brought against police staff shall be subject to review by an independent body or a court.
33. Public authorities shall support police personnel who are subject to ill-founded accusations concerning their duties.

V. Guidelines for Police Action/Intervention

V.I. Guidelines for Police Action/Intervention: General Principles

34. The police and all police operations must respect everyone's right to life.
35. The police shall not inflict, instigate or tolerate any act of torture or inhuman or degrading treatment or punishment under any circumstances.
36. The police may use force only when strictly necessary and only to the extent required to obtain a legitimate objective.
37. Police must always verify the lawfulness of their intended actions.

38. Police personnel shall carry out orders properly issued by their superior, but they shall have a duty to refrain from carrying out orders which are clearly illegal and to report such orders.

39. The police shall carry out their tasks in a fair manner, in particular, guided by the principles of impartiality and non-discrimination.

40. The police shall only interfere with individual's right to privacy when strictly necessary and only to the extent required to obtain a legitimate objective.

41. The collection, storage, and use of personal data by the police shall be carried out in accordance with international data protection principles and, in particular, be limited to the extent necessary for the performance of lawful, legitimate and specific purposes.

42. The police, in carrying out their activities, shall always bear in mind everyone's fundamental rights, such as freedom of thought, conscience, religion, expression, peaceful assembly, movement and the peaceful enjoyment of possessions.

43. Police personnel shall act with integrity and respect towards the public and with particular consideration for the situation of individuals' belonging to especially vulnerable groups.

44. Police personnel shall during intervention normally be in a position to give evidence of their police status and professional identity.

45. Police personnel shall oppose all forms of corruption within the police. They shall inform superiors and other appropriate bodies of corruption within the police.

V.2. Guidelines for Police Action/Intervention: Specific Situation

V. 2.1. Police Investigation

46. Police investigations shall, as a minimum, be based upon reasonable suspicion of an actual or possible offence or crime.

47. The police must follow the principles that everyone charged with a criminal offence should be considered innocent until proved guilty by a court, and that everyone charged with a criminal offence has certain minimum rights, in particular, the right to be informed promptly of the accusation against them, and to prepare their defence either in person, or through legal assistance of their own choosing.

48. Police investigations shall be objective and fair. They shall be sensitive and adaptable towards the special needs of such groups as children, juveniles, minorities and vulnerable persons.

49. Guidelines for the proper conduct and integrity of police interviews shall be established, bearing in mind Article 48. They shall, in particular, provide for a fair interview during which those interviewed are made aware of the reasons for the interview as well as well as other relevant information. Systematic records of police interviews shall be kept.

50. The police shall be aware of the special needs of witnesses and shall be guided by rules for their protection and support during investigation, in particular, where intimidation of witnesses is at risk.

51. Police shall provide the necessary support, assistance and information to victims of crime.

52. The police should be able to provide interpretation/translation where necessary throughout the police investigation.

V.2.2. Arrest/Deprivation of liberty by the police

53. Deprivation of liberty of persons shall be as limited as possible and conducted with regard to the dignity, vulnerability and personal needs of each detainee. A custody record shall be kept systematically for each detainee.

54. The police must bear in mind that persons deprived of their liberty shall be informed promptly of the reasons for the deprivation of their liberty and of any charge against them, and shall also be informed without delay of all their rights and of the procedure applicable to their case.

55. The police shall provide for the safety, health, hygiene and appropriate nourishment of persons in the course of their custody. Police cells shall be of a reasonable size, have adequate lighting and ventilation and be equipped with suitable means of rest.

56. Persons deprived of their liberty by the police shall have the right to have the deprivation of their liberty notified to a third party of their choice, to have access to legal assistance and to have a medical examination by a doctor, whenever possible, of their choice.

57. Persons deprived of their liberty for reasons other than suspicion of a crime, shall preferably be separated from those suspected of crime. There shall normally be a separation between men and women as well as between adults and juveniles deprived of their liberty.

VI. Accountability and Control of the Police

58. The police shall be accountable to the state, the citizens and their representatives. They shall be subject to efficient external control.

59. State control of the police shall be divided between the legislative, the executive and the judicial powers.

60. Public authorities shall ensure effective and impartial procedures for complaints against the police.

61. Accountability mechanisms, based on communication and mutual understanding between the public and the police, shall be promoted.

62. Codes of ethics and/or codes of conduct of the police, based on the principles set out in the present Recommendation, shall be developed in member states and overseen by appropriate bodies.

VII. Research and International Co-operation

63. Member states shall promote and encourage research on the police, both by the police themselves and external institutions.

64. International co-operation on police ethics and human rights aspects of the police shall be supported.

65. The means of promoting the principles of the present recommendation and their implementation must be carefully scrutinized by the Council of Europe.

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Kocaeli ilinde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini aynı ilde tamamladıktan sonra 1990 yılında Polis Kolejini kazandı. İstanbul Etiler’de bulunan Koleji dört yılda tamamladıktan sonra 1994 yılında Polis Akademisine başladı. 1998 yılında Akademi bitişi Komiser Yardımcısı rütbesiyle Emniyet Genel Müdürlüğünde göreve başladı. Ankara’da Olay Yeri İnceleme Kursu alıp branşla ilgili olarak Kocaeli Emniyet Müdürlüğüne atandı. Şu an Olay Yeri İnceleme Şubesinde Komiser olarak görevine devam etmektedir.

